

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YER OLMAK -YER YAPMAK: İSTANBUL HAVALİMANI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra DOĞU

Ana Bilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Asiye AKGÜN GÜLTEKİN

EKİM 2024

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YER OLMAK -YER YAPMAK: İSTANBUL HAVALİMANI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra DOĞU

1506020008

Ana Bilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Asiye AKGÜN GÜLTEKİN

**Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ayşe GÖKŞİN
Doç. Dr. Esin HASGÜL (İ.Ü)**

EKİM 2024

ÖNSÖZ

Öncelikle, bu tezin yazım sürecinde bilgi ve deneyimleriyle rehberlik eden değerli hocam, Doç. Dr. Asiye Akgün Gültekin'e içten teşekkürlerimi sunarım. Sabrı, bilgisi ve sürekli desteği ile bu akademik yolculuğumda bana ışık tuttu.

Annem Hediye Doğu ve babam Emrullah Doğu, her zaman benim en büyük destekçilerim oldular. Onların sevgisi, sabrı ve sonsuz desteği, bu zorlu akademik süreci yönetebilmem için bana güç verdi. Kardeşime, abime ve tüm aile bireylerime, bana verdikleri motivasyon için teşekkür ederim. Bu süreçte akademik ve kişisel destekleriyle yanımda olan Merve Koçlardan'a da özellikle teşekkür etmek isterim.

Son olarak, bu süreçte yanımda olan, desteklerini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma teşekkür ediyorum.

Ekim 2024

Kübra DOĞU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi.....	2
1.2. Çalışmanın Özgün Değeri.....	4
2. GERİBESLEME: LİTERATÜR TARAMASI VE ARAŞTIRMA	
ÇERÇEVESİ	6
2.1. Küreselleşme ve Katmanları	6
2.2. Ağ Toplumu.....	13
2.3. Tüketim Kültürü	16
2.4. Dijital Göçebe	20
2.5. Bölüm Sonucu.....	28
3. SORGULAMA: YOK YERİ YENİDEN DÜŞÜNMEK	30
3.1. Yer Kavramı.....	30
3.1.1. Yerin Özellikleri.....	37
3.2. Marc Auge ve Antropolojik Yer Tanımı, Yok Yer Kavramı.....	39
3.2.1. Yok Yerin Özellikleri.....	41
3.3. Yer ve Yok -yerin Özelliklerinin Karşılaştırılması	45
3.4. Yer Olmak-Yer Yapmak.....	45
3.5. Bölüm Sonu.....	71
4. GÖZLEM/OKUMA: ALAN ÇALIŞMASI: İstanbul Havalimanı Yer Olma	
Potansiyellerinin Sorgulanması	74
4.1. Yönteme İlişkin: Görsel Kültür Analizi	76
4.2. Görsel Kültür Analizi Üzerinden Yere Bakış: İstanbul Havalimanı	
Örneği.....	76
4.2.1. Temsiller Üzerinden Yere Bakış.....	79

4.2.2.Algı Bağlamında Yer Olma Potansiyeli	86
4.2.3.Yer,Yok-yer Karşılaştırması	93
4.3. Bölüm Sonucu	97
5. SONUÇ YERİNE	104
KAYNAKÇA.....	107
İNTERNET KAYNAKLARI	111

KISALTMALAR

CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
PPS	: Personel Public Service
BPRC	: Leadership in Energy and Environmental Design

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Ağ toplumu & Akış mekânı	16
Tablo 3.1. Yer yapma örnekleri	51
Tablo 4.1. Sosyal Medya Analizi	87

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Araştırma strüktürü	3
Şekil 1.2. Ölçeklendirme Diyagramı.....	5
Şekil 2.1. Dijital göçebe	21
Şekil 2.2. Dijital göçebenin özellikleri.....	22
Şekil 2.3. The Great Room.....	25
Şekil 2.4. NeueHouse	25
Şekil 2.5. The Malin.....	26
Şekil 2.6. Rami Kütüphanesi.....	27
Şekil 3.1. Yer kavramının farklı disiplinlerce ele alınışı	33
Şekil 3.2 Yer & Mekan.....	33
Şekil 3.3. Yer & Yok-yer	45
Şekil 3.4. Yer yapmak	47
Şekil 3.5. Bryant Park	48
Şekil 3.6. Pike Place Market	49
Şekil 3.7 Discovery green	50
Şekil 3.8 Changi Havalimanı	59
Şekil 3.9 Seul Incheon Havalimanı	60
Şekil 3.10 Doha Hamad & Tokyo Haneda Havalimanı	61
Şekil 3.11 Münih Havalimanı	62
Şekil 3.12 Amsterdam Schiphol Havalimanı	63
Şekil 3.13 Folly for a flyover	67
Şekil 3.14 Pavement to Parks Proje Örneği	68
Şekil 3.15 Gezi Parkı.....	69
Şekil 3.16 High Line Parkı	70
Şekil 4.1 İstanbul Havalimanı Eskiz	74
Şekil 4.2. Görsel Kültür Analizi.....	79
Şekil 4.3. İstanbul Havalimanı Müzesi	80
Şekil 4.4. İstanbul Havalimanı Tavanları	81
Şekil 4.5.Tarihsel Referanslar	82
Şekil 4.6.Dijital Ekran & Afişler.....	83
Şekil 4.7.Saya'nın Sergisi	84

Şekil 4.8. Havalimanı Müzik Grupları.....	85
Şekil 4.9. Instagram Görselleri.....	88
Şekil 4.10. Twitter&Facebook Görselleri	89
Şekil 4.11. Sosyal Medya İçerik Üreticileri	91
Şekil 4.12. Havalimanı İnsan Davranışları	92
Şekil 4.13. Algılar ve Temsiller Üzerinden Yer Olma Potansiyelleri Çakıştırması.....	96
Şekil 4.14. Yer Yapma Prensipleri Değerlendirmes	98
Şekil 4.15. Havalimanı İşlevli Yapısı.....	100
Şekil 4.16. İnsan Odaklı Tasarım	102
Şekil 4.17. Yer Olma Parametleri ve Yer Olma Potansiyellerinin Çakıştırması .	103

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Asiye AKGÜN GÜLTEKİN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ekim 2024

ÖZET

YER OLMAK -YER YAPMAK: İSTANBUL HAVALİMANI ÖRNEĞİ

Kübra Doğu

Bu çalışma, küreselleşme, ağ toplumu, dijitalleşme ve tüketim kültürü kavramları üzerinden İstanbul Havalimanı'nın mekânsal kimliğini incelemeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte kentler ve mekânların dönüşümü, ekonomik, kültürel ve teknolojik boyutlarıyla ele alınarak, küresel kentlerin ve havalimanlarının bu süreç içindeki rolü değerlendirilmiştir. Ağ toplumunun yükselişiyle birlikte, dijitalleşmenin kent mekânlarına etkileri tartışılmış ve bu bağlamda dijital göçebe kavramı incelenmiştir. Dijitalleşme ve dijital göçebelik olgusu, mekânın geleneksel anlam ve işlevselliğini değiştirmiş, havalimanları gibi geçiş alanlarının yeniden tanımlanmasına yol açmıştır.

Tezin odak noktası ise Marc Augé'nin "yer" ve "yok-yer" kavramlarına dayanarak İstanbul Havalimanı'nın bu iki kavram bağlamında nasıl bir anlam taşıdığını sorgulamaktır. Havalimanları, genellikle küresel ağların merkezi ve anonim geçiş noktaları olarak tanımlanırken, İstanbul Havalimanı'nın mimari yapısı, sosyal medyadaki temsilleri ve kullanıcı deneyimleri üzerinden, bu mekânın "yok-yer" olarak kalıp kalmadığı ya da toplumsal ve kültürel aidiyet üreten bir "yer" olup olmadığı analiz edilmiştir.

Ayrıca çalışma, İstanbul Havalimanı'nın mimarisi, kamusal alanları, alışveriş ve sosyal olanakları gibi mekânsal özelliklerini değerlendirmekte ve bu unsurların kültürel kimlik, sosyokültürel etkileşim ve mekânsal aidiyet oluşturma potansiyelini ele almaktadır. Bununla birlikte, havalimanındaki sergiler, etkinlikler ve sosyal etkileşim alanları, bu mekânın kentsel iç mekân olarak algılanma kapasitesini

sorgulamakta ve kullanıcıların bu mekânda deneyimledikleri yabancılaşma ya da aidiyet hisleri incelenmektedir.

Sonuç olarak, çalışma, İstanbul Havalimanı'nın sadece bir "yok-yer" mi yoksa toplumsal ve kültürel anlam kazanan bir "yer" mi olduğunu hem mimari hem de toplumsal bağlamda tartışarak, küresel havalimanlarının toplumsal ve mekânsal dönüşümüne dair bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yer, Yok-Yer, Yersizlik, Yer Yapmak, İstanbul Havalimanı, Ağ Toplumu.

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute Of Graduate Studies
Department : Architecture
Programme : Architectural Design
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Asiye AKGÜN GÜLTEKİN
Degree Awarded and Date : MSc – October 2024

ABSTRACT

BEING A PLACE- MAKING A PLACE: THE CASE OF ISTANBUL AIRPORT

Kübra Doğu

This study aims to examine the spatial identity of Istanbul Airport through the concepts of globalization, network society, digitalization, and consumer culture. The transformation of cities and spaces in the context of globalization is discussed through its economic, cultural, and technological dimensions, with a focus on the role of global cities and airports in this process. The rise of the network society and the impact of digitalization on urban spaces are explored, with particular attention to the concept of the digital nomad. Digitalization and the phenomenon of digital nomadism have reshaped the traditional meaning and function of spaces, leading to the redefinition of transitional spaces such as airports.

The main focus of the thesis is to question the meaning of Istanbul Airport in the context of Marc Augé's concepts of "place" and "non-place." While airports are typically seen as central and anonymous hubs of global networks, this study analyzes whether Istanbul Airport remains a "non-place" or serves as a "place" that generates social and cultural belonging, through an examination of its architectural design, representations on social media, and user experiences.

Additionally, the study evaluates the spatial features of Istanbul Airport, including its architecture, public spaces, shopping, and social facilities, and examines the potential of these elements to create cultural identity, sociocultural interaction, and spatial belonging. It also investigates whether the exhibitions, events, and social interaction areas at the airport contribute to its perception as an urban interior space, and how users experience feelings of alienation or belonging in this environment.

In conclusion, this research offers a perspective on whether Istanbul Airport is merely a "non-place" or if it can be considered a "place" that gains social and cultural meaning, discussing the architectural and social dimensions of this issue while contributing to the understanding of the spatial and social transformation of global airports.

Key Words: Place, Non-Place, Placelessness, Placemaking, Istanbul Airport, Network Society.

1. GİRİŞ

Bu tez, küreselleşme, dijitalleşme, ağ toplumu ve tüketim kültürü gibi modern dünyanın dinamik süreçlerinin kentler ve mekânlar üzerindeki etkilerini ele alarak, İstanbul Havalimanı'nın mekânsal kimliği üzerine derinlemesine bir sorgulama yapmayı amaçlamaktadır. Çalışma, özellikle Marc Augé'nin "yer" ve "yok-yer" kavramlarını merkeze alarak, havalimanlarının toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl işlev gördüğünü, bu mekânların bireyler ve toplumlar üzerindeki etkilerini irdelemektedir. İstanbul Havalimanı, bu bağlamda sadece bir geçiş noktası mı yoksa toplumsal aidiyet ve anlam yaratan bir mekân olma potansiyeli taşıyan bir yapı mı? Bu sorular çerçevesinde havalimanının mekânsal kimliği, mimari yapısı, sosyal medyadaki temsilleri ve kullanıcı deneyimleri üzerinden analiz edilmektedir.

Küreselleşme, kentlerin ve mekânların dönüşümünde kritik bir rol oynayan bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma, küreselleşmenin ekonomik, kültürel ve teknolojik boyutlarını detaylandırarak, özellikle küresel kentlerin ve havalimanlarının bu süreç içerisindeki rolünü değerlendirmektedir. Küreselleşmenin getirdiği dijitalleşme ve ağ toplumunun yükselmesi, mekânların sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda dijital ve toplumsal anlamda nasıl dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Özellikle dijital göçebeler gibi yeni toplumsal grupların ortaya çıkışı, mekânların geleneksel anlam ve işlevlerini değiştirerek, havalimanları gibi geçiş noktalarının sosyal ve kültürel merkezler haline gelme potansiyelini artırmaktadır.

Bu tezde, İstanbul Havalimanı'nın bir "yok-yer" mi yoksa toplumsal ve kültürel aidiyet yaratan bir "yer" mi olduğu sorgulanmaktadır. Havalimanları, genellikle küresel ağların merkezi olarak anonim, geçici ve kimliksiz alanlar olarak tanımlanır. Ancak İstanbul Havalimanı, mimari yapısı, işlevsel düzenlemeleri ve kamusal alanları ile bu tanımlamanın dışına çıkma potansiyeli taşımaktadır. Bu noktada, havalimanının mekânsal özelliklerinin ve kullanıcı deneyimlerinin toplumsal aidiyet oluşturup oluşturmadığı önemli bir sorgulama alanıdır. Tez, görsel kültür analizi yöntemi kullanarak, İstanbul Havalimanı'nın mimari ve mekânsal özelliklerinin sosyal

medyadaki temsilleri üzerinden nasıl algılandığını ve kullanıcılar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını incelemektedir.

Bu bağlamda, çalışmanın odak noktası olan “yer” ve “yok-yer” kavramları, mekânların toplumsal kimlikler ve anlam üretimi bağlamında nasıl işlev gördüğünü değerlendiren teorik bir çerçeve sunmaktadır. İstanbul Havalimanı’nın mimari yapısı, sosyal medya temsilleri ve kullanıcı deneyimleri üzerinden, bu mekânın anonim bir geçiş noktası mı yoksa kültürel aidiyet yaratan bir alan mı olduğu sorusu ele alınmaktadır. Ayrıca, havalimanındaki alışveriş, sosyal etkinlikler ve kültürel mekânlar gibi unsurların, bu alanın bir “yer” olma potansiyeline katkı sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmektedir. Tezin ilerleyen bölümlerinde, küreselleşmenin mekânlar üzerindeki dönüştürücü etkisi, dijitalleşmenin getirdiği mekân kullanımı değişiklikleri ve dijital göçebelerin bu süreçteki rolü derinlemesine tartışılacak, İstanbul Havalimanı’nın yer olma potansiyeli üzerine kapsamlı bir analiz yapılacaktır.

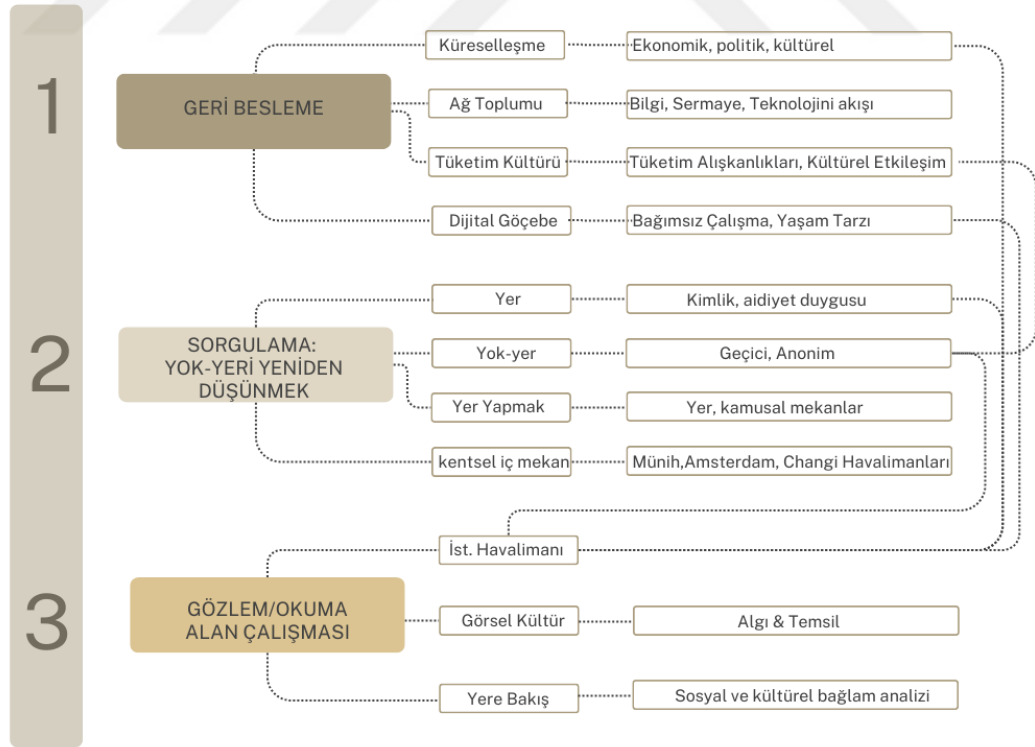
1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, Marc Augé’nin mekânsal teorisi çerçevesinde İstanbul Havalimanı’nın bir “yer” mi yoksa “yok-yer” mi olduğu tartışmasını ele almaktır. “Yer” ve “yok-yer” kavramları, mekânların toplumsal kimlikler ve anlam üretimi bağlamında nasıl işlev gördüğünü değerlendiren önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma, İstanbul Havalimanı’nın mimari tasarımı, işlevsel düzenlemeleri ve sosyal medyadaki temsilleri üzerinden bu mekânın toplumsal ve kültürel bir bağlamda anlam kazanıp kazanmadığını veya anonim ve geçici bir mekân olarak mı kaldığını incelemeyi ve İstanbul Havalimanı’nda kişisel olarak deneyimlenen yabancı olma durumunu, teorik bir zemine oturtma çabasıdır.

Çalışmanın kapsamı, İstanbul Havalimanı örneğinde küreselleşmenin kentsel ve kültürel etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi içermektedir. Bu bağlamda, havalimanının hem fiziksel hem de metaforik bir ‘yok-yer’ olarak özelliklerini ve zaman içinde nasıl bir ‘yer’ haline gelebileceğini değerlendirilmektedir. Ayrıca, havalimanının küresel dinamiklerle olan etkileşiminin, bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl yeni sosyal ve kültürel pratikler yarattığına dair analizler yapılmaktadır.

Bu tez çalışması, görsel kültür analizi yöntemi kullanılarak yürütülmektedir. Görsel kültür analizi, toplumsal ve kültürel anlamları anlamak ve yorumlamak amacıyla görsel materyallerin incelenmesini içeren bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, görsellerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi üzerindeki kültürel, tarihsel ve sosyal bağlamları dikkate alarak, görsel materyallerin altında yatan ideolojileri ve anlamları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İstanbul Havalimanı'nın mimarisi, iç mekân tasarımları, reklam panoları ve genel görsel estetiği üzerinden toplumsal ve kültürel bağlamlar araştırılmaktadır (Şekil 1.1).

Bu yöntemle, havalimanının nasıl bir sosyal ve kültürel etkileşim alanı olarak işlev gördüğü, bu alanın küreselleşme sürecinde nasıl çeşitli roller üstlendiği ve bu rollerin kentsel mekanlar üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Görsel kültür analizi, aynı zamanda, havalimanının küreselleşme sürecindeki değişimlerini ve bu değişimlerin toplumsal ve kültürel boyutlarını anlamada kritik bir araç olarak kullanılmaktadır.

Şekil 1.1. Araştırma strüktürü (yazar tarafından üretilmiştir)

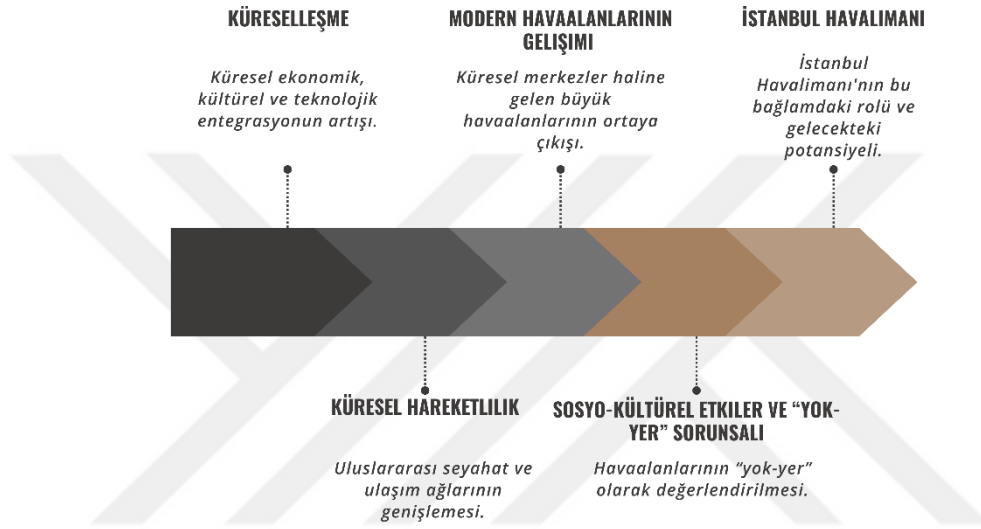
1.2 Çalışmanın Özgün Değeri

Marc Augé tarafından ortaya atılan "yok-yer" (non-place) kavramı, modern çağda küreselleşme ve modernitenin etkisiyle kimliksizleşmiş, geçici ve anonim mekânları tanımlamak için kullanılmaktadır. "Yok-yer"ler, bireylerin anlamlı sosyal etkileşimler kuramadıkları, aidiyet hissi geliştiremedikleri ve kimliklerini ifade edemedikleri mekânlardır. Bu tür mekânlar, kullanıcılarına sosyal ve kültürel anlamda bağ kurma fırsatı sunmadıkları için toplumsal kimlik ve aidiyetin inşasında bir problem teşkil ederler. İstanbul Havalimanı gibi büyük ölçekli havaalanları, kullanıcıların çoğunlukla anonim bir geçiş noktası olarak kullandıkları, kısa süreli etkileşimlerde bulundukları ve mekâna dair kalıcı bir deneyim veya aidiyet geliştiremedikleri "yok-yer" kategorisine girmektedir.

"Yok-yer" kavramı, modern toplumlarda giderek artan bir sorun olarak görülmektedir, çünkü bu tür mekânlar, toplumsal bağların zayıflamasına, bireylerin mekânsal aidiyetlerinin kaybolmasına ve şehirlerin kimliksizleşmesine neden olabilmektedir. Bu problem, mekânların sadece işlevsel amaçlarla kullanıldığı ve bireylerin mekânsal deneyimlerinin anonimleştiği durumlarda daha da belirgin hale gelir. İstanbul Havalimanı örneğinde olduğu gibi, modern havaalanlarının küresel mobilitayı destekleyen ancak toplumsal ve kültürel bağlamda anlamdan yoksun olan mekânlar olarak değerlendirilmesi, bu sorunun günümüz kentleşme ve mekân anlayışındaki önemini vurgulamaktadır.

"Yok-yer" kavramı, Marc Augé tarafından 1995 yılında yayımlanan "Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity" adlı eserinde ilk kez ortaya konmuştur. Augé, süpermodernite olarak adlandırdığı çağdaş dönemde, havaalanları, alışveriş merkezleri, oteller ve otoyol dinlenme tesisleri gibi mekânların giderek kimliksizleştiğini ve anonimleştiğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda, "yok-yer" kavramı, modern kentleşme süreçlerinin ve küreselleşmenin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 1.2). İstanbul Havalimanı, bu süpermodern mekânların en güncel ve dikkat çeken örneklerinden biri olarak, "yok-yer" kavramını incelemek için uygun bir vaka çalışması sunmaktadır.

Bu çalışma, İstanbul Havalimanı'nın bir "yok-yer" olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini sorgulamakta ve bu bağlamda mekânın kullanıcılar için ne tür anlamlar ürettiğini ve toplumsal kimlik inşasındaki rolünü analiz etmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın özgün değeri, modern havaalanlarının “yok-yer” mi yoksa anlamlı bir "yer" mi olduğu sorusunu, sosyal medya temsilleri ve kullanıcı deneyimleri üzerinden ele alarak ortaya koymasındır. Bu konu seçilmiştir çünkü modern havaalanlarının sosyo-kültürel işlevlerini ve mekânsal kimliklerini anlamak, çağdaş mekân teorileri ve kentleşme süreçleri açısından önemli bir sorunsaldır.

Şekil 1.2. Ölçeklendirme Diyagramı (yazar tarafından üretilmiştir)

2. GERİBESLEME: LİTERATÜR TARAMASI VE ARAŞTIRMA ÇERÇEVESİ

Küreselleşme süreci, dünya genelinde ekonomik, sosyal, kültürel ve politik entegrasyon ve etkileşimi artırmaktadır. Küreselleşmenin katmanlı yapısı, ekonomik, politik, kültürel ve teknolojik boyutlarıyla açıklanarak, bu süreçlerin kentler üzerindeki etkilerine dair detaylı bir inceleme sunulacaktır. Bu bölümde, küreselleşmenin kentlerdeki sosyal ve kültürel yapıları nasıl dönüştürdüğü, kentsel mekânların nasıl etkilendiği ve küresel kentlerin küresel ekonomideki rolü üzerinde durulacaktır. Ayrıca, ağ toplumu ve dijital insan kavramları bağlamında, modern toplumların sosyal ve mekânsal yapılarının nasıl dönüştüğü ele alınacaktır. Özellikle dijital insanların çalışma biçimleri ve mekân kullanımlarında yaşanan dönüşümler, modern yaşamın dinamiklerine nasıl uyum sağladıkları ve bu değişimlerin kentler ve mimari üzerindeki etkileri incelenecektir.

2.1. Küreselleşme ve Katmanları

Küreselleşme en temel anlamıyla dünya genelindeki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi süreçlerde artan etkileşimi ve entegrasyonu ifade etmektedir. Bu süreç teknolojik ilerlemeler, iletişim olanaklarının artması, uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin artması gibi faktörlerle günümüzde hız kazanmıştır.

Küreselleşmenin tarihçesine baktığımız da ise oldukça karmaşık ve farklı akademik görüşlere göre farklı zaman dilimlerinde başladığı düşünülebilmektedir. Ancak genel olarak, küreselleşmenin tarihçesi şu şekilde özetlenebilmektedir (Friedman, 2006; Scholte, 2000):

- *İlk Dönemler:* Küreselleşme süreci binlerce yıl öncesine kadar uzanabilmektedir. Özellikle ticaret yoluyla kültürel ve ekonomik etkileşimlerin başlamasıyla birlikte, antik çağlarda ve Orta Çağ boyunca ticaret yollarının oluşması ve genişlemesi, erken dönem küreselleşme olarak değerlendirilebilmektedir.

- *Keşif ve Kolonicilik Dönemi:* 15. Yüzyıldan itibaren Avrupalı kaşiflerin yeni kıtaları keşfetmesi ve bu bölgelere yerleşmesi ile, küresel ticaret ağı genişlemeye başlamıştır. Bu dönemde Avrupalı devletler arasında rekabet artarken, kolonicilik ve köle ticareti gibi uygulamaların yaygınlaşmasıyla birlikte küreselleşme daha belirgin hale gelmiştir.
- *Sanayi Devrimi ve Modern Küreselleşme:* 18. ve 19. Yüzyıllarda Sanayi Devrimi ile üretim süreçlerindeki teknolojik ilerlemeler ve ulaşım olanaklarının gelişmesi, küresel ticareti ve ekonomik etkileşimleri daha da arttırmıştır. Bu dönemde uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin artmasıyla birlikte, modern küreselleşme süreci hız kazanmıştır.
- *20. Yüzyıl ve Sonrası:* Bugün, küreselleşme süreci hala devam etmektedir ve dünya genelindeki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlardaki etkileşimler giderek artmaktadır.

Küreselleşme kavramının etkilerinin çok sayıda ve çeşitli olması nedeniyle katmanlı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşmenin birçok katmanı vardır. Bunlar arasında ekonomik küreselleşme (Scholte, 2000), politik küreselleşme (Held ve McGrew, 2007), kültürel küreselleşme (Robertson, 1999) ve teknolojik küreselleşme (Friedman, 2006) gibi alanlara ayırmak mümkündür.

Ekonomik küreselleşme, dünya ekonomilerinin giderek artan bir şekilde birbirine bağlı hale gelmesi ve sınırların ötesinde mal, hizmet, sermaye ve iş gücü akışının serbestleşmesi sürecidir. Bu süreç, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmış ve küresel ticaretin, yabancı yatırımların ve çok uluslu şirketlerin artmasıyla belirgin hale gelmiştir (Scholte, 2000). Ekonomik küreselleşme, ülkeler arasındaki ticaret engellerinin kaldırılması, finansal piyasaların entegrasyonu ve uluslararası ticaret anlaşmaları gibi unsurlar aracılığıyla desteklenmektedir. Bu durum, bir yandan küresel ekonomik büyümeyi teşvik ederken, diğer yandan da ekonomik eşitsizliklerin artmasına ve bazı yerel ekonomilerin zarar görmesine neden olabilmektedir (Stiglitz, 2002).

Politik küreselleşme ise, devletler ve uluslararası kuruluşlar arasındaki siyasi ilişkilerin ve yönetim mekanizmalarının giderek artan bir şekilde birbirine bağımlı hale gelmesi sürecidir. Bu, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde belirginleşmiş ve

Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu gibi küresel kuruluşların rolünün artmasıyla kendini göstermiştir (Held ve McGrew, 2007). Politik küreselleşme, uluslararası iş birliğini ve küresel yönetimi teşvik ederken, aynı zamanda egemenlik ve yerel otorite konularında tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Uluslararası politikaların yerel düzeyde etkileri, çevre politikalarından insan haklarına kadar geniş bir yelpazede görülmektedir (Rosenau, 1990).

Bu süreçlerin kentler üzerindeki etkileri de oldukça belirgindir. Küreselleşme, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Küresel kentler, dünya ekonomisinin merkezleri haline gelmiş ve uluslararası ticaret, finans ve kültürel değişim noktaları olarak önemli roller üstlenmiştir (Sassen, 2001). Bu kentler, yabancı yatırımların ve çok uluslu şirketlerin çekim merkezleri olmuş, aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ve yenilikçiliğin yuvası haline gelmiştir. Ancak, bu durum aynı zamanda kentlerde ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine de neden olmuştur. Lüks konut projeleri ve iş merkezleri, kentsel dönüşüm projeleriyle birleştiğinde, düşük gelirli kesimlerin kent merkezlerinden dışlanmasına yol açabilmektedir (Harvey, 2015).

Politik küreselleşme de kentlerin yönetim ve planlama süreçlerini etkilemektedir. Kentler, uluslararası politikaların uygulama alanları haline gelmiş ve küresel yönetim mekanizmalarının bir parçası olmuştur. Bu durum, yerel yönetimlerin uluslararası iş birliklerine ve ağlara katılımını artırmış, ancak aynı zamanda yerel düzeyde karar alma süreçlerinde karmaşıklık yaratmıştır (Pierre, 2000). Kentler, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği ve göç gibi küresel sorunlarla başa çıkmada kritik bir rol oynamaktadır.

Kültürel küreselleşme, kültürel ürünlerin, fikirlerin ve değerlerin dünya genelinde hızla yayılması ve kültürel etkileşimlerin artması sürecidir. Bu süreç, medya, iletişim teknolojileri ve seyahat olanaklarının gelişmesiyle birlikte hız kazanmıştır (Robertson, 1999). Kültürel küreselleşme, farklı kültürlerin birbirine karışmasına ve yeni kültürel formların ortaya çıkmasına yol açarken, aynı zamanda bazı kültürel özelliklerin evrenselleşmesine de neden olmuştur.

George Ritzer'in "McDonalddlaştırma" kavramı, küresel kültürel homojenleşme sürecinin bir örneği olarak dikkat çekmektedir. Ritzer, hızlı yemek zincirlerinin standartlaşmış hizmet anlayışının ve işletme modellerinin diğer sektörler ve kültürler yayıldığını savunmaktadır (Ritzer, 2020). Bu durum, mekân ve mimarlık alanında da etkisini göstermektedir; örneğin, dünya genelinde benzer tasarımlara sahip alışveriş merkezleri, oteller ve ofis binaları yaygınlaşmıştır. Bu homojenleşme, yerel kültürel özelliklerin ve mimari kimliklerin kaybolmasına neden olabilmektedir.

Jean Baudrillard'ın "simülakr evreni" kavramı ise, gerçek ile kopya arasındaki farkın bulanıklaştığı bir dünya tasvir etmektedir (Baudrillard, 2022). Baudrillard'a göre, küresel kültürel etkileşimlerin bir sonucu olarak, insanlar giderek daha fazla simülasyonlar ve hiper-gerçekliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, kentlerin ve mimari yapıların da simülakrlar haline gelmesine yol açabilmektedir; örneğin, temalı parklar, alışveriş merkezleri ve turistik yerler, gerçeklikten kopmuş ve birer gösteri nesnesine dönüşmüştür.

Kültürel küreselleşmeye karşı eleştirel bir perspektiften bakan Rem Koolhaas ve Richard Sennett gibi düşünürler, küreselleşmenin kentsel mekânlar üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Koolhaas, küreselleşmenin kentlerin özgün karakterlerini ve kimliklerini yok ettiğini savunmaktadır (Koolhaas, 1994). Sennett ise, kentsel mekânların ve mimarinin insan etkileşimlerini ve topluluk duygusunu nasıl şekillendirdiği üzerine odaklanarak küreselleşmenin bu dinamikleri zayıflatıldığını ileri sürmektedir (Sennett, 2022).

Öte yandan, kültürel küreselleşme sürecinin olumlu yanlarını savunanlar da vardır. Örneğin, Ulrich Beck, küreselleşmenin kültürel çeşitliliği ve karşılıklı anlayışı artırabileceğini, küresel sorunlara ortak çözümler bulmada yeni fırsatlar sunduğunu belirtmektedir (Beck, 2000). Bu bağlamda, kentler ve mimari yapılar, küresel kültürel etkileşimlerin merkezi noktaları olarak, farklı kültürlerin buluşma ve kaynaşma alanları haline gelebilmektedir.

Sonuç olarak, kültürel küreselleşme, kentler ve mimari yapılar üzerinde karmaşık ve çok yönlü etkiler yaratmaktadır. Bu süreç, bir yandan kültürel homojenleşmeye ve kimlik kaybına yol açarken, diğer yandan da kültürel çeşitliliği ve yenilikçiliği teşvik

edebilmektedir. Küreselleşmenin bu iki yönü, kentlerin ve mimarinin gelecekte nasıl şekilleneceği konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, kent planlaması ve mimaride yerel ve küresel unsurların dengelenmesi gerekecek, yerel kimliklerin korunması ve küresel standartların uyumlu bir şekilde entegrasyonu ön plana çıkacaktır. Ayrıca, sürdürülebilir ve esnek mimari yaklaşımlar, kültürel çeşitliliğin ve sosyal uyumun desteklenmesinde önemli rol oynayacaktır.

Kentlerin, kültürel etkinlikler ve festivaller aracılığıyla kültürel çeşitliliği kutlaması ve bu etkinlikleri desteklemesi, kültürel küreselleşmenin olumlu etkilerini güçlendirebilmektedir. Ayrıca, göçmen toplulukların entegrasyonunu destekleyen politikalar ve projeler, kentlerde kültürel uyumu artırabilmektedir.

Bunların yanı sıra, dijital teknolojilerin ve akıllı şehir uygulamalarının kullanımı, kentlerin daha bağlantılı ve verimli hale gelmesini sağlayabilmektedir. Bu teknolojiler, kent sakinlerinin ihtiyaçlarına hızlı ve etkili çözümler sunarak, yaşam kalitesini artırabilmektedir. Bu ipuçları, kültürel küreselleşmenin kentler ve mimari yapılar üzerindeki etkilerinin nasıl yönetilebileceği konusunda önemli stratejik yönlendirmeler sunmaktadır.

Küreselleşme süreci, ekonomik, politik, kültürel ve teknolojik alanlarda dünya genelinde artan etkileşim ve entegrasyon anlamına gelmektedir. Bu süreç, 20. yüzyılın sonlarından itibaren hız kazanmış ve birçok alanda derin etkiler yaratmıştır. David Harvey, küreselleşmeyi zaman-mekân sıkışması kavramı üzerinden açıklamaktadır. Harvey'e göre, teknolojik ilerlemeler ve ulaşımın hızlanması, dünyanın daha küçük ve bağlantılı hale gelmesine yol açmıştır (Harvey, 2019). Bu durum, sermaye akışlarının hızlanmasına, mal ve hizmetlerin küresel çapta daha hızlı hareket etmesine olanak sağlamıştır.

Saskia Sassen, küreselleşme sürecinde küresel kentlerin rolüne dikkat çekmektedir. Sassen, küresel kentlerin, küresel ekonomi içinde önemli finans ve hizmet merkezleri olarak işlev gördüğünü belirtmektedir (Sassen, 2001). Bu kentler, uluslararası iş dünyasının, çok uluslu şirketlerin ve finansal kurumların merkezi haline gelmiştir. New York, Londra ve Tokyo gibi küresel kentler, küresel ağlar içinde kilit rol oynar ve

bu kentlerde yaşayan insanların yaşamları, küresel ekonominin dinamiklerinden doğrudan etkilenmektedir.

Küresel kent, modern ekonominin ve küreselleşmenin merkezinde yer alan, uluslararası finans, ticaret, kültür ve politika gibi alanlarda önemli roller üstlenen şehirlerdir. Bu kavram, özellikle Saskia Sassen'in "küresel kent" teorisiyle popülerlik kazanmıştır. Sassen, küresel kentleri, dünya ekonomisinde stratejik olarak önemli finansal ve iş hizmetleri merkezleri olarak tanımlamaktadır. Bu kentler, uluslararası firmaların merkez ofislerini barındırarak küresel ekonomiyi yönlendiren kararların alındığı yerlerdir (Sassen, 2001). Bu perspektif, küresel kentlerin ekonomik gücünü ve küresel ekonomideki etkilerini vurgularken, aynı zamanda bu kentlerin sosyal ve kültürel çeşitliliğini de ön plana çıkartmaktadır.

Peter Hall, küresel kentlerin ekonomik fonksiyonlarını ve bu fonksiyonların tarihsel gelişimini incelemektedir. Hall'a göre, küresel kentler sanayi devriminden bu yana ekonomik ve ticari aktivitelerin merkezi olmuştur. 19. yüzyılda Londra ve New York gibi şehirler, uluslararası ticaret ve finansın merkezi haline gelmiştir. Bu süreç, küresel kentlerin ekonomik gücünü pekiştirmiş ve dünya ekonomisinde kilit rol oynamalarına neden olmuştur (Hall, 2017). Hall'un analizi, küresel kentlerin ekonomik tarihini ve bu kentlerin zaman içinde nasıl geliştiğini anlamak için önemlidir. Friedman, küresel kentlerin ekonomik gücünü ve bu gücün küresel ekonomideki etkilerini vurgulamaktadır. Ona göre, küresel kentler, dünya genelindeki ekonomik faaliyetlerin merkezinde yer almakta ve bu kentlerdeki ekonomik hareketlilik, küresel ekonomik dinamikleri belirlemektedir. Bu kentler, dünya ekonomisinin ana düğüm noktaları olarak işlev görür ve uluslararası ekonomik ağların kilit noktalarıdır (Friedman, 2006). Friedman'ın çalışmaları, küresel kentlerin sadece yerel değil, aynı zamanda küresel ölçekte ekonomik etkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Öncü ve Weyland, küresel kentlerin sosyal ve kültürel dinamiklerini ele almaktadır. Onlara göre, küresel kentler, sadece ekonomik merkezler değil, aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ve sosyal yeniliklerin merkezidir. Bu kentler, farklı kültürlerin bulunduğu, yeni kültürel ve sosyal formların ortaya çıktığı yerlerdir. Ayrıca, küresel kentler, sosyal eşitsizliklerin ve mekânsal farklılıkların da belirgin olduğu alanlardır (Öncü ve

Weyland, 2016). Küresel kentlerin bu sosyal ve kültürel boyutları, bu şehirlerin sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal yapılarının da karmaşıklığını göstermektedir.

Küresel kentlerin bir diğer önemli özelliği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanılmasıdır. Bu kentler, teknolojik inovasyonların ve dijital ekonominin merkezleri olarak öne   çıkmaktadır. Küresel kentler, teknoloji firmalarının yenilikçi projelerin odağında yer alır ve bu yönleriyle küresel teknoloji ağlarının merkezi haline gelmektedirler (Castells, 2013). Bu teknoloji odaklı yapı, küresel kentlerin ekonomik ve sosyal yapılarının modern teknolojilerle nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Küreselleşen mekânlar, küresel kentlerin dinamik yapısını destekleyen ve şekillendiren önemli unsurlardır. Bu mekânlar, küresel ekonomi, kültür ve politika ağları içinde stratejik noktalar olarak hizmet vermektedir. Örneğin, uluslararası havaalanları, küreselleşen mekânların en belirgin örneklerinden biridir. Bu havaalanları, uluslararası ticaretin, turizmin ve iş seyahatlerinin merkezi olarak işlev görmekte ve küresel hareketliliği sağlamaktadır (Urry, 2007). Havaalanlarının bu merkezi rolü, küresel bağlantıların nasıl fiziksel mek nlarla desteklendiğini göstermektedir.

Kültürel açıdan, küreselleşen mekânlar, sanat galerileri, müzeler, konser salonları ve uluslararası festivaller gibi kültürel merkezleri içermektedir. Bu mekânlar, küresel kültürel alışverişin ve etkileşimin merkezleri olarak hizmet etmektedir. Örneğin, Paris'teki Louvre Müzesi veya New York'taki Metropolitan Sanat Müzesi, küresel sanat ve kültür dünyasının önemli merkezlerindendir (Zukin, 1995). Kültürel mekânlar, küreselleşmenin sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel boyutlarını da anlamamıza yardımcı olmaktadır. Eğitim ve araştırma kurumları da küreselleşen mekânlar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Dünya çapında tanınan  niversiteler ve araştırma merkezleri, küresel bilgi ve inovasyon ağlarının merkezi olarak hizmet vermektedir. Bu kurumlar, uluslararası  ğrenci ve akademisyen değişimleri, küresel araştırma projeleri ve bilgi paylaşımı için önemli mekânlardır (Altbach, 2004). Eğitim ve araştırma kurumlarının bu rolü, küresel bilginin yayılması ve inovasyon süreçlerinin nasıl işlediği konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

Sonuç olarak, küresel kentler ve küreselleşen mekânlar, modern dünyada küresel ekonomi, kültür ve politikanın merkezi olarak öne çıkmaktadır. Bu kentler ve mekânlar, uluslararası ağların ve dinamiklerin odak noktaları olarak hizmet vermekte ve küreselleşme sürecinin temel yapı taşlarıdır. Bu dinamik yapı, dünya genelindeki ekonomik, kültürel ve politik etkileşimlerin yoğunlaştığı ve şekillendiği bir ortam sunmaktadır. Küresel kentlerin ve küreselleşen mekânların bu çok yönlü yapısı, modern dünyada küreselleşmenin etkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

2.2. Ağ Toplumu

Manuel Castells'in 'Ağ Toplumu' kavramı, bilgi çağında toplumsal yapıların ve ilişkilerin dönüşümünü açıklamak için kullanmıştır. Castells, 'Ağ Toplumu'nu, bilgi teknolojilerinin hızla geliştiği ve bu teknolojilerin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın merkezine yerleştiği bir dönem olarak tanımlamaktadır (Castells, 2008). Bu kavram, özellikle 1990'lardan itibaren yaygınlaşan internet ve dijital teknolojilerin etkisiyle ortaya çıkmıştır.

Ağ toplumu, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki devrimlerle birlikte meydana gelmiştir. İnternetin yaygınlaşması, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve küresel iletişimi hızlandırmıştır. Bu teknolojik gelişmeler, toplumsal yapıların ve ilişkilerin dönüşümünü etkilemiştir.

Günümüzde, ağ toplumu hemen her alanda etkisini göstermektedir. Ekonomiden siyasete, eğitimden sağlığa kadar birçok alanda ağ yapıları önem kazanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojileri, toplumsal değişimlerin ve gelişmelerin itici gücü haline gelmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisi sırasında, uzaktan çalışma ve eğitim gibi uygulamalar, ağ toplumunun önemini daha da artırmış ve günlük hayatımızda yerini daha fazla almıştır.

Manuel Castells'in 'Ağ Toplumu' kavramı, özellikle onun üç ciltlik eseri 'The Information Age: Economy, Society, and Culture'(Bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür) içinde detaylı şekilde ele alınmıştır. Bu eserde Castells, bilgi çağının ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını analiz etmekte ve ağ toplumunun özelliklerini ortaya koymaktadır. Bu özellikler olarak esneklik, ölçülebilirlik ve kalımlılığı vurgulamaktadır. Bu özellikler, ağ yapılarının nasıl işlediğini ve toplumsal

dönüşümlere nasıl uyum sağladığını anlamamıza yardımcı olmaktadır (Castells, 2008).

- *Esneklik*, ağların değişen koşullara ve ihtiyaçlara hızlı bir şekilde uyum sağlama yeteneğini ifade etmektedir. Castells, ‘The Rise of the Network Society’ (Ağ Toplumunun Yükseliği) adlı eserinde, teknolojik ağların esnek yapısının, bilgi ve iletişiminin hızlı bir şekilde yeniden yapılandırılmasına olanak tanıdığını belirtmektedir (Castells, 2008). Bu esneklik, ağ toplumunun dinamik ve sürekli değişen doğasını yansıtmaktadır.
- *Ölçeklenebilirlik*, ağların boyutlarını ve kapasitelerini ihtiyaçlara göre artırma veya azaltma yeteneğini ifade etmektedir. Castells, ağların ölçeklenebilirlik yapısının, küçük ölçekli yerel ağlardan büyük ölçekli küresel ağlara kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermelerine olanak tanıdığını vurgulamaktadır. Bu özellik, ağ toplumunun küresel ve yerel dinamikler arasındaki etkileşimi anlamamızı sağlamaktadır.
- *Kalımlılık (ya da dayanıklılık)*, ağların belli bir düzeyde istikrar ve süreklilik gösterme kapasitesini ifade etmektedir. Castells, ağ yapılarının belirli bir dayanıklılığa sahip olduğunu, ancak aynı zamanda esnek olduğunu belirtmektedir. Bu, ağların değişen koşullara uyumlu sağlarken belli bir süreklilik ve istikrarı koruyabilmeleri anlamına gelmektedir (Castells, 2008).

Örnek kullanım alanları aşağı belirtilmiştir.

- *Ekonomi*: Esnek üretim sistemleri, ölçeklenebilir iş modelleri ve dayanıklı tedarik zincirleri, ağ toplumunun ekonomik yapısını şekillendirmektedir.
- *Sosyal Ağlar*: Sosyal medya platformları ve çevrimiçi topluluklar, esneklik, ölçeklenebilirlik ve kalımlılık özelliklerini kullanarak hızlı bir şekilde büyüebilmekte ve değişen kullanıcı ihtiyaçlarına uyum sağlayabilmektedir.
- *Teknoloji*: Bulut bilişim ve dağıtık sistemler, esnek ve ölçeklenebilir altyapılar sunarak, kullanıcıların ihtiyaçlarına göre kaynakları dinamik bir şekilde ayarlamalarına olanak tanımaktadır (Castells, 2008).

Bu özellikler, ağ toplumunun anlaşılmasında ve analiz edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Castells’in çalışmaları, bu özelliklerin toplumsal, ekonomik ve

teknolojik dönüşümlere nasıl katkı sağladığını detaylı bir şekilde incelemektedir ve modern toplumların anlaşılmasında önemli bir katkı sağlamaktadır. Ağ toplumu kavramı, günümüz dünyasını anlamak ve gelecekteki eğilimleri tahmin etmek için kritik bir çerçevedir.

Manuel Castells, ‘Ağ Toplumu’ kavramıyla birlikte ‘Akış Mekânı’ (Space of Flows) kavramını da geliştirmiştir. Bu iki kavram, bilgi çağında toplumsal ve mekânsal yapıların nasıl dönüştüğünü anlamamıza yardımcı olur ve birbirleriyle yakından ilişkilidir (Tablo 2.1).

Akış mekânı, bilgi, sermaye, teknoloji ve insanların sürekli hareket halinde olduğu ve bu hareketlerin mekânsal düzenlemeleri şekillendirdiği bir kavramdır. Castells, ‘The Rise of the Network Society’ (Ağ toplumunun Yükselişi) adlı eserinde, Akış Mekanlarının, küresel ağların ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle ortaya çıkan yeni bir mekânsal form olduğunu belirtmektedir (Castells, 2008). Bu mekânsal form, zaman ve mekânın geleneksel anlayışlarını aşmakta ve dünya çapında bağlantıları vurgulamaktadır.

Ağ Toplumu ve Akış Mekânı, birbirini tamamlayan kavramlardır. Ağ toplumu, sosyal, ekonomik ve politik yapıların ağ biçiminde örgütlendiği bir toplumsal yapıyı ifade ederken, Akış Mekânı, bu ağ yapılarının mekânsal boyutunu ele almaktadır (Tablo 2.1).

- *Küresel Bağlantılar:* Ağ toplumunun küresel bağlantıları, Akış Mekanının temelini oluşturur. İletişim teknolojileri ve ulaşım ağları, farklı coğrafi konumları birbirine bağlayarak ve sürekli bir akış sağlamaktadır.
- *Esneklik ve Dinamizm:* Ağ toplumunun esnek yapısı, Akış Mekanının dinamik doğasını desteklemektedir. Bilgi ve sermayenin hızlı hareketi, mekânsal düzenlemelerin sürekli olarak yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir.
- *Merkeziyetçilikten Uzaklaşma:* Ağ toplumunun merkeziyetçilikten uzaklaşması, Akış Mekanının dağınık ve çok merkezli yapısını yansıtmaktadır. Güç ve kaynaklar, belirli bir merkezden ziyade, ağın çeşitli noktalarına dağılmıştır.

Örnekler:

- *Küresel Şehirler:* Londra, New York ve Tokyo gibi küresel şehirler, Akış Mekanının somut örnekleridir. Bu şehirler, küresel finans, ticaret ve iletişim ağlarının kesişim noktalarıdır.
- *Sanal Topluluklar:* İnternet üzerindeki sosyal medya platformları ve çevrimiçi topluluklar, Akış Mekanının dijital boyutunu temsil etmektedirler. Bu platformlar, fiziksel mesafeleri aşarak, dünya çapında insanları bir araya getirmektedirler.

Ağ Toplumu ve Akış Mekânı kavramları günümüzdeki toplumsal ve mekânsal dönüşümleri anlamamızı sağlayan önemli araçlardır. Bu kavramlar, küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve sosyal değişimlerin etkilerini açıklama da kullanılmaktadırlar.

Tablo 2.1. Ağ toplumu & Akış mekânı (yazar tarafından üretilmiştir)

Kavram	Özellik	Açıklama	Örnek Kullanım Alanları
Ağ Toplumu	Esneklik	Ağların değişen koşullara ve ihtiyaçlara hızlı uyum sağlama yeteneği	Ekonomi: Esnek üretim sistemleri; Sosyal Ağlar: Sosyal medya platformları
	Ölçeklenebilirlik	Ağların boyutlarını ve kapasitelerini ihtiyaçlara göre artırma veya azaltma yeteneği	Teknoloji: Bulut bilişim; Küresel ve yerel ağlar
	Kalımlılık	Ağların belli bir düzeyde istikrar ve süreklilik gösterme kapasitesi	Tedarik zincirleri; Çevrimiçi topluluklar
Akış Mekânı	Küresel Bağlantılar	Bilgi, sermaye, teknoloji ve insanların sürekli hareket halinde olduğu mekânlar	Küresel Şehirler: Londra, New York, Tokyo
	Esneklik ve Dinamizm	Bilgi ve sermayenin hızlı hareketiyle mekânsal düzenlemelerin sürekli olarak yeniden yapılandırılması	Uluslararası ticaret; Küresel iletişim ağları
	Merkeziyetçilikten Uzaklaşma	Güç ve kaynakların belirli bir merkezden ziyade ağın çeşitli noktalarına dağılması	Sanal Topluluklar: İnternet sosyal medya platformları

2.3. Tüketim Kültürü

Tüketim, bireylerin veya toplumların yaşamlarını sürdürmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve hayat kalitelerini arttırmak amacıyla mal ve hizmetleri kullanma sürecidir. Bu kavram, ekonomik faaliyetlerin temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilir ve bireysel tüketim alışkanlıkları, toplumsal refah ve ekonomik büyüme üzerinde önemli

tepkimelere sahip olabilmektedir. Tüketim, gıda, giyim, konut, ulaşım, eğlence ve sağlık hizmetleri gibi çeşitli alanlarda gerçekleşebilmektedir. Bireylerin gelir düzeyleri, kültürel değerleri, yaşam tarzları ve kişisel tercihleri tüketim alışkanlıklarını şekillendirmektedir. Ayrıca, teknolojik gelişmeler ve reklamcılık gibi faktörler de tüketici davranışlarını etkilemektedir.

Tüketim alışkanlıkları zaman içerisinde çeşitli faktörlerin etkisiyle önemli değişiklikler göstermiştir. Bu değişimler, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmeler yakından ilişkilidir.

- *Endüstri Devrimi:* 18.ve 19. Yüzyıllarda yaşanan Endüstri Devrimi, tüketim alışkanlıklarında büyük bir dönüşüm yaratmıştır. Fabrikaların ortaya çıkışı ve seri üretimin başlaması, malların daha hızlı ve daha ucuz bir şekilde üretilmesini sağlamıştır. Bu durum, geniş halk kitlelerinin daha fazla ürüne erişimini kolaylaştırmış ve tüketim kültürünün yaygınlaşmasına neden olmuştur.
- *Reklamcılık ve Pazarlama:* 20. Yüzyılın başlarında, reklamcılık ve pazarlama tekniklerinin gelişmesiyle birlikte tüketim davranışları üzerinde önemli bir etki oluşturmuştur. Reklamlar, insanların ihtiyaç duymadıkları ürünleri bile satın almalarını teşvik eden bir araç haline gelmiştir.
- *Tüketim Toplumu:* 1950'lerden itibaren, özellikle Batı ülkelerinde, tüketim toplumu olarak adlandırılan bir dönem başlamaktadır. Bu dönemde, tüketim, statü ve kimlik ifadesi olarak önem kazanmıştır. İnsanlar, sahip oldukları mallar aracılığıyla sosyal statülerini ve kişiliklerini ifade etmeye başlamışlardır.
- *Küreselleşme:* 20.yüzyılın son çeyreğinde, küreselleşme süreciyle birlikte tüketim alışkanlıkları uluslararası bir boyut kazanmıştır. Dünya çapında markalar ve ürünler yaygınlaşmıştır, kültürel sınırlar aşılarak benzer tüketim modelleri farklı coğrafyalarda ortaya çıkmıştır.
- *Teknolojik İnovasyonlar:* İnternetin ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması, tüketim alışkanlıklarını önemli ölçüde değiştirmiştir. E-ticaret, sosyal medya ve dijital reklamcılık, insanların alışveriş yapma şekilleri ve markalarla etkileşimleri dönüştürmüştür.

Tüm bu dönemler boyunca, tüketim alışkanlıkları, toplumların ekonomik durumları, teknolojik gelişmeler, kültürel değerler ve çevresel farkındalık gibi çeşitli faktörlerden etkilenmiş ve değişim göstermiştir.

Jean Baudrillard, bir Fransız sosyolog ve kültürel teorisyen olarak, tüketim kültürü üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Baudrillard'ın tüketim kavramına yaklaşımı, onun 'The System of Objects' ve 'The Consumer Society: Myths and Structures' gibi eserlerinde detaylı bir şekilde incelenmektedir. Bu çalışmalarda, Baudrillard tüketimin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını, aynı zamanda bir iletişim biçimi, anlam üretme süreci ve sosyal ilişkilerin bir parçası olduğunu öne sürmektedir (Baudrillard, 2008).

Baudrillard'a göre, modern toplumlarda tüketim, bireylerin sosyal statü ve kimliklerini ifade etme aracı haline gelmektedir. Tüketim malları, sahiplerine belirli bir imaj ve prestij sağlamaktadır. Baudrillard, bu durumu 'tüketim kodları' kavramıyla açıklamaktadır. Tüketim kodları, toplumdaki çeşitli ürün ve markaların taşıdığı sembolik anlamları ifade etmektedir. Bu kodlar, bireylerin hangi ürünleri satın alarak hangi sosyal gruplara ait olduklarını veya hangi yaşam tarzını benimsediklerini göstermektedir (Baudrillard, 2014).

Ayrıca, tüketimin bir 'gösteriş' olduğunu savunmaktadır. Yani tüketim malları, gerçek ihtiyaçlara veya değerlerin bir yansıması olmaktan ziyade, kendi başlarına birer gösteriş nesnesi haline gelmektedir. Bu gösteriş nesneleri, gerçeklikten kopuk bir dünya yaratmaktadır ve tüketiciler bu dünyada kendilerini ifade etmektedir.

Baudrillard'ın tüketim teorisi, modern toplumların anlaşılmasında önemli bir perspektif sunmaktadır. Tüketim alışkanlıklarının, bireylerin kimliklerini ve sosyal ilişkilerini şekillendirme de önemli bir rol oynadığını ve bu alışkanlıkların ekonomik, kültürel ve sosyolojik boyutları olduğunu vurgulamaktadır (Baudrillard, 2008).

Bocock, tüketimin bugünkü anlamını tarif ederken, tüketimin artık insanların kim oldukları, kim olmak istedikleriyle ilgili duyarlılıklarını ve bu duyarlılıkları korumalarını sağlayan yöntemleri etkilediğinden bahsetmektedir. Bu yönüyle tüketimi kimlik duygusunun gelişimini çevreleyen olgularla çok iç içe geçmiş bir durumda

görmektedir. Tüketim, böylece ekonomik olduğu kadar, aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve kültürel bir olgu olarak görülmektedir (Bocock, 2005).

“Tüketimin sadece nesnelerle değil, aynı zamanda dünyayla etkin bir ilişki biçimi, üzerinde tüm kültürel sistemimizin kurulduğu bir sistemli etkinlik ve global yanıt biçimi olduğunu daha baştan açıkça koymak gerekir” (Baudrillard, 2008).

Bu tanımlamalarla birlikte tüketimin, artık sadece ürünlerin ticaretinin ötesinde bir anlam kazandığı görülmektedir. Ürünlere hayatı sürdürmek için gereksinim duyulduğunun varsayılmasından öte, iletişim aracı olarak kullanılması üzerinde durulması gerekmektedir (Douglas ve Isherwood, 1999).

Eski ve yeni tüketim kültürleri, zaman içerisinde değişen ihtiyaçlar ve toplumsal değerlerle şekillenen farklı yaklaşımları temsil etmektedir. Eski tüketim kültürü, temel ihtiyaçların karşılanmasını ve fiziksel malların edinilmesiyle ilişkilendirilirken, yeni tüketim kültürü, deneyimlere ve hizmetlere daha fazla odaklanmaktadır. Günümüzde tüketim, kişisel gelişim, eğlence ve yaşam kalitesi arttıran deneyimlerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır.

Teknolojinin rolü de önemli ölçüde değişmektedir. İnternet, sosyal medya ve mobil teknolojiler, tüketim alışkanlıklarını derinden etkilemiştir, e-ticaret, çevrimiçi pazarlama ve kişileştirilmiş reklamcılık gibi yeni yaklaşımların ortaya çıkmasını da neden olmuştur.

Mekanlar, tüketim kültüründeki değişimlerle birlikte önemli bir evrim geçirmiştir. Bu değişimler, mekân tasarımı, işlevselliği ve kullanım şekillerinde kendini göstermektedir.

Geleneksel alışveriş mekanları olan mağazalar ve alışveriş merkezleri, dijitalleşme ve e-ticaretin yükselişiyle birlikte dönüşüm geçirmektedir. Fiziksel mekanlar artık yalnızca alışveriş yapmak için değil, aynı zamanda deneyim ve sosyalleşme alanları olarak da kullanılmaktadır. Mağazalar, deneyim odaklı tasarımlara ve interaktif öğeler içeren konseptlere yönelmiştir.

Geleneksel ofis ortamlarının yerini, esnek çalışma saatlerine ve uzaktan çalışmaya uyum sağlayan ortak çalışma alanları ve kafe-ofisler veya kolektif ofisler almıştır. Bu mekanlar, iş birliğini ve topluluk oluşturmaya teşvik eden açık ve modüler tasarımlara sahiptirler.

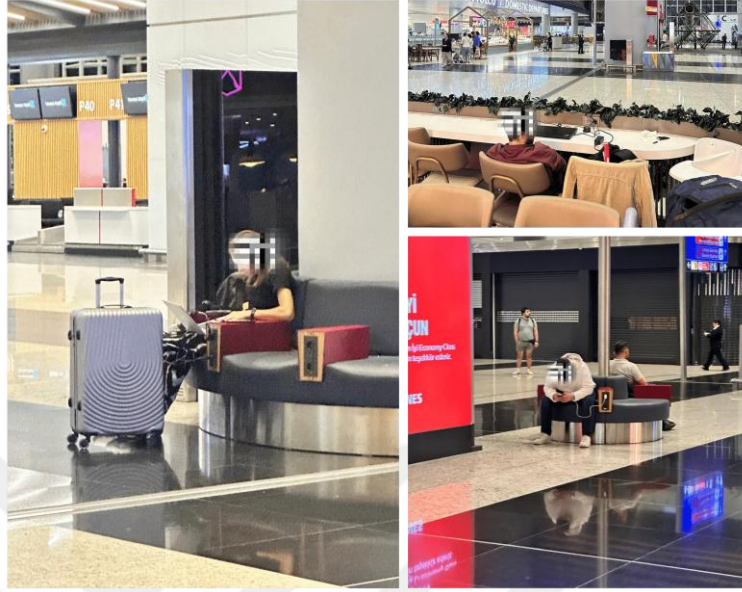
Sonuç olarak, tüketim, bireylerin ve toplumların ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelerle şekillenen dinamik bir olgusudur. Endüstri Devrimi'nden itibaren reklamcılık, pazarlama ve teknolojik yenilikler, tüketim alışkanlıklarında büyük dönüşümler yaratmıştır. Modern toplumlarda tüketim, bireylerin sosyal statü ve kimliklerini ifade etmeleri için önemli bir araç haline gelmiştir. Dijitalleşmenin etkisiyle tüketim ve mekân kullanımları da büyük değişimler geçirmiştir. Fiziksel mekanlar artık sadece alışveriş ve iş yapma alanları değil, aynı zamanda deneyim ve sosyalleşme merkezleridir. Bu değişimler sonucunda, dijital göçebe kavramı ortaya çıkmıştır. Dijital göçebeler, değişen mekanların yeni kullanıcıları olarak, çalışma ve yaşam biçimlerinde esneklik arayışıyla öne çıkmaktadırlar. Alt bölümde dijital göçebelerin yaşam tarzları, mekân kullanımları ve bu yeni toplumsal grubun kentler ve mimari üzerindeki etkileri detaylı olarak incelenecektir.

2.4. Dijital Göçebe

Pandemi sonrası dünya, yaşam biçimimizde derin ve kalıcı değişikliklerin tetikleyicisi olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan ve 'Dijital Göçebe' olarak adlandırabileceğimiz yeni bir insan tipi, teknoloji ve esnek çalışma düzenlerinin en yoğun kullanıcısı haline gelmektedir. Geleneksel çalışma modellerinden ve sabit ofis düzenlerinden sıyrılan bu bireyler, yarı zamanlı çalışma sistemini benimseyerek, iş ve özel hayatlarını yeniden şekillendirmektedir. Bu bölümde, dijital insanların yaşam tarzını, çalışma biçimini ve sosyal etkileşimlerini derinlemesine ele alınacaktır (Şekil 2.2).

Dijital göçebe kavramı, ilk kez 1997 yılında Tsugio Makimoto ve David Manners tarafından yayınlanan bir çalışmada kullanılmıştır. Makimoto ve Manners, teknolojinin gelişmesiyle birlikte çalışanların sabit bir mekâna bağlı kalmadan işlerini sürdürebileceklerini ve bu durumun yeni bir çalışma biçimini ortaya çıkaracağını öngörmüşlerdir (Makimoto ve Manners, 1997). Dijital göçebeler, internet ve mobil teknolojileri kullanarak herhangi bir coğrafi sınırlama olmaksızın çalışabilen

bireylerdir. Bu kişiler genellikle uzaktan çalışarak dünya genelinde seyahat etmekte ve farklı kültürleri deneyimlemektedir (Şekil 2.1).

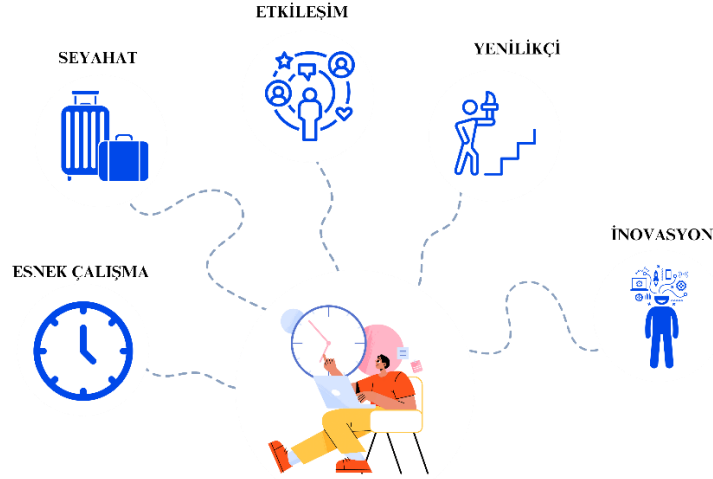

Şekil 2.1. Dijital göçebe (yazar tarafından üretilmiştir)

Dijital göçebeler, özgürlük ve esneklik arayışında olan bireyler olarak tanımlanmakta ve genellikle teknoloji, yaratıcılık ve girişimcilik alanlarında çalışmaktadırlar.

Dijital göçebelerin yaşam tarzı, kültürel etkileşimleri ve global iş gücü üzerindeki etkileri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu yaşam tarzı, bireylerin farklı kültürlerle daha derinlemesine etkileşime girmesini sağlamakta ve küresel bir kültürel paylaşım ağı oluşturmaktadır (Yılmaz ve Güzel Gürbüz, 2017). Dijital göçebeler, farklı kültürel normları ve değerleri benimseyerek kendilerini sürekli olarak yeniden tanımlama fırsatı bulabilmektedirler.

Dijital göçebelik, mimarlık alanında da ilginç örneklerle sahiptir. Nomad House gibi projeler, dijital göçebelerin ihtiyaçlarına uygun esnek ve taşınabilir yaşam alanları sunmayı hedeflemektedir. Bu projeler, modern mimarlık anlayışına yeni bir boyut kazandırmakta ve geleneksel yaşam alanı kavramını yeniden tanımlamaktadır. Dijital göçebeler, genellikle internet bağlantısının olduğu her yerde çalışabilmektedirler. Bu durum, kahve dükkanları, ortak çalışma alanları, kütüphaneler ve hatta parklar gibi çeşitli mekanlarda çalışmayı mümkün kılmaktadır. Bu esneklik, dijital göçebelerin iş ve yaşam dengesini daha rahat kurmalarını sağlamakta ve yaratıcı süreçlerini desteklemektedir (Yılmaz ve Güzel Gürbüz, 2017).

Şekil 2.2. Dijital göçbenin özellikleri (yazar tarafından üretilmiştir)

Dijital göçbenin esnekliği ve mekân dönüşümü, günümüzün dijitalleşen dünyasında bireylerin mekânsal aidiyetlerinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Dijital göçbeler, teknolojinin sağladığı olanaklar sayesinde sabit bir mekâna bağlı kalmadan çalışma ve yaşama esnekliğine sahiptirler. Bu durum, mekânın geleneksel anlamını ve işlevselliğini köklü bir şekilde değiştirerek, geçici ve çok işlevli alanların önem kazanmasına yol açmaktadır. Mekân artık sabit bir yer olmaktan çıkmış, bireylerin sürekli değişen ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenen dinamik bir yapı haline gelmiştir.

Örneğin, millet kütüphaneleri gibi kamusal mekânlar, dijital çağın ihtiyaçlarına uyum sağlayarak sadece kitap okuma ve araştırma yerleri olmanın ötesine geçmiştir. Bu mekânlar, dijital göçbelerin çalışabileceği, sosyalleşebileceği ve çeşitli etkinliklere katılabileceği esnek alanlar sunmaktadır. Benzer şekilde, ortak çalışma ofislerinin sayısındaki artış, bireylerin geçici ve işlevsel mekânlara olan talebini yansıtmaktadır. Bu tür mekânlar, dijital göçbelerin hem profesyonel hem de sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanmakta ve kullanılmaktadır.

Bu yeni mekânsal anlayış, bireylerin sosyal ve profesyonel hayatlarını da etkileyerek, yer değiştirme özgürlüğünü artırmakta ve mekânsal aidiyetin daha esnek ve geçici bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Dijital teknolojiler, bireylerin iş ve sosyal hayatlarını herhangi bir mekânda sürdürebilmelerine olanak tanımakta, böylece mekânın sabit ve değişmez olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır. Dijital göçbeler,

her yerde "evde" hissetme imkânına sahip olup, mekânı sürekli olarak yeniden tanımlamaktadırlar.

Dijital göçebelerin belki de en karakteristik özelliği, sürekli seyahat ediyor olmalıdır. Yarı zamanlı çalışma ve mekân bağımsızlığı, onlara dünyanın farklı köşelerinde keşfetme özgürlüğü sunmaktadır. Bu bağlamda havalimanları, sadece transit noktaları değil, aynı zamanda sosyal buluşma alanları, geçici ofisler ve hatta dinlenme olarak hizmet vermektedir. Havalimanlarındaki dinlenme alanları, çalışma kabinleri ve hızlı internet erişimi, dijital insanlar için vazgeçilmez hizmetler arasındadır. Bu durum, havayolu şirketlerinin ve havalimanlarının, bu yeni müşteri segmentine yönelik hizmetler geliştirmesine neden olmuştur.

Dijital göçebeler, sürekli seyahat ediyor olmanın getirdiği çeşitlilikte, farklı kültürlerle etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu durum, onların dünya görüşünü genişletirken, aynı zamanda toplumsal anlayış ve tolerans seviyeleri artırmaktadır. Ayrıca, çeşitli coğrafyalardan insanlarla kurdukları profesyonel ve sosyal ağlar, onların iş ve sosyal yaşamına değerli katkılarda bulunmaktadır. Bu kültürlerarası etkileşim, yeni iş fırsatları, ortaklık olanakları ve sosyal inisiyatifler yaratmaktadır.

Dijital göçebelerin ortaya çıkışı hem bireysel hem de toplumsal anlamda yeni kapılar açmaktadır. Çalışma düzenlerinin, mekân kullanımının ve sosyal etkileşimlerin gelecekte nasıl şekilleneceği, bu dijital insanların adaptasyon kabiliyeti ve yenilikçi yaklaşımlarıyla yakından ilintili olacaktır. Onların yaşam tarzı, sürdürülebilirlik, çevresel etki ve toplumsal entegrasyon gibi konularda yeni sorunlar yaratırken, aynı zamanda bu sorunlara yenilikçi çözümler sunma potansiyeline de sahiptir. Dijital insanlar, teknoloji iş ve yaşam dengesinin iyileştirecek şekilde kullanarak, çalışma saatlerini ve yerini kişisel tercihlerine göre düzenleyebilmektedir. Bu esneklik, onların yaşam kalitesini yükseltmektedir.

Sonuç olarak, dijital insanlar pandemi sonrası dünya düzeninde sadece geçiş fenomeni değil, aynı zamanda yeni bir yaşam biçiminin öncüleri olarak ön plana çıkmaktadır. Onların adaptasyon yetenekleri, teknoloji kullanma biçimleri ve esnek yaşam tarzları, gelecekte iş modelleri, sosyal yapılar ve kültürel etkileşimler üzerinde derin etkiler yaratmaya devam edecektir. Bu yeni nesil, sadece iş ve teknoloji dünyasında değil,

aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda da önemli değişikliklere öncülük etmektedir. Bu değişimlerle birlikte, dijital insanlar, daha bağlantılı, bütünleşmiş ve duyarlı bir küresel toplumun inşasında kritik bir role sahip olacaklardır.

Dijital göçebenin esnekliği ve mekân dönüşümü, modern yaşamın dinamiklerine uyum sağlayarak ortak çalışma alanlarının artışı tetiklemiştir. Bu değişim, dijital göçebelerin sabit bir mekâna bağlı kalmadan çalışabilmelerini ve yaşamlarını sürdürebilmelerini mümkün kılmaktadır. Bu durum, mekânın anlam ve işlevselliğinde köklü değişikliklere yol açmakta, esnek ve çok işlevli alanların ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Örneğin, Singapur'daki The Great Room, tarihi bir bankanın içinde yer almakta olup, lüks bir otel atmosferi sunmaktadır. Bu mekân, klasik tasarım unsurları ile modern işlevselliği birleştirerek dijital göçebelerin ihtiyaçlarına uygun bir çalışma ortamı yaratmaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. The Great Room (yazar tarafından üretilmiştir)

The Great Room, geniş çalışma alanları, sosyal etkinlikler ve çeşitli olanaklarla kullanıcılarına benzersiz bir deneyim sunmaktadır. Kahvaltı kulübü ve akşamüstü sıcak çikolata servisi gibi detaylar, kullanıcıların mekânda geçirdikleri zamanı daha keyifli hale getirmektedir (Stathaki, 2022).

Los Angeles'taki NeueHouse Bradbury, tarihi Bradbury Binası'nda yer almakta olup, yaratıcı profesyoneller için tasarlanmış bir ortak çalışma alanıdır. 25,000 metrekarelik alana yayılan bu mekân, modern ofis olanakları ile tarihi dokuyu koruyan detayları bir araya getirerek, ilham verici bir çalışma ortamı sunmaktadır. Bu tür mekânlar, dijital göçebelerin hem işlerini yapabilecekleri hem de ilham alabilecekleri ortamlar sağlamaktadır (Stathaki, 2022) (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. NeueHouse (yazar tarafından üretilmiştir)

New York'taki The Malin, pandeminin ardından çalışanların ofise dönme motivasyonlarını artırmak amacıyla tasarlanmış olup, yaratıcı topluluklara yönelik bir çalışma alanıdır. Mekânın sıcak ve çağdaş tasarımı, farklı çalışma modlarını teşvik eden çeşitli bölgelerle donatılmıştır. Bu tür alanlar, dijital göçebelerin profesyonel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanmıştır (Stathaki, 2022) (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. The Malin (yazar tarafından üretilmiştir)

Bu örnekler, dijital göçebelerin artan talepleri doğrultusunda, esnek ve dinamik mekânların nasıl dönüşüm geçirdiğini ve bu yeni çalışma alanlarının nasıl tasarlandığını göstermektedir. Dijital teknolojilerin sunduğu imkânlarla, bu tür alanlar, sabit ve geleneksel ofis mekânlarının ötesine geçerek, daha esnek ve işlevsel çözümler sunmaktadır. Bu tür mekânların artışı, dijital göçebelerin verimliliklerini artırmakta ve iş-yaşam dengesini daha iyi sağlamalarına olanak tanımaktadır. Bu, gelecekte daha fazla yenilikçi mekân tasarımının ortaya çıkacağını ve dijital göçebelerin bu alanlarda daha fazla yer bulacağını göstermektedir.

Millet Kütüphaneleri, geleneksel kütüphane yapısının ötesine geçen modern bilgi ve sosyal etkileşim merkezleridir. Dijital insanlara erişebilir ve geniş bir öğrenme alanı sunmaktadırlar. Sessiz okuma salonları, çalışma odaları ve toplantı salonlarıyla farklı ihtiyaçlara cevap verirken, kafe ve sosyal alanlar da bu kütüphanelerde bulunmaktadır.

Dijital göçebeler, burada yalnızca bilgiye erişmekle kalmaz, aynı zamanda iş birlikleri kurarak sosyal ağlarını genişletebilmektedir. Özellikle çevrimiçi veri tabanları ve dijital arşivlere erişim, bilgiye hızla ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Millet kütüphanelerine İstanbul'dan Rami Kütüphanesini örnek göstermek mümkündür.

Rami Kütüphanesi, tarihi bir askeri yapıdan dönüştürülerek dijital insanlara hizmet eden bir kütüphane haline gelmiştir. İçindeki okuma salonları, araştırma ve sergi alanları ile farklı kullanıcıları bir araya getirmektedir. Geniş bir koleksiyona sahip olan

kütüphane, aynı zamanda modern teknolojik olanaklarla da donatılmış durumdadır. Bu kütüphane hem bireysel çalışmalara hem de grup çalışmalarına yönelik toplu çalışma odaları sunmaktadır (Şekil 2.6).

Dijital göçebeler, bu tarihi ortamda çalışarak hem ilham almakta hem de kütüphanenin kafe ve sosyal alanlarında rahat bir çalışma molası verebilmektedir.

Şekil 2.6. Rami Kütüphanesi (yazar tarafından üretilmiştir)

Sonuç olarak, dijital göçebenin çalışma biçimleri ve ihtiyaçları ile mekanların dönüşümünü şekillendirmektedir. Kolektif çalışma ofisleri, millet kütüphaneleri, kolektif kütüphaneler dijital insanın ihtiyaçlarına uyum sağlayan ve onların profesyonel gelişimlerine destek olan mekanlar olarak günümüzde öne çıkmaktadır.

Bu alanlar, dijital insanın iş, sosyal etkileşim ve öğrenme gereksinimlerini bir araya getiren esnek ve dinamik yapılarıyla geleceğin çalışma alanlarının öncüsü olarak kabul edilebilmektedir.

2.6. Bölüm Sonucu

Bu bölümde küreselleşme, ağ toplumu, tüketim kültürü ve dijital göçebe gibi kavramlar üzerinden modern kent mekânlarının ve sosyal yapıların nasıl dönüştüğü detaylı bir şekilde ele alındı. Küreselleşme, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları üzerinde çok katmanlı bir etki yaratmış, bu süreç içinde kentlerin işlevleri ve kentsel mekanların anlamları da değişmiştir. Özellikle dijitalleşme ve teknolojik ilerlemelerin hız kazandığı bu dönemde, kentlerin yalnızca fiziksel yapıları değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel dokusu da küresel süreçler tarafından yeniden şekillendirilmiştir. Ağ toplumu ve dijital teknolojilerle birlikte bireylerin yaşam biçimleri, kentle kurdukları ilişki ve mekânsal aidiyet kavramları farklı bir boyuta taşınmıştır.

Bu süreçte, Castells'in ağ toplumu kavramı ile mekânın işlevselliği ve dinamizmi yeni bir çerçeve kazanırken, akış mekânları kavramı ile mekânların esnek, geçici ve dijital platformlarla desteklenen yeni formları ortaya çıkmıştır. Dijital göçebelerin ortaya çıkışı, sabit ofislerden bağımsız, esnek çalışma saatlerine ve mekânsal hareketliliğe dayalı bir yaşam biçiminin yükselişini işaret ederken, bu yeni yaşam tarzı kentlerin sosyal ve mekânsal dokusunda önemli değişiklikler yaratmıştır. Dijital göçebelerin çalışma alanı olarak tercih ettikleri mekânlar, yalnızca işlevsel olmanın ötesinde, sosyal etkileşimi destekleyen, kültürel değişimlere açık ve bireysel yaratıcılığı teşvik eden bir yapıya sahiptir. Millet kütüphaneleri, kolektif çalışma ofisleri ve dönüştürülmüş kamusal alanlar gibi mekânlar, bu yeni yaşam biçiminin taleplerine yanıt veren esnek ve dinamik yapılar olarak öne çıkmıştır.

Bu dönüşüm, kentsel mekânların klasik anlamlarını aşarak, geçici, çok işlevli ve sosyal etkileşim merkezleri haline gelmesini sağlamıştır. Bu yeni mekân anlayışı, dijital göçebelerin iş, sosyal yaşam ve kişisel gelişim ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda modern kentsel mekânların nasıl şekilleneceğine dair yeni bir model sunmuştur. Esnek çalışma alanlarının artışı, dijital göçebe hareketinin etkisiyle hız kazanmış, bu mekânlar sadece çalışma alanları değil, aynı zamanda bireylerin sosyal ve profesyonel ağlarını genişlettikleri, farklı kültürlerle etkileşim kurdukları ve yaratıcılıklarını artırdıkları alanlar haline gelmiştir. Dijital göçebelerin ihtiyaçlarına

göre yeniden tasarlanan bu mekânlar, modern kentsel hayatın dinamiklerini yansıtan, sürekli evrilen yapılar olarak kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, mekânın sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik güçlerle şekillenen bir alan olduğu gerçeği daha belirgin hale gelmiştir. Dijital teknolojiler ve küreselleşmenin etkisiyle, mekânın anlamı ve işlevi köklü bir değişime uğramış, bireylerin mekâna olan bağımlılığı azalmış, bunun yerine akışkan bir mekân algısı ön plana çıkmıştır. Özellikle dijital göçebeler, sabit bir mekâna bağlı kalmadan, mobil teknolojilerin sunduğu olanaklarla işlerini sürdürebilmekte, dolayısıyla mekânın geçici ve dinamik yapısına adapte olabilmektedirler. Bu durum, mekânsal aidiyetin yeniden düşünülmesi gerektiğini ve bireylerin artık sadece sabit bir yerle özdeşleşmediklerini, aksine küresel bir bağlamda mekânın sürekli yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Kentlerin ve kentsel mekânların bu dönüşümü, modern toplumların sosyo-kültürel dinamikleriyle paralel bir gelişim gösterirken, aynı zamanda mekânın toplumsal inşasının da yeniden sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Geleneksel mekân anlayışının ötesine geçerek, bireylerin mekânla kurduğu ilişki daha esnek ve geçici bir hâl almış, bu da mekânın anlamını yeniden tanımlamayı zorunlu kılmıştır. Bu dönüşüm, modern toplumun küreselleşme, ağ toplumu ve dijitalleşme ekseninde yaşadığı dönüşümlerin bir sonucu olarak, mekânın hem bireyler hem de topluluklar için yeniden anlamlandırılmasını gerektirmiştir. Dijital göçebelerin yükselişiyle birlikte, mekân artık sabit bir aidiyetin ötesinde, geçici, esnek ve sürekli değişen bir yapı haline gelmiştir.

Bu noktada, bir sonraki bölümde "yok yer" kavramı ile mekânın toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl yeniden değerlendirilebileceğine dair derinlemesine bir sorgulama yapılacaktır. Küreselleşme, dijitalleşme ve akışkan toplum dinamikleriyle şekillenen bu yeni dünyada, "yok yer" kavramı üzerinden mekânın geçici ve değişken doğası ele alınacak ve modern kentsel yapılar ile sosyal ilişkilerin mekânsal aidiyet üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde irdelenecektir. Bu bağlamda, mekânın fiziksel varlıkla sınırlı olmadığı, aksine toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlarda nasıl yeniden üretildiği üzerine eleştirel bir bakış açısı geliştirilecektir.

3. SORGULAMA: YOK YERİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Bu bölümde, yer ve yok-yer kavramlarını derinlemesine inceleyerek modern şehirlerin mekânsal ve sosyal dinamiklerini anlamak amaçlanmıştır. Yer kavramı, coğrafya, mimarlık, felsefe ve sosyal bilimler gibi çeşitli disiplinler tarafından farklı açılardan ele alınmıştır. Coğrafi bağlamda yer, fiziksel özellikler ve insan etkileşimlerinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Mimarlık ve şehir planlamada yer, bir mekânın fiziksel özellikleri, estetik değerleri ve kullanıcı deneyimleriyle ilgilidir. Felsefi perspektif ise, yerin varoluşsal ve ontolojik boyutlarına odaklanmaktadır.

Marc Augé'nin yok-yer kavramı, modern dünyada kimlik ve aidiyet duygusunun zayıf olduğu, geçici ve anonim mekanları tanımlamaktadır (Auge, 2021). Havaalanları, alışveriş merkezleri ve oteller gibi yerler, insanların kısa süreliğine bulundukları, derin sosyal bağlar kurmadan sadece işlevsel amaçlarla kullandıkları mekanlardır. Ancak, modern şehirlerde bu tür mekanların kentsel iç mekân olarak yeniden değerlendirilme potansiyeli vardır. Oldenburg'un üçüncü yer kavramı, bu mekanların insanlar için sosyal etkileşim ve topluluk hissi yaratma potansiyelini vurgulamaktadır (Oldenburg, 1999). Kentsel iç mekanlar, sosyal etkileşimlerin gerçekleştiği, çok fonksiyonlu ve erişilebilir alanlar olarak kamusal mekân olma potansiyeli taşımaktadır. Bu kavramların detaylı bir şekilde ele alınması, insanların günlük yaşamlarındaki derin anlamlarını keşfetmemizi sağlayacaktır.

3.1. Yer Kavramı

Yer kavramı, coğrafya, mimarlık, felsefe ve sosyal bilimler gibi disiplinlerde farklı yönleriyle ele alınmaktadır ve genellikle belirli bir konumun, alanın veya mekânın özelliklerini ve önemini ifade etmektedir.

Coğrafyada, yer belirli bir konumun fiziksel ve insan etkileşimlerinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Yi-Fu Tuan'ın 'Space and Place: The Persoective of Experience' (Tuan, 1977) adlı eseri, yerin insan deneyimi ve duygusal bağlamı üzerine derinlemesine bir bakış sunmaktadır. Tuan, yerin sadece coğrafi koordinatlarla

tanımlanamayacağı, aynı zamanda insanların o yere atfettikleri anlam ve değerlerle de şekillendiğini vurgulamaktadır.

Mimarlık ve şehir planlamada yer, bir mekânın fiziksel özellikleri, estetik değerleri ve kullanıcılarının deneyimleri ile ilgilidir. Christian Norberg-Schulz'un 'Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture' (Norberg-Schulz, 1980) adlı kitabı, mimarlıkta yerin önemini ve yerin ruhunu anlamaya yönelik bir yaklaşım sunmaktadır. Norberg-Schulz, bir mekânın yerini anlamanın, o mekânın tarihini, kültürünü ve çevresel özelliklerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi gerektirdiğini savunmaktadır.

Felsefede yer, varoluşsal ve ontolojik bir kavram olarak ele alınmaktadır. Martin Heidegger'in 'Being and Time' adlı eseri, varlık ve yerin insan deneyimiyle olan ilişkisini incelemektedir. Heidegger, insanların dünyayı anlamlandırma biçimlerinin, bulundukları yere ve bu yerin sunduğu olanaklara bağlı olduğunu öne sürmektedir (Heidegger, 2018).

Genel olarak yer kavramı, bu disiplinlerde farklı yönleriyle incelenirken, belirli bir mekânın fiziksel, kültürel ve duygusal boyutlarının birleşimine odaklanmaktadır. Yer, sadece coğrafi bir konumdan ibaret değildir; aynı zamanda insanların o yere atfettikleri anlam, mekânın tarihi ve kültürel bağlamı ve sosyal ilişkilerin şekillendirdiği dinamik bir olgudur.

Yer kavramı, tarihsel süreçte farklı disiplinler tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Coğrafyacılar, plancılar, filozoflar ve diğer akademik disiplinler bu kavramı kendi perspektiflerinden incelemişlerdir. Yer kavramının rasyonalist, ampirik, yapısalcı-post yapısalcı, fenomenolojik yaklaşımlar ile modernite ve postmodernite bağlamında nasıl ele alındığını ve bu yaklaşımlar arasındaki temel farkları incelenecektir.

Descartes ve Kant gibi filozoflar, mekânı ve yeri matematiksel ve geometrik kavramlar olarak değerlendirirler. Descartes, mekânı uzayın bir parçası olarak görür ve yerin fiziksel koordinatlar sistemi içinde tanımlanabileceğini savunmaktadır (Descartes, 2020). Kant ise, mekânın insan zihninin bir kategorisi olduğunu ve deneyimlerin mekânda düzenlendiğini ileri sürmektedir (Kant, 2022).

Ampirik yaklaşım olarak, yerin gözlem ve deney yoluyla anlaşılabilirliğini savunulmaktadır. Bu yaklaşım, yerin fiziksel ve ölçülebilir özelliklerine odaklanmaktadır. John Locke ve David Hume gibi filozoflar, bilginin deneyimden geldiğini ve yerin duyu verileri yoluyla incelenmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu yaklaşım, coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ve haritalama tekniklerinde de kendini göstermektedir (Hume, 1993; Locke, 1979).

Yapısalcı yaklaşım, yerin sosyal ve dilsel yapılar tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Ferdinand de Saussure ve Claude Lévi-Strauss gibi düşünürler, yerin dil ve kültür aracılığıyla anlam kazandığını öne sürmektedirler (Saussure, 1995; Lévi-Strauss, 2008). Post-yapısalcı düşünürler, özellikle Michel Foucault ve Jacques Derrida, yerin sürekli olarak yeniden tanımlanan ve anlamı değişen bir kavram olduğunu vurgulamaktadırlar (Foucault, 1991; Derrida, 2002).

Fenomenolojik yaklaşım, yerin bireysel deneyimler ve bilinç yoluyla anlaşıldığını savunmaktadır. Edmund Husserl ve Martin Heidegger gibi filozoflar, yerin bireysel varoluşun merkezi bir unsuru olduğunu ve insanların yerle olan ilişkilerinin öznel olduğunu belirtmektedirler. Heidegger'in "mekân" ve "yer" arasındaki ayrımı, bu yaklaşıma önemli bir katkı sağlamaktadır (Husserl, 1913; Heidegger, 1971).

Modernite, yer kavramını genellikle rasyonel ve bilimsel bir perspektiften ele almaktadır. Mekân ve yer, modernist şehir planlaması ve mimarlıkta düzen ve işlevsellik açısından değerlendirilmektedir. Postmodernite ise, yerin çoklu anlamlarını ve bireysel deneyimlerin önemini vurgulamaktadır. Postmodern düşünürler, yerin sabit ve tekil bir anlamının olmadığını, aksine çoklu ve değişken olduğunu savunmaktadırlar.

Yer kavramı, tarihsel süreçte farklı yaklaşımlar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Rasyonalist ve ampirik yaklaşımlar, yerin fiziksel ve ölçülebilir özelliklerine odaklanırken, yapısalcı ve post-yapısalcı yaklaşımlar yerin sosyal ve dilsel yapılar tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, yerin bireysel deneyimler ve bilinç yoluyla anlaşıldığını vurgulamaktadır. Modernite ve postmodernite ise, yerin anlamını ve kullanımını farklı perspektiflerden değerlendirmektedir. Bu çeşitli yaklaşımlar, yer kavramının zengin ve çok boyutlu bir

inceleme alanı olduğunu göstermektedir. Her bir yaklaşımın yer kavramına katkılarını anlamak, yerin hem teorik hem de pratik açıdan nasıl değerlendirildiğini daha iyi anlamamızı sağlamaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Yer kavramının farklı disiplinlerce ele alınışı (yazar tarafından üretilmiştir)

Creswell'e göre "yer" insanların bağlandıkları mekanlar, anlamlı konumlardır. Ona göre yerin var olabilmesi için fiziksel özellikler yeterli değildir; anlam ve duyguların da var olması gerekmektedir (Creswell, 2004). Bir yeri tanımlamak için sadece coğrafi özelliklerinin kullanılması yeterli olmamaktadır. Mekânın, yerden daha soyut bir kavram olduğunu ileri sürmüştür. İnsanlar mekanlara anlam yüklemeye başladıklarında, ilişki kurduklarında mekân bir 'yer'e dönüşmektedir.

Şekil 3.2 Yer & Mekân (yazar tarafından üretilmiştir)

Creswell yerin birçok farklı ölçekte var olabileceğini aktarmıştır. Küçük bir çocuk için en sevdiği odanın bir köşesi yeri tanımlarken, uzaydan dünyaya bakan ve onu “İşte evimiz” şeklinde işaret eden bir astronot için ise tüm dünya yeri yansıtmaktadır. Birey, daha önce bulunmadığı bir ülkede, bir McDonalds restoranına girdiğinde kendisinde geçici de olsa bir “yer” hissi oluşabilir. Tüm ülkelerdeki McDonalds restoranlarının çoğunlukla aynı mobilyalara, tasarımlara sahip olmasından kaynaklanan bu durum, kişinin sanki daha önce o yerde bulunduğunu hissetmesini sağlayabilmektedir. Bu örnek, yer kavramının sadece mekânın fiziksel öğeleriyle açıklanamayacağını kanıtlar niteliktedir. Yer aynı zamanda bir tanışıklığı, aidiyeti, arzuyu, hissiyatı da içinde barındıran bir kavramdır.

Tanyeli’ye göre mekân “uzayın insan eliyle sınırlanmış parçasıdır. Creswell’e göre ise mekân değişken bir kavramdır. Bu durumu bir gemide seyahat etmeye benzeterek açıklamıştır. Gemide bulunan insanlar için gemi yeri seyahat boyunca hiç değişmezken, gemini bulunduğu konum sürekli değişmektedir. Mekân ve yer kavramlarının farkını bu şekilde örnekleyen Creswell, yerin anlamlı mekanlar olduğunu ileri sürmüştür (Creswell, 2004).

Yok-yer kavramı da günümüzde önemini arttıran bir başka kavram haline gelmiştir. Auge’nin ileri sürdüğü bu kavrama göre; havaalanları, oteller, alışveriş merkezleri gibi insanların sadece belirli sürelerde kullandığı geçici mekanlar yok-yerlere örnek olarak gösterilebilmektedir. Creswell yok-yerlerin sayısının gün geçtikçe artmasını, gelişen teknolojiye ve insan davranışlarına bağlamıştır. Yok-yerler, sürekli hareket halinde olan insanlar için birer geçiş mekanlarıdır. Geçici süreyle kullanıldığından tam anlamıyla “yer” olarak tanımlanamamaktadırlar. Bu bağlamda düşünüldüğünde, çalışmanın ana konusu olan İstanbul Havalimanının bir yer olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

Yi-Fu Tuan’ın 1977 yılında kaleme aldığı eserinde ele aldığı, Werner Heisenberg ve Niels Bohr’un Danimarka’daki Kronberg Kalesi’ni ziyaretleri sırasında gerçekleşen diyalog, mekan ve yer kavramlarının derinlemesine incelenmesine zemin hazırlamıştır (Tuan, 1977). Tuan, Bohr’un Heisenberg’e kaleyi oluşturan fiziksel öğelerin—taşlar, tahta parçaları ve çatı—Hamlet’in kalede yaşamış olmasının varsayımından bağımsız olarak varlıklarını sürdürdüğünü açıkladığı anekdotu aktarır. Ancak Bohr, Hamlet’in

bu mekânda yaşamış olabileceği düşüncesinin, kaleye özel bir anlam yüklediğini ve bu varsayımın bile ziyaretçilerin kaleye bakış açısını ve duygusal tepkilerini dönüştürdüğünü öne sürmektedir. Bu perspektif, fiziksel özellikleri itibarıyla diğer kalelerden ayırt edilemeyecek Kronberg Kalesi'nin, yüklenen anlamlar ve duygular vasıtasıyla özgün bir "yere" dönüştüğünü göstermektedir.

Kalyoncu'nun 2006 yılında yaptığı çalışma ise yer kavramının tanımlanmasına dair önemli unsurları ortaya koymaktadır (Kalyoncu, 2006). Çalışmada belirtilenlere göre:

- Yer, sadece geometrik bir mekân ya da coğrafi bir alan olmaktan ziyade, bu mekanlara yüklenen anlam ve değerlerle şekillenmektedir.
- Mekân, insanların iletişimi ve etkileşimi sonucunda sürekli değişen ve gelişen bir olgu haline gelmekte, böylece bir "yere" dönüşmektedir.
- Yer kavramı, coğrafyanın insan davranışları üzerindeki etkileri ve insanların coğrafi özelliklere nasıl anlam yükledikleri bağlamında ele alınmaktadır.
- İnsanlar yer ile olan ilişkilerini hem bilinçli hem de bilinçsiz davranışlar aracılığıyla kurmaktadır. Bilinçli ilişkiler, mekân üzerinde yapılan değişiklikler ve mekânın kişiselleştirilmesi şeklinde tezahür ederken, bilinçsiz ilişkiler, kişinin mekân ve oradaki insanlarla olan etkileşimleri neticesinde mekâna yüklenen anlamlardan kaynaklanmaktadır.

Bu açıklamalar, yerin salt fiziksel bir konum olmadığını; aynı zamanda, insan etkileşimleri ve yüklenen anlamlarla şekillenen, dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir.

Mekânın "yere" dönüşmesinde pek çok faktör etkili olmaktadır. Bu süreç, mekânın sadece fiziksel özellikleriyle değil, bu mekâna yüklenen anlamlar, yaşanan deneyimler ve toplumsal hafıza ile de yakından ilgilidir. Mekân, insanların sürekli etkileşimi ve deneyimleri sayesinde belirli bir kimlik kazanmakta ve zaman içinde bir "yer" haline gelmektedir. Bu dönüşüm süreci, mekânın algılanış şeklini, anlamlandırılmasını ve toplumsal hafızadaki yerini derinden etkilemektedir. Mekânı yer haline getiren bu öğeler, kent kimliği, hafıza ve algı üzerinde etkili olan sosyal, kültürel ve teknolojik faktörlerle iç içe geçmiştir (Şekil 3.2).

Kent kimliği kavramını detaylandıran Kevin Lynch, mekânın nasıl algılandığını anlamak için "yollar", "sınırlar", "dönüm noktaları", "semt dokular" ve "işaretler" gibi öğeleri kullanılmıştır (Lynch, 2010). Bu öğeler, bir kentin fiziksel yapısını tanımlamanın yanı sıra, o kentin nasıl deneyimlendiğini ve hafızada nasıl yer ettiğini de belirlemektedir. Örneğin, anıtlar gibi dönüm noktaları veya ana arterler gibi yollar, şehirde yer bulma ve yönlendirme süreçlerini kolaylaştırmakta ve bu özellikler bireysel ve toplumsal hafızada belirgin bir yer tutmaktadır.

Teknolojik ilerlemeler ve sosyal değişimler de mekân algısının evriminde önemli rol oynamaktadır. Özellikle dijital haritalama uygulamaları ve GPS teknolojisi, insanların mekânı algılama ve etkileşim kurma şekillerini dönüştürmüştür. Bu yeni araçlar, fiziksel işaretler yerine dijital göstergeler kullanarak mekânı keşfetme biçimimizi değiştirmiştir (Thrift, 2004). Ayrıca, sosyal etkileşimlerin mekanları da değişmiştir; insanlar artık fiziksel mekanlarda değil, sanal platformlar ve uygulamalar üzerinden buluşmaktadırlar. Bu değişiklik, mekânın nasıl deneyimlendiğini ve hafızada nasıl yer aldığını temelden etkilemektedir.

Medyanın etkisi de mekân algısının ve hafızanın yeniden şekillenmesinde belirleyici bir faktördür. Medya tarafından yükseltelen imgeler, özellikle sosyal medya aracılığıyla, belirli mekanların algılanışını ve anlamlandırılmasını etkilemektedir. Popüler kültürde sıkça yer alan bir kafe veya park gibi mekanlar, bu imgeler aracılığıyla daha çekici hale gelmekte ve toplumsal hafızada daha belirgin bir yer edinmektedir.

Bu faktörlerin tümü, mekânın nasıl bir "yer" haline geldiğini anlamamızda kritik öneme sahiptir. Fiziksel özelliklerin ötesinde, mekânın algılanışı, anlamlandırılması ve hafızadaki yerinin bu süreçte nasıl şekillendiğini kapsamlı bir şekilde incelemek, kent planlaması, mimarlık ve sosyal bilimler gibi alanlarda derinlemesine anlayışlar sunmaktadır.

Bu bölümde, yer kavramının farklı disiplinler tarafından nasıl ele alındığını ve bu yaklaşımların temel farklarını detaylı bir şekilde özetlemektedir. Her bir yaklaşımın yer kavramına katkılarını anlamak, yerin hem teorik hem de pratik açıdan değerlendirildiğini daha iyi kavramamıza yardımcı olmaktadır. Yer, bireylerin ve

toplulukların deneyimleri, kültürel bağlamları ve sosyal yapıları aracılığıyla sürekli olarak yeniden inşa edilen dinamik bir kavramdır. Bu nedenle, yer kavramının incelenmesi, mekânın ve yerin insan yaşamındaki derin anlamlarını keşfetmemize olanak tanımaktadır.

3.1.1. Yerin Özellikleri

Yer insanların etkileşimleriyle şekillenir ve bu etkileşimler yerin fiziksel ve kültürel özelliklerini belirlemektedir. İnsanlar yerleşim kurar, inşa eder, tarım yapar ve ticaret yaparlar; bu faaliyetler yerin karakterini oluşturmaktadır. Ayrıca yerin kullanımı ve değeri, toplumsal normlar, ekonomik faaliyetler ve siyasi kararlarla da şekillenmektedir. Örneğin, bir şehir merkezi, ticaret ve sosyal etkileşimin yoğun olduğu bir yer olabiliyorken, bir kırsal alan tarım faaliyetleriyle karakterize edilebilmektedir.

Yer, insanlar tarafından belli anlamlar ve kimliklerle de ilişkilendirilebilmektedir. Bu, kişisel anılar, tarihi olaylar, mitler, hikayeler ve kültürel değerlerle ilgilidir. Örneğin, bir savaş alanı, tarihi bir olayın anısını taşımaktadır ve ulusal kimlikle ilişkilendirilebilmektedir. Aynı şekilde, bir kişinin doğduğu veya büyüdüğü yer, onun için özel bir anlam taşımaktadır ve kişisel kimliğinin bir parçası haline gelmektedir.

Çok katmanlı bir boyutta incelenebilmektedir. Fiziksel katman, yerin coğrafi ve çevresel özelliklerini içermektedir. Sosyal katman, yerin toplumsal yapısı, nüfus dinamikleri ve sosyal etkileşimleri kapsamaktadır. Ekonomik katman, yerin ekonomik faaliyetleri, iş imkanları ve ticaret ağlarını ele almaktadır. Tarihi katman, yerin geçmişi, önemli olayları ve tarihi mirasıyla ilgilenmektedir. Duygusal katman, insanların yerle olan kişisel bağları, anıları ve duygusal ilişkilerini içermektedir. Bu çok katmanlılık, yerin karmaşık ve çok yönlü bir kavram olmasını sağlamaktadır.

Yerin özellikleri ve mekân kavramları, felsefe, sosyoloji ve mimarlık gibi disiplinlerde derinlemesine incelenmiştir. Mekân ve yer arasındaki farkları anlamak, modern dünyada insanların nasıl yaşadığını, etkileşimde bulunduğunu ve kimliklerini nasıl inşa ettiğini anlamak açısından önemlidir.

Mekân, genellikle fiziksel bir alan olarak tanımlanır. Henri Lefebvre'nin mekânın üretimi teorisi, mekânın sadece fiziksel bir varlık olmadığını, aynı zamanda sosyal, politik ve ekonomik dinamiklerle de şekillendiğini savunur. Lefebvre'ye göre mekân, toplumsal ilişkilerin bir ürünüdür ve bu ilişkiler mekânın anlamını belirler (Lefebvre, 2023). Mekânın sosyal bir ürün olması, mekânın insan ilişkileri ve toplumsal yapılarla nasıl iç içe geçtiğini anlamamızı sağlamaktadır.

Yer ise, kişisel ve kolektif deneyimlerle anlam kazanan bir kavramdır. Edward Relph'in yer kuramına göre, yer, bireylerin kimliklerini ve aidiyet duygularını oluşturur. Relph, yerin üç temel bileşeni olduğunu belirtir: fiziksel ortam, aktiviteler ve anlamlar. Bu bileşenler, yerin insanlar için nasıl bir anlam taşıdığını belirler (Relph, 2022). Yer, insanların günlük yaşamlarında deneyimledikleri ve içselleştirdikleri bir mekandır.

Martin Heidegger, "yer" kavramını insan varoluşunun temel bir unsuru olarak görür. Heidegger'e göre, insanın dünyada olma hali, yer ile doğrudan ilişkilidir. İnsanlar, yerler aracılığıyla dünyada anlam bulurlar ve kendilerini konumlandırırlar. Heidegger, yerin sadece bir konumdan ibaret olmadığını, insanın varoluşunu ve kimliğini şekillendiren bir unsur olduğunu vurgulamaktadır (Heidegger, 1971). Bu bağlamda, yer, insanın dünyayla kurduğu derin ve anlamlı bir bağlıdır.

Diğer yandan, Dooren'in çalışmaları mekân ve yer kavramlarını eleştirel bir perspektiften değerlendirmektedir. Dooren, mekânın küreselleşme ile homojenleştiğini ve yerlerin özgünlüklerini kaybettiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, mekânın yerin anlamını ve kimliğini nasıl etkilediğini tartışmaktadır (Dooren, 2010). Dooren'in üç ana önermesi, mekansal deneyimlerin kişisel ve toplumsal kimlikler üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. İlk olarak, mekânın sosyal ilişkiler ve güç dinamikleri ile şekillendiğini ileri sürmektedir. İkinci olarak, mekânın kültürel ve tarihsel bağlamlarda farklı anlamlar kazandığını belirtmektedir. Son olarak, mekânın küresel süreçler tarafından homojenleştirildiğini ve bu durumun yerel kimlikler üzerindeki etkilerini tartışmaktadır.

Küreselleşme, yerin anlamında ve kullanımında önemli değişikliklere yol açmıştır. Küreselleşme süreci, yerel kimliklerin ve yerlerin özgün özelliklerinin erozyona uğramasına neden olmuştur. Marc Augé'nin "yersizlik" kavramı, modern toplumlarda

kimliksiz ve geçici mekanların artışı ifade etmektedir. Bu mekanlar, insanların bağ kuramadığı, geçici ve anonim yerlerdir (Augé, 2021). Yersizlik, modern yaşamın hızla değişen dinamikleri içerisinde, insanların aidiyet duygusunu zayıflatmakta ve kimliklerini bulmalarını zorlaştırmaktadır.

Modern dünyada mekân ve yer arasındaki bu ayrım, insanların günlük yaşamlarını ve toplumsal ilişkilerini derinden etkilemektedir. Özellikle büyük şehirlerde, insanlar sıkça mekanlar arasında hareket ederken, yer kavramı giderek daha kişisel ve içsel bir anlam kazanmaktadır. Yani, insanlar fiziksel olarak sürekli hareket halinde olsalar bile, zihinsel ve duygusal olarak belli yerlere bağlı kalma eğilimindedirler. Bu da mekâna dair deneyimlerimizin ve algılarımızın nasıl karmaşıklaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, yer ve mekân kavramları, modern dünyanın sosyal, kültürel ve ekonomik dinamiklerini anlamak için kritik öneme sahiptir. Bu kavramlar, insanların kimliklerini, aidiyet duygularını ve toplumsal ilişkilerini nasıl şekillendirdiklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Yer, insan varoluşunun derin bir boyutunu temsil ederken, mekân bu varoluşun içinde gerçekleştiği sahneyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, mekân ve yer arasındaki ilişkiyi anlamak, insan deneyiminin karmaşıklığını ve zenginliğini keşfetmemize olanak tanımaktadır.

3.2. Marc Augé ve Antropolojik Yer Tanımı, Yok-yer Kavramı

Mekân ve yer kavramları, sosyal bilimler ve coğrafya alanında önemli tartışma konularıdır. Bu kavramlar, bireylerin günlük yaşamlarında nasıl deneyimledikleri ve toplumsal ilişkilerin nasıl şekillendiği üzerine derinlemesine analizler sunmaktadır. Michel de Certeau, Henri Lefebvre, Edward Relph ve Marc Augé gibi düşünürler, mekân ve yerin toplumsal, kültürel ve duygusal boyutlarını farklı açılardan ele alarak bu konudaki anlayışımızı zenginleştirmişlerdir. Certeau, mekânı eylemlerle üretilen dinamik bir yapı olarak görürken, Lefebvre mekânın toplumsal ilişkiler tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Relph, yerin bireylerin kimlik ve aidiyet duyguları üzerindeki etkisini vurgularken, Augé modern toplumda ortaya çıkan kimliksiz "yok-yer" kavramını eleştirmektedir. Bu düşünürlerin görüşleri, mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dinamiklerle sürekli olarak yeniden şekillenen karmaşık bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Michel de Certeau, mekân ve yer kavramlarını farklı perspektiflerle ele almaktadır. Ona göre, mekân eylemler tarafından üretilen dinamik bir oluşumdur. De Certeau, "mekânın" kullanıcılarının hareketleri ve günlük pratikleriyle sürekli olarak yeniden şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda mekân, durağan olmayan ve sürekli bir dönüşüm içinde olan bir yapıdır (Certeau, 2009). Öte yandan, "yer" belirli ve sabit bir konum olarak ele alınmakta ve üzerinde belirli eylemlerin gerçekleştiği bir sistemdir. De Certeau'nun bu ayrımı, mekânın yaşayan ve değişen bir varlık olarak görülmesi gerektiğini savunan önemli bir bakış açısı sunmaktadır.

Henri Lefebvre, mekânın toplumsal bir ürün olduğunu savunmaktadır. Ona göre, mekân toplumsal ilişkiler tarafından üretilir ve bu üretim süreci, mekânın fiziksel, temsili ve deneyimsel boyutlarını içermektedir (Lefebvre, 2023). Lefebvre'nin "mekânın üretimi" kavramı, mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel pratikler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Lefebvre, mekânın toplumsal ve ekonomik güçler tarafından nasıl dönüştürüldüğünü analiz ederek, mekânın dinamik ve karmaşık yapısını ortaya koymaktadır. Bu görüş, mekânın statik bir yapı değil, sürekli bir dönüşüm içinde olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Edward Relph, mekân ve yer kavramları üzerine derinlemesine bir analiz yapmıştır ve yerin insan deneyimindeki önemini vurgulamıştır. Relph'e göre, yer, bireylerin kimliklerinin ve aidiyet duygularının merkezinde yer almaktadır. Yer, insanların duygusal ve deneyimsel bağ kurdukları özgün ve benzersiz bir konumdur (Relph, 2022). Relph'in bu görüşü, yerin sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir anlam taşıdığını göstermektedir. Bu perspektif, yerin bireylerin yaşamındaki derin etkisini ve önemini ortaya koymaktadır.

Marc Augé, yer ve mekân kavramlarına yönelik eleştirilerini "yok-yer" kavramı üzerinden yapmaktadır. Augé'ye göre, modern toplumda belirli bir kimliği ve tarihsel bağlamı olmayan "yok-yerler" ortaya çıkmıştır. Bu yerler, insanların kimlik ve aidiyet duygularını zayıflatan geçici ve anonim mekânlardır (Augé, 2021). Örneğin, havaalanları, alışveriş merkezleri, oteller ve otoyollar gibi yerler, insanların geçici olarak bulunduğu, ancak kalıcı bir bağ kurmadığı mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Bu tür yerlerde, bireyler arasındaki ilişkiler genellikle yüzeysel ve geçicidir;

dolayısıyla bu mekânlar, insanların duygusal ve sosyal bağlarını zayıflatan bir yapıya sahiptir.

Lefebvre'nin mekânın toplumsal üretimi, Relph'in yerin duygusal önemi ve Augé'nin yok-yer eleştirisi bir arada değerlendirildiğinde, mekânın sadece fiziksel bir yapı olmadığı, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve duygusal boyutlarının da olduğu anlaşılmaktadır. Bu düşünürler, mekânın karmaşıklığını ve çok katmanlı yapısını farklı açılardan ele alarak, mekân ve yer kavramlarına dair daha kapsamlı bir anlayış geliştirmemize katkıda bulunmaktadır.

Mekân ve yer kavramlarının bu şekilde ele alınması, modern yaşamın dinamikleri içinde bireylerin nasıl etkilendiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Certeau'nun günlük pratikler aracılığıyla mekânın sürekli yeniden üretildiği görüşü, Lefebvre'nin mekânın toplumsal ilişkilerle şekillendiği tezi, Relph'in yerin duygusal ve kimliksel önemi ve Augé'nin moderniteyle gelen yok-yer kavramı, mekânın bireyler ve toplumlar üzerindeki derin etkilerini ortaya koymaktadır.

3.2.1. Yok Yerin Özellikleri

Yok-yer kavramı, Fransız antropolog Marc Auge tarafından, modernite ve küreselleşmenin etkisi altında ortaya çıkan, geleneksel toplumsal bağları, kimliği ve anlamı barındırmayan mekanlar için kullanılmaktadır. Yok-yerler, bireysel deneyimlerin ve sosyal ilişkilerin zayıfladığı, standartlaştırılmış ve geçici mekanlardır. Temel özellikleri olarak aşağıdaki özelliklerden bahsedilebilmektedir (Auge, 2021).

- *Anonimlik:* yok-yerlerde bireyler genellikle anonimdir. Bu mekanlarda insanlar birbirleriyle kişisel bir bağ kurmamaktırlar ve sosyal etkileşimler sınırlıdır.
- *Standartlaşma:* Yok-yerler genellikle standardize edilmiş tasarımlara ve düzenlemelere sahiptir. Bu mekanlar, dünyanın herhangi bir yerinde benzer bir görünüme ve işlevselliğe sahip olabilmektedir.
- *Geçirgenlik:* yok-yerlerde insanların bulunuşu genellikle geçicidir. İnsanlar bu mekanlarda kısa süreler için bulunmaktadır ve genellikle belirli bir amaca yönelik olarak kullanılmaktadırlar.

- *Tüketim Odaklılık*: yok-yerler sıklıkla tüketimle ilişkilidir. Alışveriş merkezleri, süpermarketler ve hızlı yemek restoranları gibi mekanlar, tüketim faaliyetlerinin merkezindedir.

Örnek olarak;

- *Havaalanları*: farklı ülkelerden ve kültürlerden insanların kesiştiği, ancak kişisel bağların ve toplumsal etkileşimlerin sınırlı olduğu tipik yok-yerlerdir.
- *Alışveriş Merkezleri*: Alışveriş merkezleri, standartlaştırılmış mağazaları ve tüketim odaklı atmosferi ile yok-yer özellikleri taşımaktadır.
- *Otoyollar ve Otobanlar*: insanların geçici olarak ve genellikle anonim bir şekilde seyahat ettiği, sosyal etkileşimin olmadığı mekanlardır.
- *Büyük Oteller*: Büyük oteller, dünyanın farklı yerlerinde benzer hizmetler ve tasarımlar sunarak, geçici konaklama ve anonimlik özellikleriyle yok-yer örnekleri arasında yer almaktadır (Auge, 2021).

Yok-yerler, modern toplumların mekânsal ve sosyal yapısını anlamada önemli bir kavramdır ve küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve tüketim kültürünün mekân algısı üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

Modernleşme süreci, insanların mekân algısını ve mekanlarla olan ilişkilerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu değişiklikler şu şekilde görülmektedir:

- *Yersizleşme*: Modernleşme ile, insanlar geleneksel topluluklarından ve yerlerinden koparak şehirlere ve sanayileşmiş bölgelere taşınmıştır. Bu süreç, insanların mekân olan bağlılığının azalmasına ve geleneksel yerlerin öneminin azalmasına yol açmıştır.
- *Standartlaşma ve Homojenleşme*: Modernleşme, mekanların standartlaşmasına ve benzerleşmesine neden olmaktadır. Örneğin, alışveriş, havaalanları ve oteller gibi mekanlar dünya çapında benzer özellikler taşımaktadır. Bu durum, yerel kimliklerin ve çeşitliliğin azalmasına yol açabilmektedir.
- *Teknolojinin Rolü*: Modern teknolojiler, mekân algısını ve mekanlarla olan etkileşimleri değiştirmektedir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, insanların daha hızlı ve kolay bir şekilde uzak mesafelere seyahat etmesine ve

farklı yerlerle bağlantı kurmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, mekânın algılanan önemini ve anlamını değiştirmiştir.

- *Mekânsal Yabancılaşma:* Modern şehirleşme ve sanayileşme süreçleri, insanların çevreleriyle olan doğal bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Betonlaşma ve doğal alanların azalması, insanların çevreleriyle olan ilişkilerinde bir yabancılaşma hissine yol açabilmektedir.
- *Küreselleşme:* Küreselleşme ile, dünya çapında mekanlar arası etkileşim ve bağlantılar arttırmıştır. Bu süreç, yerel mekanların küresel etkileşimlerden etkilenmesine ve yerel özelliklerin küresel normlar ve değerlerle harmanlamasına yol açmaktadır.

Modernleşme süreci, bu ve benzeri yollarla insanların mekân algısını ve mekanlarla olan ilişkilerini dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, toplumsal ve kültürel dinamikler üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır.

3.2.2. Yer ve Yok-Yerin Özelliklerinin Karşılaştırılması

Yer ve yok-yer, modern toplumun mekânsal yapılanmasını anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu iki kavram daha önce de bahsettiğimiz gibi Fransız antropolog Marc Ague tarafından ortaya atılmıştır. Yer ve yok-yer, birbirlerinden farklı özellikler taşıyan ve farklı sosyal, kültürel ve ekonomik işlevlere sahip mekanlar olarak tanımlanabilmektedir. Aşağıda yer ve yok-yerin özellikleri ve bu özelliklerin nasıl farklılaştığına dair örneklerle bir karşılaştırma yapılmaktadır.

Yerin özellikleri:

- *Tanımlayıcı Özellikler:* Yerler, belirli bir kimlik, tarih ve kültürel bağlam ile karakterize edilmektedir. Örneğin bir köy meydanı, tarihi bir kilise veya bir aile evi gibi.
- *İlişkisel Bağlar:* Yerler, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle kurduğu ilişkilerle şekillenmektedir. Bu bağlar, yerin anlamını ve değerini belirlemektedir.
- *Organik Gelişim:* Yerler, zaman içinde doğal ve organik bir şekilde gelişmektedir. Yerel halkın ihtiyaç ve tercihlerine göre de şekillenmektedir.
- *Sosyal Etkileşim:* Yerler, insanların sosyal etkileşim kurduğu, bir araya geldiği ve topluluk duygusunu yaşadığı mekanlardır.

- *Bellek ve Kimlik:* Yerler, bireysel ve kollektif belleklerle ilişkilidir. Bir yerin tarihi ve kültürel mirası, insanların kimliklerinin bir parçası haline gelmektedir.

Yok-yerin özellikleri:

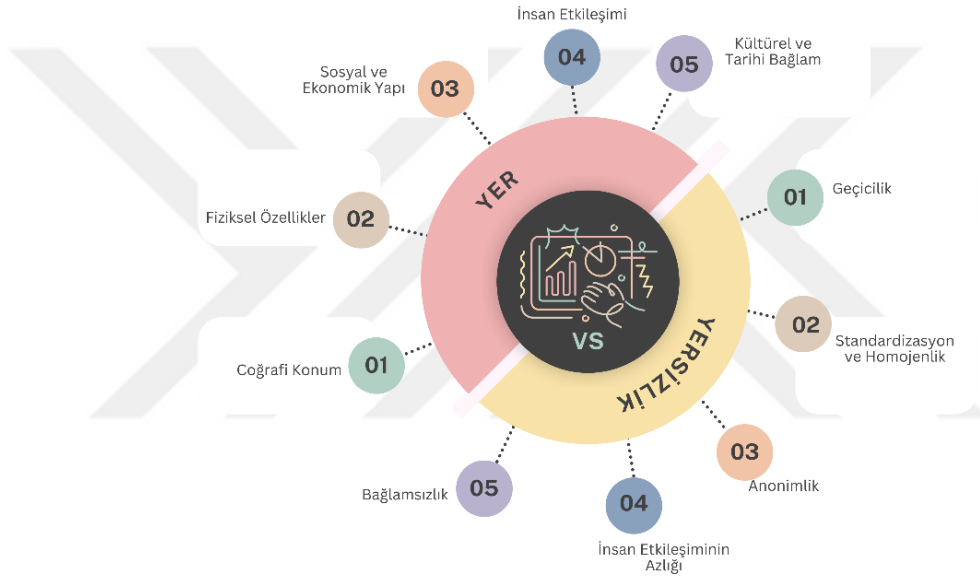
- *Standartlaşma:* Yok-yerler, genellikle standartlaştırılmış tasarım ve işlevsellik özellikleri göstermektedir. Havaalanları, alışveriş merkezleri veya otoyollar gibi.
- *Geçicilik:* Yok-yerler, genellikle geçici ve anonimdir. İnsanlar bu mekanlarda kısa süreliğine bulunmakta ve genellikle kişisel bağlar kurmamaktadır.
- *Tekdüzelik:* Dünya genelinde benzer ve yapı ve işlevlere sahip olma eğilimindedirler. Bu küreselleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir.
- *Sınırlı Sosyal Etkileşim:* Sosyal etkileşim sınırlıdır. İnsanlar genellikle belirli bir amaca yönelik olarak orada bulunmaktadır ve derin sosyal bağlar kurmamaktadır.
- *Kimliksizlik:* Belirli bir tarihi veya kültürel bağlamdan yoksundurlar. Bu mekanlar genellikle bireysel veya topluluk kimliği ile ilişkilendirilmezler.

Karşılaştırma (Şekil 3.3):

- *Kimlik ve Anlam:* Yerler, belirli bir kimlik ve anlam taşıırken, yok-yerlerde genellikle kimliksiz ve anlamsızdır.
- *Sosyal Bağlar:* Yerler, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle kurduğu derin sosyal bağlara ev sahipliği yaparken, yok-yerler sınırlı sosyal etkileşime sahiptir.
- *Gelişim Süreci:* Yerler organik bir şekilde gelişiyorken, yok-yerler genellikle planlı ve yapay bir şekilde inşa edilmektedir.
- *Kültürel ve Tarihi Bağlam:* Yerler, genellikle zengin bir kültürel ve tarihi bağlama sahip iken yok-yerler bu bağlamdan yoksundur ve genellikle küreselleşmenin etkisiyle homojen bir karaktere sahiptir.
- *Kişisel Bağ:* Yerler, insanların kişisel hikayeleri ve anıları ile ilişkilendirilirken, yok-yerler anonimdir ve bireysel bağlara teşvik etmemektedir.
- *Fonksiyonellik:* Yerler, çeşitli sosyal ve kültürel fonksiyonlara hizmet ederken, yok-yerler genellikle tek bir amaca hizmet etmektedir. (Alışveriş merkezleri, ulaşım.)

- *Mekânsal Deneyim:* Yerler, mekânsal deneyimin zenginliği ve çeşitliliği ile karakterize edilirken, yok-yerler genellikle tek tip ve monoton bir mekânsal deneyim sunmaktadır.

Bu karşılaştırma, yer ve yok-yerin modern toplumun mekânsal yapılanmasındaki farklı rolleri ve özelliklerini ortaya koymaktadır (Şekil 3.3). Yerler, toplumun kültürel ve sosyal dokusunu oluşturan temel unsurlar iken, yok-yerler küreselleşmenin ve modern yaşamın kaçınılmaz sonuçları olarak görülebilmektedir. Her iki kavram da mekânın insan deneyimi üzerindeki etkisini anlamak için önemli bir araçlardır.

Şekil 3.3. Yer & Yok-yer (yazar tarafından üretilmiştir)

3.3. Yer Yapmak-Olmak

‘Şehirler, herkes için bir şeyler sağlayabilme yeteneğine sahiptir, ancak ve yalnızca herkes tarafından yaratıldıklarında.’ Jan Jacobs’

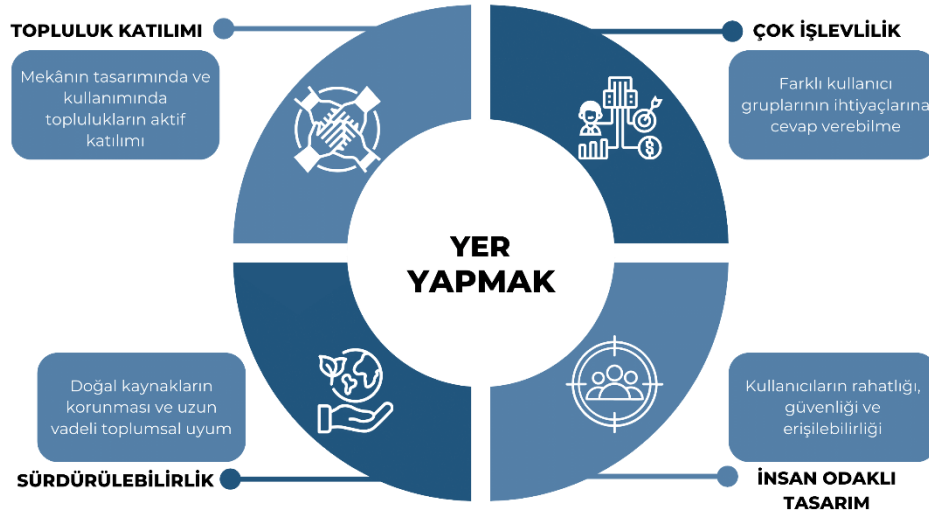
Yer yapmak kavramı, toplumsal ve mekânsal bağlamda derinlemesine incelenmesi gereken bir olgudur. Mekânların sadece fiziksel alanlar olmadığını, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, kültürel pratiklerin ve kimliklerin şekillendiği dinamik süreçler olduğunu vurgulamak önemlidir. Yer yapmak, bir mekânı anlamlandırmak, ona anlam yüklemek ve bu anlamı toplumsal pratikler aracılığıyla pekiştirmek sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, bireylerin ve toplulukların mekâna dair deneyimlerinin ve etkileşimlerinin bir yansımasıdır.

Yer olma, mekânın belirli bir toplumsal ve kültürel bağlama oturmasını, insanların bu mekâna dair sahip oldukları aidiyet ve kimlik duygusunu içermektedir. Yer olma süreci, mekânın insanların yaşamlarında nasıl bir yer edindiğini, günlük pratikler ve ritüellerle nasıl içselleştirildiğini göstermektedir. Mekân, bu bağlamda, bireylerin ve toplulukların hafızasında ve kimliğinde derin izler bırakmaktadır (Cresswell, 2004).

Bu bağlamda, yer yapmak süreçleri, kentsel mekânlarda farklı şekillerde tezahür etmektedir. Özellikle modern kentlerde, küreselleşme ve dijitalleşme süreçlerinin etkisiyle mekânın anlamı ve kullanımı hızla değişmektedir. Dijital göçebeler, bu değişimin en belirgin örneklerinden biridir. Çalışma ve yaşam pratiklerini mekândan bağımsız hale getiren bu bireyler, geleneksel mekân kavramlarını sorgulamakta ve yeniden tanımlamaktadır.

Yer yapma süreci, aynı zamanda mekânsal müdahaleler ve tasarımlar yoluyla da gerçekleşmektedir. Mekânın fiziksel özellikleri, kullanım şekilleri ve sosyal ilişkilerle etkileşimi, mekânın yer olarak algılanmasında önemli rol oynamaktadır. Özellikle kamusal alanlar, bu sürecin en görünür olduğu mekânlardır. Kamusal alanlar, farklı toplumsal grupların bir araya geldiği, etkileşimde bulunduğu ve ortak bir aidiyet duygusu geliştirdiği yerlerdir (Oldenburg, 1999).

Yer yapmak, toplulukların mekânlarını dönüştürerek onlara anlam yükleme ve yaşam kalitesini artırma sürecidir. Bu süreç, yalnızca fiziksel mekânların düzenlenmesiyle sınırlı kalmayıp, toplumsal etkileşimlerin, kültürel pratiklerin ve bireysel deneyimlerin bir araya gelerek mekâna özgü bir kimlik ve aidiyet duygusu oluşturmasını içermektedir. Yer yapmanın temel prensipleri arasında topluluk katılımı, çok işlevlilik, insan odaklı tasarım ve sürdürülebilirlik öne çıkmaktadır (Project for Public Spaces, 2007) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Yer yapmak (<https://www.pps.org/article/what-is-placemaking>).

- *Topluluk Katılımı:* Yer yapmanın en önemli prensiplerinden biridir, topluluk katılımını teşvik etmektir. Mekânların tasarımında ve kullanımında toplulukların aktif olarak yer alması, mekânın anlamını ve işlevselliğini artırmaktadır. Bu katılım, bireylerin mekâna dair aidiyet duygusunu güçlendirmekte ve toplumsal bağları kuvvetlendirmektedir. Toplulukların ihtiyaçları, beklentileri ve kültürel değerleri dikkate alınarak yapılan mekânsal düzenlemeler, yer yapma sürecinin başarısını belirlemektedir (Silberberg vd., 2013).
- *Çok İşlevlilik:* Yer yapma sürecinde mekânların çok işlevli olması, farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına cevap verebilmesi açısından önemlidir. Çok işlevlilik, mekânın çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapabilmesini ve farklı zaman dilimlerinde farklı şekillerde kullanılabilmesini sağlamaktadır. Bu sayede, mekânın canlılığı ve dinamizmi artmaktadır. Çok işlevli mekânlar, kullanıcıların sosyal etkileşimlerini artırarak toplumsal bütünleşmeyi desteklemektedir (Whyte, 1980).
- *İnsan Odaklı Tasarım:* Yer yapma sürecinde, mekânların insan ihtiyaçlarına göre tasarlanması esastır. İnsan odaklı tasarım, kullanıcıların rahatlığı, güvenliği ve erişilebilirliğini ön planda tutmaktadır. Bu tasarım anlayışı, mekânın kullanıcılar tarafından benimsenmesini ve aktif olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Yaya yolları, oturma alanları, yeşil alanlar gibi unsurların özenle planlanması, mekânın cazibesini artırmaktadır (Gehl, 2020).
- *Sürdürülebilirlik:* Yer yapma sürecinde sürdürülebilirlik prensibi hem çevresel hem de toplumsal sürdürülebilirliği içermektedir. Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların korunması ve ekolojik dengeyi gözeterek mekânsal düzenlemeler

yapılmasını gerektirmektedir. Toplumsal sürdürülebilirlik ise, mekânın uzun vadeli olarak toplulukların ihtiyaçlarına cevap verebilmesini ve toplumsal uyumu desteklemesini sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik, yer yapma sürecinin temel taşlarından biridir (Lennard ve Lennard, 1995).

"Placemaking: The Art and Practice of Building Communities" kitabında yer alan başarılı uygulama örnekleri, yer yapma sürecinin nasıl etkili ve anlamlı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bu örnekler, mekânların toplulukların ihtiyaçlarına ve isteklerine göre nasıl dönüştürülebileceğine dair değerli bilgiler sunmakta ve yer yapmanın temel prensiplerinin uygulanmasının önemini vurgulamaktadır. İşte kitaptan bazı başarılı uygulama örnekleri:

Şekil 3.5. Bryant Park (yazar tarafından üretilmiştir)

Bryant Park, New York City: 1980'lerin başında Bryant Park, güvensiz ve dağınık olarak algılanan bir mekândır. Kamusal Alanlar Projesi (PPS) liderliğinde yapılan gözlemler ve röportajlarla parkın kullanım sorunları belirlenmiştir. Çoğu olumsuz faaliyetin yaya trafiğinin yoğun olduğu park girişlerinde meydana geldiği tespit edilmiştir. PPS, parkın yönetim ve tasarım stratejilerini içeren kapsamlı bir rapor hazırlamıştır ve Bryant Park Restorasyon Şirketi'ne (BPRC) sunmuştur. Raporda, park girişlerinin açılması ve güvenlik hissini artıran aydınlatma önerilmiştir. Ayrıca, yüzlerce hareketli bistro sandalye, yiyecek büfeleri, bir restoran ve açık hava kafesi parkın çekiciliğini artırmıştır. Günlük öğle yemeği performansları, oyunlar ve açık

hava film gösterimleri gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Park, sürekli olarak gözden geçirilen ve geliştirilen bir yönetim stratejisiyle dünyadaki en başarılı ve misafirperver kamusal alanlardan biri haline gelmiştir (Şekil 3.5).

Şekil 3.6. Pike Place Market (yazar tarafından üretilmiştir)

Pike Place Market, Seattle: Pike Place Market, Seattle'da yer alan ve hem yerel halk hem de turistler tarafından yoğun ilgi gören tarihi bir pazardır. 1970'lerde, pazarın yıkılıp yerine yeni bir alışveriş merkezi yapılması planlanmıştır. Ancak, topluluk üyelerinin direnişi ve yerel yönetimle iş birliği sayesinde pazar, korunarak modernize edilmiştir. Yerel üreticilere, sanatçılara ve küçük işletmelere destek sağlayan bu mekân, topluluk katılımının ve çok işlevli mekânların başarılı bir örneğidir (Şekil 3.6).

Günümüzde pazar, balık ve sebze-meyve tezgâhları, güzel sanatlar ve yerel el sanatları galerileri ile 200'den fazla gıda dışı mağaza içermektedir. Alt katlarda küçük dükkanlar bulunmakta ve alışveriş yapanlar için dinlenme alanları sunmaktadır. Çatıdaki büyük bir tabela ve saat, pazarın simgesel özelliklerindendir. Pike Place, yaklaşık 500 sakine ev sağlayan güçlü bir mahalle topluluğunun merkezidir ve Seattle halkı için merkezi bir buluşma noktasıdır. Pazara toplu taşıma, bisiklet, feribot ve araba ile kolayca ulaşılabilir. Yılda 10 milyondan fazla ziyaretçiyi ağırlayan pazar, aynı zamanda iki Uluslararası Kamu Pazarı Konferansı'na ev sahipliği yapmıştır.

Discovery Green, Houston: Discovery Green, Houston şehir merkezinde yer alan 12 dönümlük bir park olarak, Kamusal Alanlar Projesi ve Discovery Green Conservancy tarafından az kullanılan yeşil alan ve otoparkları dönüştürmek amacıyla tasarlanmıştır. 2008 baharında açılan park, hızla büyük bir başarı elde etmiştir. Her yıl 600'den fazla ücretsiz etkinliğe ev sahipliği yaparak 1,5 milyondan fazla ziyaretçi çekmektedir. Park, Houston'ın Beltway 8'inden gelen yerel halkın yanı sıra çevredeki banliyölerden de geniş bir ziyaretçi kitlesine hitap etmektedir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 Discovery Green (yazar tarafından üretilmiştir)

Şehir, 2004 yılında park olacak bu araziye satın aldığı anda, iki büyük otopark ve yeterince kullanılmayan bir yeşil alandan oluşmaktaydı. 2008'de yeniden açıldığında, LEED sertifikalı sürdürülebilir altyapısı ile doğaya ve kamusal kullanıma erişimi dengeleyerek yeşil bir vaha haline gelmiştir. Park, Houston'lular için bir sağlık ve mutluluk kaynağı olmanın yanı sıra, toplulukları bir araya getiren önemli bir kamusal alan haline gelmiştir. İlk katılım tahminlerini üç katına çıkaran Discovery Green, şehir merkezinde insanların oynayabileceği, dinlenebileceği, birbirleriyle tanışabileceği bir yer olarak öne çıkmaktadır.

Bu örnekler, yer yapma sürecinin topluluk katılımı, çok işlevlilik, insan odaklı tasarım ve sürdürülebilirlik prensipleriyle nasıl başarılı bir şekilde uygulanabileceğini

göstermektedir. Her bir proje, mekânların nasıl daha yaşanabilir, çekici ve anlamlı hale getirilebileceğine dair değerli dersler sunmaktadır (Tablo 3.1).

Sonuç olarak, yer yapma süreçleri, mekânsal ve toplumsal dinamiklerin bir araya geldiği karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu süreçler, bireylerin ve toplulukların kimliklerini ve aidiyet duygularını şekillendiren temel dinamiklerdir. Yer yapmanın temel prensipleri olan topluluk katılımı, çok işlevlilik, insan odaklı tasarım ve sürdürülebilirlik, mekânların anlamlı ve yaşanabilir hale gelmesini sağlamaktadır. Yer yapmanın temel prensiplerinin uygulanması, bireylerin ve toplulukların mekânla kurdukları bağı kuvvetlendirir, toplumsal uyumu artırır ve sürdürülebilir yaşam alanları oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Yer yapma örnekleri (yazar tarafından üretilmiştir)

Proje Adı	Başarı Faktörleri
Bryant Park, New York City	Gözlemler, güvenlik önlemleri, etkinlikler, kullanıcı dostu tasarım
Pike Place Market, Seattle	Topluluk katılımı, yerel üreticilere destek, çok işlevli alanlar
Discovery Green, Houston	Topluluk etkinlikleri, sürdürülebilir altyapı, yeşil alanlar

Yer yapma süreçlerinin kamusal alanlara dönüştürülmesinde kullanılan prensipler, mekânın toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini açıkça göstermektedir. Ancak, bir mekânın kamusal olmasının ötesine geçip 'yer' hâline gelebilmesi için, toplulukların o mekânla duygusal ve sosyal bağlar kurması gerekmektedir. Bu noktada, kamusal mekânların yer olma potansiyellerini ve bu iki kavram arasındaki farkları daha derinlemesine incelemek, kentleşme ve toplumsal yaşam süreçlerinin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir.

Yer ve kamusal mekân ilişkisi, kentleşme süreçlerinin ve toplumsal yaşamın anlaşılması açısından kritik öneme sahiptir. Yer, yalnızca fiziksel bir konum değil, aynı zamanda insanların sosyal, kültürel ve duygusal anlamlar yüklediği bir kavramdır. Kamusal mekanlar ise bu yer kavramının somutlaştığı, toplumun farklı kesimlerinden insanların bir araya geldiği ve etkileşimde bulunduğu alanlardır. Kamusal olmak ve yer olmak, kentsel mekân ve toplumsal yaşam bağlamında kritik öneme sahip kavramlardır. Kamusal olmak, bir mekânın geniş toplum kesimlerinin erişimine ve

kullanımına açık olmasını ifade eder. Bu mekânlar, bireyler arasındaki sosyal etkileşimi teşvik eder ve topluluk oluşturma süreçlerine katkıda bulunur. Kamusal mekânlar; parklar, meydanlar, sokaklar ve alışveriş merkezleri gibi çeşitli türlerde olup, toplumun her kesiminden insanın erişimine açık olmalıdır.

Yer olmak ise, daha çok mekânın sosyal, kültürel ve duygusal anlamlarla donatılması anlamına gelir. Bir yer, insanların kişisel ve toplumsal bağlamda ilişki kurduğu, anılar ve deneyimlerle zenginleşmiş bir mekândır. Yer, sadece fiziksel bir konum olmanın ötesine geçer; kullanıcıları için bir anlam ve aidiyet duygusu taşır. Bu bağlamda, bir mekânın "yer" olabilmesi için bireylerin ve toplulukların o mekânla ilişki kurması, orada deneyimler yaşaması ve anılar biriktirmesi gereklidir.

Kamusal olmak ve yer olmak arasındaki fark, mekânın kullanım amacı ve kullanıcılarla olan ilişkisi üzerinden değerlendirilebilir. Kamusal mekânlar, erişilebilirlik ve çok işlevlilik gibi özelliklere odaklanırken, bir yer olma durumu, kullanıcıların o mekâna yükledikleri anlamlar ve duygusal bağlarla ilgilidir. Örneğin, bir park hem kamusal bir mekân hem de sık sık ziyaret edilen, etkinliklerin düzenlendiği ve anıların biriktirildiği bir yer olabilir.

Kamusal mekânlar, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirerek sosyal etkileşimi teşvik ederken, yerler bireylerin ve toplulukların kimliklerini ve kültürel miraslarını yansıtır. Bu nedenle, bir kamusal mekânın başarılı olabilmesi için, aynı zamanda bir "yer" olma potansiyeline sahip olması gerekmektedir. Toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, anlamlı ve duygusal bağlar kurabilen mekânlar hem kamusal hem de yer olma niteliklerini taşıyarak kentsel yaşamın kalitesini artırır. Bu bölümde, kamusal mekanların özelliklerini, iç ve dış kamusal mekanların rollerini ve bu mekanların toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Kamusal mekanların en temel özelliklerinden biri erişilebilirliktir. Bu mekanlar, toplumun her kesiminden insanın rahatlıkla ulaşabileceği ve kullanabileceği alanlar olmalıdır. Erişilebilirlik, fiziksel engellerin kaldırılması ve toplu taşıma gibi ulaşım olanaklarının geliştirilmesi ile sağlanabilir. Ayrıca, kamusal mekanların sosyal olarak da erişilebilir olması, yani herkesin kendini rahat ve güvende hissetmesi önemlidir (Gehl, 2020). Kamusal mekanların fiziksel erişilebilirliği sağlarken, bu mekanların

sosyal erişilebilirliği de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada, tasarımın kapsayıcı ve katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçları dikkate alınarak tasarım yapılmalıdır.

Kamusal mekanlar çok işlevlik prensibine göre tasarlanmalıdır. Bir kamusal mekân, farklı yaş gruplarının ve ilgi alanlarının ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Örneğin, bir parkta hem çocuk oyun alanları, spor sahaları, yürüyüş yolları hem de dinlenme alanları bulunmalıdır. Bu çeşitlilik, insanların kamusal mekanları daha fazla kullanmasını ve bu mekanlarda daha uzun süre vakit geçirmesini sağlamaktadır (Whyte, 1980). Çok işlevlik, kamusal mekanların sürdürülebilirliği açısından da kritik öneme sahiptir. Bir mekânın günün farklı saatlerinde ve yılın farklı dönemlerinde kullanılabilir olması, bu mekânın ekonomik ve sosyal açıdan değerini artırır.

Sosyal etkileşim, kamusal mekanların bir diğer önemli özelliğidir. İnsanlar bu mekanlarda bir araya gelmekte, etkileşimde bulunmakta ve topluluk duygusu geliştirmektedirler. Sosyal etkileşimi teşvik eden mekanlar, insanların birbirini tanımasına ve toplumsal bağların güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu tür mekanlar, toplumsal uyum ve birlikte yaşam kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Oldenburg, 1999). Günümüzde sosyal medya ve dijital iletişim araçları, fiziksel kamusal mekanların önemini azaltmamış, aksine bu mekanların daha da değerli hale gelmesine neden olmuştur. Fiziksel etkileşim, insanlar arasındaki güven ve dayanışma duygusunu pekiştirmektedir.

Güvenlik, kamusal mekanların olmazsa olmaz bir unsurudur. İnsanlar, kendilerini güvende hissettikleri mekanları daha fazla kullanmakta ve bu mekanlarda daha fazla vakit geçirmektedir. Güvenlik, sadece suç oranlarının düşük olması ile değil, aynı zamanda aydınlatma, gözle görülür denetim ve insanların birbirine göz kulak olabileceği bir ortam yaratılması ile sağlanmaktadır (Jacobs, 2022). Güvenliğin sağlanması, sadece fiziksel önlemlerle değil, aynı zamanda sosyal politikalarla da desteklenmelidir. Toplumun her kesiminin kendini güvende hissettiği mekanlar, toplumsal barış ve huzurun tesisinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kamusal alanlar iç kamusal alanlar ve dış kamusal alanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. İç kamusal mekanlar, kapalı alanlar içinde yer alan ve toplumun kullanımına açık olan mekanlardır. Alışveriş merkezleri, kütüphaneler, belediye binaları, müzeler ve benzeri yerler bu kategoride değerlendirilebilmektedir. İç kamusal mekanlar, hava koşullarından bağımsız olarak kullanılabilmeleri ve genellikle daha güvenli ve denetimli olmaları nedeniyle tercih edilmektedir. Ancak, bu mekanların erişilebilirliği ve çok işlevliliği de dış kamusal mekanlar kadar önemlidir (Carmona, 2008). İç kamusal mekanlar, genellikle kontrollü ve denetimli olmaları nedeniyle, insanların kendilerini güvende hissettiği alanlardır. Ancak, bu mekanların aşırı ticari odaklı olmaktan kaçınılması ve herkesin kullanımına açık olması önemlidir.

Alışveriş merkezleri, modern kent yaşamının önemli iç kamusal mekanlarıdır. Bu mekanlar, ticari faaliyetlerin yanı sıra sosyal ve kültürel etkinliklere de ev sahipliği yapmalıdır. İnsanlar, alışveriş merkezlerinde sadece alışveriş yapmakla kalmaz, aynı zamanda sinema, restoran, sergi gibi etkinliklerle sosyal etkileşimde bulunmaktadır. Alışveriş merkezlerinin tasarımı, insanların rahatça dolaşabileceği, dinlenebileceği ve etkileşimde bulunabileceği alanlar yaratmayı hedeflemelidir (Oldenburg, 1999). Alışveriş merkezlerinin sadece ticari amaçlı değil, sosyal ve kültürel aktiviteleri de barındıracak şekilde tasarlanması, bu mekanların toplumsal yaşamda daha önemli bir yer edinmesini sağlanmalıdır.

Kütüphaneler ve müzeler, bilgiye erişim ve kültürel zenginliğin paylaşımı açısından önemli iç kamusal mekanlardır. Bu mekanlar, herkesin bilgiye ve kültürel değerlere eşit şekilde erişimini sağlamalıdır. Kütüphaneler, sessiz çalışma alanlarının yanı sıra grup çalışması ve etkinlikler için de alanlar sunmalıdır. Müzeler ise, sergiler ve etkinlikler aracılığıyla toplumun kültürel mirasını korumaktadır (Bennett, 1995). Kütüphaneler ve müzeler, özellikle genç nesillerin eğitim ve kültürel gelişimi için vazgeçilmez mekanlardır. Bu mekanların modern teknolojilerle donatılması ve erişim olanaklarının artırılması, bilgiye ulaşımı daha da kolaylaştırmaktadır.

Dış kamusal mekanlar, açık alanlar içinde yer alan ve toplumun kullanımına açık olan mekanlardır. Sokaklar, parklar, meydanlar ve benzeri açık alanlar bu kategoride değerlendirilebilmektedir. Dış kamusal mekanlar, daha spontane ve özgür etkileşimlerin gerçekleştiği yerlerdir. Bu mekanlar, doğayla iç içe olma imkânı

sunmakta ve insanların günlük yaşamlarının doğal bir parçası haline gelmektedir. Dış kamusal mekanların planlanması ve tasarımı, insanların rahatça dolaşabileceği, dinlenebileceği ve etkileşimde bulunabileceği alanlar yaratmayı hedeflemelidir (Lynch, 2010). Dış kamusal mekanlar, insanların doğayla bağ kurmasını sağlar ve bu bağ, kent yaşamının getirdiği stres ve sıkıntıların azalmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle yeşil alanlar, kentlerdeki yaşam kalitesini artırmakta ve ekolojik dengeyi korumaktadır.

Sokaklar, dış kamusal mekanların en temel örneklerindendir. Sokaklar, insanların günlük yaşamlarının önemli bir parçasıdır ve sosyal etkileşimi teşvik etmektedir. Sokakların tasarımı, yaya hareketliliğini ve güvenliğini ön planda tutmalıdır. Geniş kaldırımlar, oturma alanları ve yeşil alanlar, sokakların daha çekici ve kullanılabilir olmasını sağlamaktadır (Jacobs, 2022). Sokaklar, aynı zamanda kentlerin kimliğini ve karakterini yansıtmaktadır. Yerel esnaf, pazarlar ve sokak etkinlikleri, sokakların canlı ve dinamik olmasını sağlamaktadır.

Parklar, doğayla iç içe olma imkânı sunan önemli dış kamusal mekanlardır. Parklar, insanların dinlenebileceği, spor yapabileceği ve sosyal etkileşimde bulunabileceği alanlar sunmaktadır. Parkların tasarımı, çeşitli aktiviteleri barındıracak şekilde yapılmalı ve herkesin kullanımına açık olmalıdır. Parklar, ayrıca kentlerin ekolojik dengesine de katkıda bulunmaktadır. Parkların yalnızca rekreasyon alanı olarak değil, aynı zamanda eğitim ve kültürel etkinlikler için de kullanılması, bu mekanların çok yönlülüğünü artırmaktadır. Özellikle çocuklar için doğa eğitim programları ve topluluk bahçeleri gibi projeler, parkların toplumsal değerini yükseltmektedir.

Meydanlar, toplumsal olayların ve kamusal yaşamın önemli merkezleridir. Meydanlar, insanların bir araya geldiği, sosyal etkinliklerin gerçekleştiği ve toplumsal hareketlerin başladığı mekanlardır. Meydanların tasarımı, geniş açık alanlar, oturma alanları ve yeşil alanlar içermeli ve herkesin kullanımına açık olmalıdır. Meydanlar, aynı zamanda kentsel belleğin ve kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Meydanlar, toplumsal hafızanın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından kritik öneme sahiptir. Örneğin, önemli olayların ve kutlamaların yapıldığı meydanlar, kentin kültürel ve tarihi dokusunun bir parçası haline gelmektedir.

Kamusal mekanlar, toplumsal yaşamın kalitesini doğrudan etkileyen alanlardır. Bu mekanlar, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirmekte, sosyal etkileşimi teşvik etmekte ve topluluk duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Kamusal mekanların planlanması ve yönetimi, katılımcı ve kapsayıcı bir süreçle gerçekleştirilmelidir. Herkesin eşit şekilde erişebileceği, kullanabileceği ve keyif alabileceği mekanlar yaratmak, toplumsal uyumun ve barışın tesis edilmesine katkı sağlamaktadır (Harvey, 2015).

Kamusal mekanlar, toplumsal eşitlik ve adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu mekanlar, herkesin eşit şekilde erişebileceği ve kullanabileceği alanlar sunarak toplumsal farklılıkların ve eşitsizliklerin azalmasına katkıda bulunmaktadır. Kamusal mekanların planlanması ve tasarımı, toplumsal katılımı ve birlikte yaşam kültürünü teşvik etmelidir (Lefebvre, 2023). Kamusal mekanların demokratik bir şekilde planlanması ve yönetilmesi, toplumun her kesiminin ihtiyaçlarının ve taleplerinin karşılanmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, yer ve kamusal mekân ilişkisi, toplumsal yaşamın kalitesini doğrudan etkileyen bir konudur. Kamusal mekanların tasarımı ve kullanımı, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmeli ve herkes için erişilebilir olmalıdır. İç ve dış kamusal mekanların birbirini tamamlayan özellikleri, kentsel yaşamın canlılığını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu bağlamda, kamusal mekanların planlanması ve yönetimi, katılımcı ve kapsayıcı bir süreçle gerçekleştirilmelidir.

Kamusal mekânların toplumsal yaşam ve eşitlik üzerindeki etkileri tartışıldıktan sonra, artık mekânsal bağlamda daha derin bir incelemeye ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, 'yok-yer' olarak tanımlanan mekânların kentsel iç mekân olma potansiyelini değerlendirmek, bu tür mekânların kent yaşamı içinde nasıl bir rol üstlenebileceğini anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Yok-yerlerin kentsel iç mekân olma ya da olamama potansiyelini değerlendirebilmek için öncelikle kentsel iç mekân kavramının ne anlama geldiği ve bu mekânların özelliklerinin neler olduğu ortaya konulmalıdır. Kentsel iç mekânlar, şehirlerin sosyal ve kültürel dinamiklerini şekillendiren, genellikle yarı kapalı veya kapalı alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu mekânlar, kullanıcılarına sosyal, kültürel, ticari ve eğlence

faaliyetlerini gerçekleştirme imkânı sunan çok işlevli alanlar olarak öne çıkmaktadır. Kentsel iç mekânlar, bir şehrin sosyokültürel yapısını oluşturan ve günlük yaşamın merkezinde yer alan önemli mekânlardır (Gehl, 2020).

Kentsel iç mekânların *erişilebilirlik ve bağlanabilirlik* özelliği, bu mekânların şehir içinde kolayca ulaşılabilir olması ve toplu taşıma ağları veya ana arterlere yakın konumlanması anlamına gelir. Bu özellik, mekânların kullanım yoğunluğunu artırmakta ve farklı sosyal grupların bir araya gelmesini sağlamaktadır. Örneğin, İstanbul'da yer alan Zorlu Center, sadece bir alışveriş merkezi olarak değil, aynı zamanda tiyatro salonları, restoranlar ve sosyal alanlar ile kentsel yaşamın önemli bir merkezi olarak işlev görmektedir. Erişilebilirliği yüksek olan bu tür mekânlar, kullanıcıların kolayca erişebileceği ve sürekli etkileşimde bulunabileceği yerlerdir.

Bir diğer önemli özellik ise *çok fonksiyonluluk ve esnekliktir*. Kentsel iç mekânlar, genellikle birden fazla işleve hizmet edecek şekilde tasarlanır ve bu sayede günün farklı zaman dilimlerinde farklı kullanıcı gruplarına hitap edebilir. Bu çok işlevcilik, mekânların farklı zamanlarda ve farklı amaçlar için kullanılabilmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, Londra'daki British Library veya İstanbul'daki Rami Kütüphanesi gibi mekânlar, kitap okuma ve araştırma gibi geleneksel işlevlerin ötesine geçerek dijital arşivlere erişim, sergi alanları ve etkinlik salonları ile çok yönlü bir kullanım sağlamaktadır. Benzer şekilde, ortak çalışma alanları da esneklik sunarak, kullanıcıların farklı ihtiyaçlarına cevap vermekte ve mekânın değerini artırmaktadır.

Kentsel iç mekânların bir diğer belirgin özelliği, *sosyal etkileşim ve topluluk oluşturma* kapasitesidir. Bu tür mekânlar, bireyler arasında sosyal etkileşimi teşvik eder ve topluluk hissini güçlendirir (Oldenburg, 1999). Ray Oldenburg'un "üçüncü mekân" (third place) kavramı, bu bağlamda önemlidir. Üçüncü mekânlar, insanların ev ve iş dışında rahatça sosyalleşebileceği, topluluk bağlarını güçlendirebileceği ve bireylerin kendilerini ifade edebileceği yerler olarak tanımlanır. Ortak çalışma alanları, kafeler, sanat galerileri veya topluluk merkezleri gibi mekânlar, insanların bir araya gelip sosyal etkileşimde bulunabileceği ve toplumsal bağlarını güçlendirebileceği alanlardır (Oldenburg, 1999).

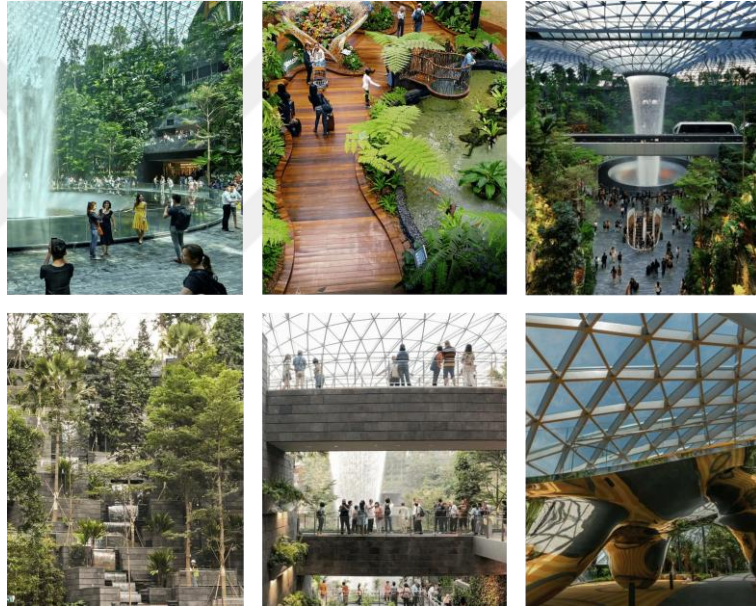
Bunların yanı sıra, kentsel iç mekânların *kimlik ve anlam yaratma* kapasitesi de büyük önem taşır. Kentsel iç mekânlar, kullanıcılarına bir kimlik ve aidiyet duygusu

kazandırabilen ve şehirlerin kültürel ve tarihsel dokusunu yansıtan yerlerdir. Kevin Lynch'in "okunabilir şehir" kavramında belirttiği gibi, bu tür mekânlar, insanların zihninde kalıcı bir imaj oluşturarak şehirlerin kimliklerini belirlemede kritik bir rol oynar (Lynch, 2010). Örneğin, New York'taki The High Line, terk edilmiş bir demir yolu hattının kentsel bir park ve sosyal etkileşim alanına dönüştürülmesiyle, yok-yerin kentsel iç mekâna nasıl evrilebileceğine dair anlamlı bir örnek sunar. Bu tür dönüşümler, mekânların kullanıcıları tarafından sahiplenilmesini ve benimsenmesini sağlayarak anlamlı ve toplumsal kimliklerin inşa edildiği alanlar haline gelmesine katkıda bulunur.

Bununla birlikte, bazı yok-yerler kentsel iç mekân olma potansiyelini gerçekleştirememektedir. Alışveriş merkezleri ve havaalanları, bu tür yok-yerlerin en tipik örneklerindendir. Alışveriş merkezleri, genellikle ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı ve kullanıcılarına geçici bir deneyim sunan mekânlardır. Bu merkezler, sadece ticaret odaklı bir tasarıma sahip olduklarında, kullanıcılarına anlamlı bir sosyal bağlam sunmamakta ve kimlik veya aidiyet hissi yaratamamaktadır (Augé, 1995). Bu durum, alışveriş merkezlerinin kentsel iç mekân olamamasının temel sebeplerinden biridir. Ayrıca, bu tür mekânlar, geleneksel pazar yerlerinin ve küçük esnafın yerini alarak yerel ekonomiyi ve sosyal yapıyı olumsuz etkileyebilmektedir. Geleneksel pazar yerleri, yerel üreticiler ve esnaflar için bir ticaret alanı olmanın ötesinde, sosyal etkileşim ve topluluk hissi oluşturan önemli mekânlardır (Montgomery, 1998). Alışveriş merkezleri ise bu tür sosyal ve ekonomik bağları zayıflatarak, şehirlere özgü yerel kimliklerin kaybolmasına yol açmaktadır.

Benzer şekilde, havaalanları da çoğunlukla "geçiş mekânları" olarak tanımlanmakta ve kullanıcıları için sadece bir noktadan diğerine geçerken duraklama alanları olarak işlev görmektedir (Augé, 2021). Bu tür mekânlar, çok sayıda insanın kısa süreli etkileşimlerde bulunduğu ancak mekânın anlamlı bir sosyal veya kültürel bağlam sunmadığı yerlerdir. Havaalanları, farklı kökenlerden gelen insanları bir araya getirebilirken, bu fırsatı değerlendirip anlamlı bir sosyal bağlam sunmamakta ve kullanıcıları için anonim ve kimliksiz kalmaktadır. İnsanlar bu mekânları yalnızca transit bir deneyim olarak yaşamakta ve mekânda bulunma süreleri sınırlı olduğundan, mekânın kentsel bir iç mekân olarak işlev görmesi mümkün olmamaktadır.

Ancak, bu genel durumun istisnaları da vardır. *Singapur'daki Changi Havalimanı*, kentsel iç mekân olma potansiyelini gerçekleştirebilen bir havaalanı örneğidir. Changi Havalimanı, sadece bir transit noktası olmanın ötesine geçerek kullanıcılarına zengin sosyal ve kültürel deneyimler sunan çok yönlü bir mekân olarak tasarlanmıştır. Changi, alışveriş ve dinlenme alanlarının yanı sıra botanik bahçeler, sanatsal sergiler, sinema salonları, yüzme havuzu, oyun alanları ve hatta kelebek bahçesi gibi çeşitli etkinlik alanları sunmaktadır (Şekil 3.8). Bu tür mekânlar, kullanıcılarının sadece beklemek için değil, aynı zamanda etkileşimde bulunmak, dinlenmek ve sosyal deneyimler yaşamak için de zaman geçirebileceği bir yer haline gelmiştir (Koolhaas, 1994). Changi Havalimanı, kullanıcılarına anlamlı bir sosyal bağlam ve kimlik sunarak, tipik bir "yok-yer" olma durumunu aşmakta ve kentsel bir iç mekân olarak işlev görmektedir.

Şekil 3.8 Changi Havalimanı (yazar tarafından üretilmiştir)

Changi Havalimanı'nın başarısı, havaalanlarının da kentsel iç mekân olma potansiyelini taşıyabileceğini göstermektedir. Ancak bu, yalnızca mekânın fiziksel tasarımının ötesine geçerek sosyal, kültürel ve toplumsal fonksiyonların da yeniden tanımlanması ve kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veren çok işlevli alanlar yaratılmasıyla mümkündür. Changi örneği, havaalanlarının da kamusal alanlar gibi işlev görebileceğini ve kullanıcılar için anlamlı ve değerli deneyimler sunabileceğini ortaya koymaktadır.

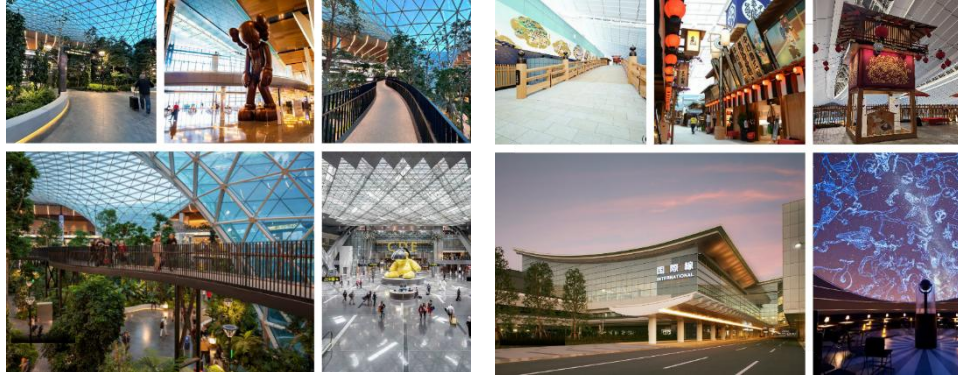
Changi Havalimanı gibi başka havaalanları da benzer şekilde kentsel iç mekân olma potansiyelini gerçekleştirmiştir. *Seul Incheon Uluslararası Havalimanı*, sanat müzesi, Kore kültürünü tanıtan deneyim merkezleri, büyük alışveriş alanları, spor tesisleri, spa ve sauna, sinema salonu ve golf sahası gibi çok çeşitli sosyal ve kültürel etkinlik alanları sunarak kentsel bir iç mekân olma işlevini başarıyla gerçekleştirmektedir (Şekil 3.9).

Doha Hamad Uluslararası Havalimanı, sanat eserleriyle donatılmış geniş terminalleri, lüks alışveriş olanakları, restoranlar, otel, spa, yüzme havuzu ve spor merkezi gibi çok çeşitli hizmetlerle dikkat çekmektedir (Şekil 3.10). Yolcular, burada yalnızca beklemekle kalmaz, aynı zamanda sanat ve kültürel etkinliklerle de zaman geçirebilir. *Tokyo Haneda Havalimanı* ise geleneksel Japon pazarlarını andıran alışveriş alanları, kültürel sergiler ve etkinliklerle yolculara zengin bir deneyim sunarak kentsel bir iç mekân olma potansiyelini güçlendirmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.9 Seul Incheon Havalimanı (yazar tarafından üretilmiştir)

Bu havaalanlarının sunduğu çeşitli özellikler arasında sanat ve kültür alanları, sosyal etkinlikler, dinlenme ve eğlence tesisleri, alışveriş ve yemek yeme imkânları, spor ve sağlık hizmetleri ve özel deneyim alanları bulunmaktadır. Havalimanları, kullanıcılarına bu tür çok yönlü hizmetler sunarak, kentsel iç mekân olma işlevini yerine getirmekte ve geçiş mekânı olmanın ötesine geçmektedir.

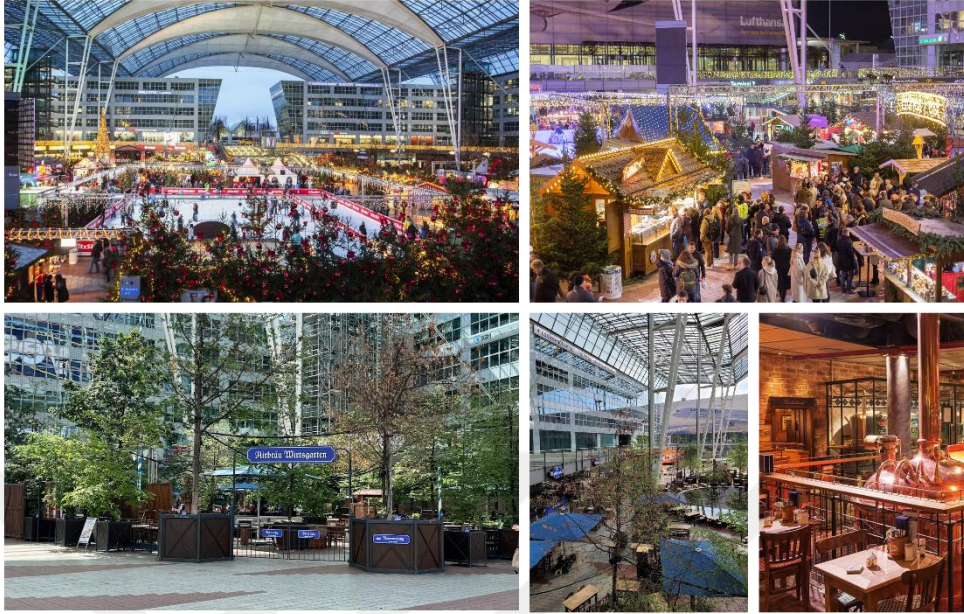
Şekil 3.10. Doha Hamad Havalimanı & Tokyo Haneda Havalimanı (yazar tarafından üretilmiştir)

Münih Havalimanı, başlangıçta yalnızca bir ulaşım merkezi olarak tasarlanmış olmasına rağmen, günümüzde kentsel mekân özellikleri gösteren çok yönlü bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, havalimanının yalnızca transit yolculara hizmet veren bir nokta olmaktan çıkarak, yolcuların ve yerel halkın sosyokültürel ihtiyaçlarını karşılayan bir merkez haline gelmesine olanak tanımıştır. Münih Havalimanı, sunduğu çeşitli mekânsal olanaklar sayesinde, bir kentte bulunan alışveriş, eğlence ve kültürel etkileşim imkânlarını da sağlayan bir alan olarak dikkat çekmektedir.

Havalimanının bu dönüşümünde, tüketim ve alışveriş unsurları önemli bir rol oynamaktadır. Münih Havalimanı, geniş çaplı ticari alanları ile uluslararası markaların yanı sıra yerel işletmelere de ev sahipliği yapmaktadır. Havalimanının alışveriş merkezini andıran bu yapısı, yalnızca yolculara değil, aynı zamanda şehirde yaşayan insanlara da hizmet vermektedir. Böylece havalimanı, kentin bir uzantısı olarak alışveriş sokağına dönüşmekte ve kentsel bir mekân işlevi görmektedir.

Münih Havalimanı'nda yer alan kültürel ve sosyal alanlar da havalimanının kentsel mekân niteliğini güçlendiren unsurlardır. Özellikle havalimanı içinde bulunan geleneksel Alman bira bahçesi, yalnızca bir ticari faaliyet değil, aynı zamanda kültürel bir deneyim sunmaktadır (Şekil 3.11). Havalimanı içerisinde düzenlenen sanat sergileri, kültürel etkinlikler ve sosyal buluşma noktaları, havalimanını bir sosyal etkileşim alanına dönüştürerek, kültürel mekânsal dönüşümün bir örneğini

sunmaktadır. Böylece, havalimanı mekânı yalnızca fiziksel bir geçiş noktası değil, aynı zamanda kültürel bir buluşma noktası hâline gelmektedir.

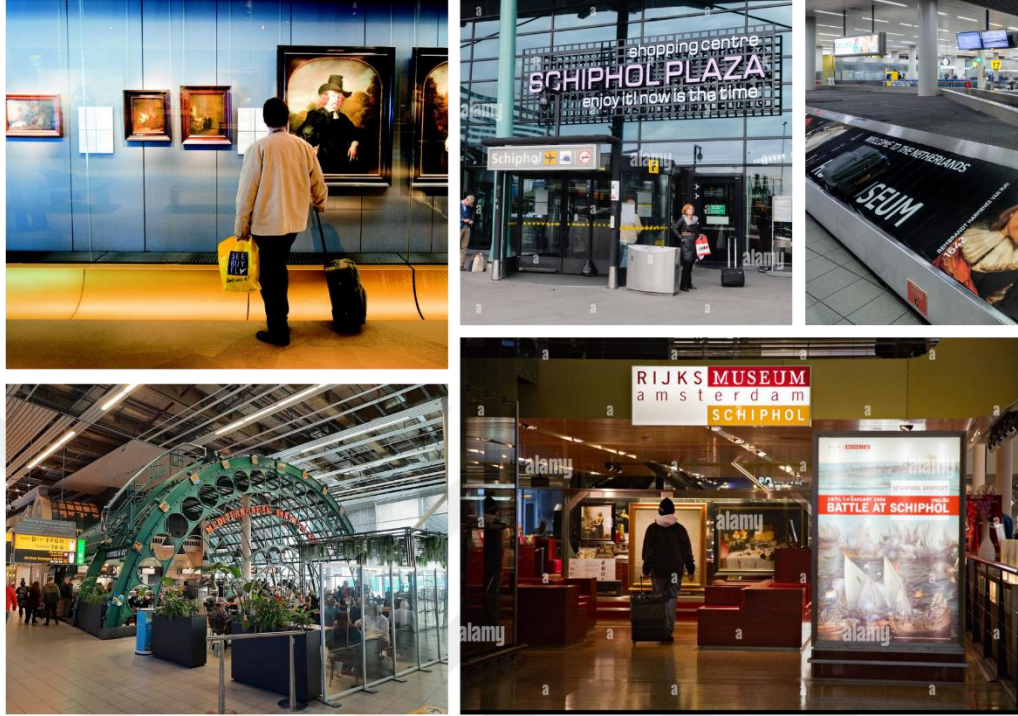
Şekil 3.11 Münih Havalimanı (yazar tarafından üretilmiştir)

Bunun yanı sıra, Münih Havalimanı'nın peyzaj ve rekreasyon alanları da kentsel mekânla olan benzerliğini pekiştirmektedir. Havalimanında yer alan yeşil alanlar, peyzajlı açık mekânlar ve dinlenme bölgeleri, yolcuların rahatlayıp zaman geçirebileceği alanlar sunmaktadır. Bu peyzaj düzenlemeleri, bir kentin sunduğu park ve dinlenme alanlarına benzer işlevler üstlenerek, havalimanının bir tür kentsel peyzaj alanına dönüşmesine olanak tanımaktadır.

Amsterdam Schiphol Havalimanı, sahip olduğu geniş ticari ve kültürel olanaklar ile yolculara zengin bir deneyim sunan çok yönlü bir havalimanıdır. Havalimanı bünyesindeki Schiphol Plaza, yalnızca yolculara değil, Amsterdam halkına da açık olan alışveriş alanlarıyla, bir transit merkezi olmanın ötesine geçerek kentsel bir alışveriş alanı işlevi görmektedir.

Schiphol, kültürel faaliyetlere de ev sahipliği yapmaktadır. Rijksmuseum Schiphol'de sergilenen sanat eserleri ve düzenlenen etkinlikler, yolculara kültürel etkileşim imkânı sunarak havalimanını sadece bir geçiş noktası olmaktan çıkarıp bir kültürel cazibe merkezi haline getirmektedir (Şekil 3.12). Ayrıca, dinlenme ve yeşil alanlarıyla Schiphol, yolculara keyifli bir mola sunmakta, böylece mekânın işlevi

genişlemektedir. Hem ticaret hem de kültürel etkinliklerle, yolcuların yalnızca beklemekle kalmayıp aktif olarak zaman geçirdiği bir kentsel deneyim alanına dönüşmüştür.

Şekil 3.12 Amsterdam Schiphol Havalimanı (yazar tarafından üretilmiştir)

Sonuç olarak, alışveriş merkezleri ve havaalanları gibi yok-yerler genellikle kentsel iç mekân olma potansiyelini gerçekleştiremeyen mekânlar olarak değerlendirilse de doğru tasarım ve işlevsel düzenlemelerle bu durumun değişebileceği anlaşılmaktadır. Changi Havalimanı, Seul Incheon, Hong Kong, Doha Hamad, Münih, Amsterdam ve Tokyo Haneda havaalanları, kentsel iç mekânın nasıl yaratılabileceğine dair başarılı örnekler sunmakta ve diğer yok-yerler için bir model oluşturmaktadır.

Yok-yerlerin kentsel iç mekân olma potansiyellerinin doğru tasarım ve işlevsel düzenlemelerle artırılabilmesi anlaşılmakla birlikte, bu mekânların kullanıcıları tarafından nasıl dönüştürüldüğünü anlamak da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Michel de Certeau'nun 'strateji' ve 'taktik' kavramları, kentteki gündelik yaşamda mekânların bireyler tarafından nasıl kullanıldığını ve dönüştürüldüğünü açıklamak için önemli bir araç sunar.

Michel de Certeau'nun 'The Practice of Everyday Life' adlı eserinde yer alan 'strateji' ve 'taktik' kavramları, günlük pratiklerimizdeki kullanım alanları ve etkileri üzerine derinlemesine bir perspektif sunmaktadır. Bu kavramlar, özellikle kentsel mekân bağlamında, modern şehir hayatının nasıl anlaşılacağına dair önemli ipuçları vermektedir (Certeau, 2009). Bu bölümde de Certeau'nun taktik kavramını detaylandırarak kentsel mekân üzerindeki taktiksel eylemlerin tanımını yapacak ve örneklerle açıklanacaktır. Kentteki gündelik hayat ve mekân yapısına nasıl katkıda bulunduğu, değiştirdiği, uyum sağladığı görseller ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Taktik ve stratejiler oluşturdıkları kapsam ve süreçler bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Michel de Certeau, stratejiyi, gücü elinde bulunduran ve kendi sınırlarını belirleyen bir güç olarak tanımlamaktadır. Bu güç, mekânı yönetir ve düzenlemektedir. Buna karşılık taktik, güçsüz olanın elindeki araçtır; bir alanı kontrol etme gücü olmadan, mevcut olanakları ve fırsatları kullanarak geçici avantajlar elde etmeye çalışmaktadır. Taktiksel eylemler, genellikle anlık ve planlanmamıştır; mevcut durumu lehine çevirebilmek için zekice ve çevik hamleler yapmaktadır.

Kısacası taktik, zayıf, zor durumda olanın kent içinde uyguladığı kendi sanatıdır. Strateji ise daha çok iktidarın kurum ve yapıları tarafından tanımlanan, somut davranışlar ile kentsel çevreyi düzenleme ve kendinin yapma yolu olarak tariflenmektedir. Taktik, stratejilere karşı duran bir davranışsal söylem biçimi olarak kendini göstermekte ve bu şekilde onunla etkileşmektedir. Fakat bu karşı duruş mevcut sistemi yıkıp devirecek cinsten değildir. Onu kurcalayarak, bazen onunla oynayarak kendine bu sistem içerisinde yer edinmekte ve oynadığı çevreyi kendine mal etmektedir.

Thackara tarafından ele alınan konu, modern kentlerin nasıl homojen bir kültürle doldurulduğu ve tüketim odaklı olarak tasarlandığıdır (Thackara, 2005). Bu tür kentlerde yaşayan insanlar, kendi seçimlerini yaptıklarını düşünseler de aslında onlara sunulan yaşam tarzı önceden belirlenmiş ve kısıtlayıcıdır. Ancak bazı kentliler bu durumu fark edip sorgulamaya başlamış, alışılmışın dışında davranarak kendi yaşam alanlarını yeniden üretmeye şekillendirmeye yönelmişlerdir.

Kentsel mekân, stratejik planlamaların bir ürünüdür; yollar, binalar ve parklar gibi unsurlarla düzenlenmektedir. Ancak kent sakinleri bu planlanmış mekanlarda kendi günlük rutinlerini sürdürürken birçok taktiksel eylemde bulunmaktadır. Örneğin, bir alışveriş merkezinde boş bir köşeyi kullanarak geçici bir dinlenme alanı yaratarak veya yoğun bir cadde de yürürken kısayolları kullanmak bu tür taktiklere örnek gösterilebilmektedir.

Taktiksel mekân kullanımı üzerine yapılan çalışmalar, genellikle kentsel antropoloji ve sosyoloji alanında yoğunlaşmıştır. De Certeau'nun analizleri, Henri Lefebvre'nin 'Mekân Üretimi' ve David Harvey'nin 'Sosyal Adalet ve Şehir' gibi eserlerle birlikte ele alındığında, kentsel mekânın nasıl anlaşılması gerektiği üzerine daha geniş bir perspektif sunmaktadır (Certeau, 2009; Lefebvre, 2023). Bu çalışmalar mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda günlük pratikler ve sosyal ilişkilerle sürekli olarak yeniden üretildiğini vurgulamaktadır.

Henri Lefebvre, mekânı sosyal bir ürün olarak tanımlamakta ve mekânın üç boyutunu ortaya koyar: mekânsal uygulamalar (algılanan mekân), temsili mekanlar (anlaşılan mekan) ve temsili alanlar (yaşanılan mekan). Lefebvre, mekânın sadece fiziksel bir varlık olmadığını, aynı zamanda sosyal ilişkiler ve ideolojik süreçler tarafından sürekli olarak şekillendirildiğini savunmaktadır (Lefebvre, 2023). Bu teori de Certeau'nun taktiksel eylemleri anlamak için bir çerçeve sunmaktadır çünkü taktikler, özellikle 'yaşanılan mekân' kavramıyla doğrudan ilişkilendirilebilmektedir.

Örneğin, yaya yollarının sosyal işgal edilmesi. Paris gibi büyük metropollerde, resmi olarak tasarlanmış geniş bulvarlar ve yollar, çeşitli Pazar yerleri veya sokak performansları ile 'işgal edilmektedir'. Bu, 'yaşanılan mekân' kavramına örnek teşkil etmektedir. Bu resmi olmayan kullanımlar, planlanmış mekânın resmi işlevlerinin ötesinde, bireylerin ve toplulukların günlük ihtiyaçlarını ve isteklerini yansıtmaktadır.

David Harvey, kapitalist toplumlar içinde şehirselleşen mekânın nasıl bir rol oynadığını ve bu mekânın sosyal adalet üzerindeki etkilerini incelemektedir. Harvey, kentsel mekânın sınıf mücadelesi içinde nasıl bir arena haline geldiğini tartışmakta ve mekânın hem üretim aracı hem de çatışma alanı olarak işlev gördüğünü belirtmektedir (Harvey, 2019). Harvey'in çalışmaları, taktiksel mekân kullanımını, özellikle alt sınıfların kendi

ıkarları için mekânı nasıl yeniden kullandığı ve dönüştürdüğü bağlamında anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Gecekondu bölgeleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kentsel mekânın kapitalist mantığına bir tepki olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar, şehir merkezlerine yakın olmasına rağmen uygun maliyetli konut bulamadıkları için kendi barınaklarını oluştururlar. Harvey'in analizleri bu tür mekanların, şehir planlamasında genellikle göz ardı edilen toplulukların kendi gereksinimlerini karşılamak için stratejiler geliştirdiğini göstermektedir.

De Certeau, günlük yaşamın rutin pratiklerini analiz ederken, bireylerin sistemi nasıl alt ettiğini ve kendi çıkarları için nasıl stratejiler geliştirdiğini incelemektedir. Kitabında 'yürümek' eylemini ele alarak, insanların kentsel mekân içinde nasıl anlam ve kimlik ürettiğini göstermektedir. Bu, kentsel mekânda taktiksel kullanımın somut örneklerini sağlamakta ve bireylerin mekânı nasıl 'okuduklarına' ve kendi hikayelerini nasıl yazdıklarına dair derinlemesine bir bakış sunmaktadır.

Bu duruma örnek olarak, turistlerin yerel rehberler eşliğinde şehir turlamaları, De Certeau'nun 'yürümek' üzerine teorisinin örneklemektedir. Yerel rehberler, genellikle turistik haritaların dışında kalan, daha az bilinen sokakları ve yerleri ziyaretçilere göstererek, kentsel mekânın 'okunmasını' farklı bir perspektiften sunmaktadırlar (Certeau, 2009). Bu durum, resmi olmayan ve kişisel yollarla kentsel mekânın yeniden anlamlandırılmasını sağlamaktadır.

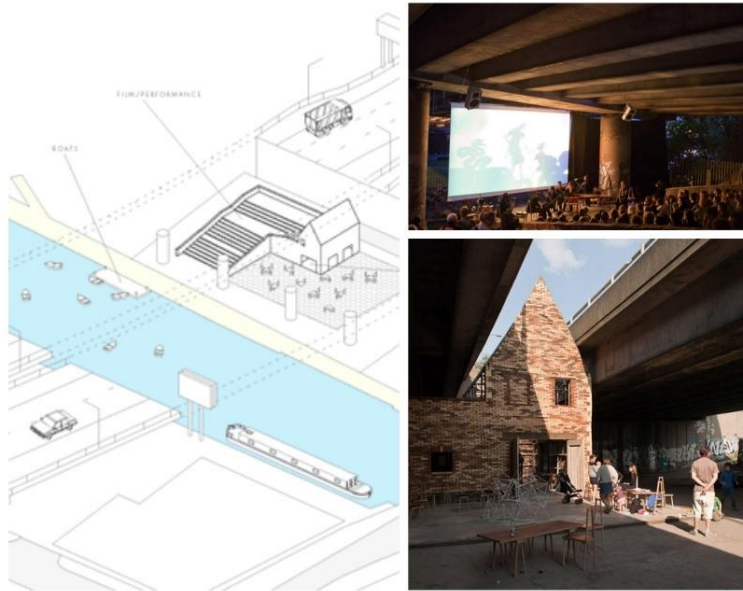
Goffman'ın çalışması, insan davranışlarının sosyal durumlar içinde nasıl şekillendiğini incelemektedir. 'ereve analizi' kavramı, bireylerin çeşitli sosyal sahnelerde nasıl farklı 'roller' üstlendiğini ve bu rollerin etkileşim kurallarını nasıl etkilediğini ele almaktadır. Bu teorik yaklaşım, kentsel mekanlarda taktiksel davranışların nasıl ortaya çıktığını ve sosyal erevesel içinde nasıl anlam kazandığını analiz etmek için faydalıdır (Goffman, 1974).

şehir parkları veya meydanlarda performans sergileyen sokak sanatçıları, Goffman'ın ereve analizi ile incelenebilmektedir. Bu sanatçılar, mekânı geçici bir sahneye dönüştürmekte ve izleyicilerle etkileşime girerken belirli sosyal kurallar ve beklentiler

çerçevesinde davranmaktadır. Bu taktiksel eylem, kentsel alanın gündelik kullanımını geçici olarak değiştirmekte ve yeni bir sosyal etkileşim biçimi yaratmaktadır.

Taktik mekanlarda âtıl yerlerin dönüşümü, şehirlerin ve yerleşim alanlarının yeniden canlandırılması ve topluma kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Atıl alanlar, genellikle kullanılmayan, terk edilmiş veya işlevini yitirmiş mekanlar olup, doğru stratejilerle sosyal, kültürel ve ekonomik değer taşıyan alanlara dönüştürülebilmektedir.

Bir örnek olarak Londra'daki "Folly for a Flyover" projesi verilebilmektedir. Bu proje, kentin kuzeydoğusundaki terk edilmiş bir alt geçit alanının, yaratıcı bir yaklaşımla toplumsal bir mekâna dönüştürülmesini içermektedir. Proje kapsamında, kullanılmayan alt geçit alanı, yaz ayları boyunca çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan bir kültürel merkez haline getirilmiştir (Şekil 3.13). Bu merkezde film gösterimleri, performanslar ve atölye çalışmaları düzenlenmiştir. Proje, kentsel alanların geçici ve yaratıcı kullanımı konusunda başarılı bir örnek teşkil etmektedir (Bishop ve Williams, 2012).

Şekil 3.13 Folly for a flyover (yazar tarafından üretilmiştir)

Sokaktaki atıl yerlerin dönüşümü konusunda ilginç bir örnek, San Francisco'daki "Pavement to Parks" projesidir. Bu proje, kullanılmayan veya az kullanılan sokak köşeleri, park yerleri ve geniş kaldırım alanları gibi atıl kentsel alanların geçici olarak kamusal parklar ve sosyal alanlara dönüştürülmesini amaçlamaktadır (Şekil 3.14).

Proje, ilk olarak 2005 yılında, şehirdeki trafik adalarını ve geniş kaldırım alanlarını değerlendirme fikriyle başlamıştır. Bu alanlar, yeşil alanlara dönüştürülerek, kent sakinlerinin dinlenebileceği, sosyalleşebileceği ve şehir içinde doğayla buluşabileceği küçük parklar haline getirilmiştir. "Pavement to Parks" projesi kapsamında oluşturulan bu parklar, renkli oturma alanları, bitkiler ve çeşitli sanat eserleriyle donatılmıştır. Bu şekilde, kullanılmayan sokak köşeleri, canlı ve çekici kamusal alanlara dönüştürülmüştür (San Francisco Planning Department, 2019). Örneğin, San Francisco'nun Hayes Valley mahallesinde yer alan Patricia's Green, bu dönüşüm projelerinin başarılı bir örneğidir. Eskiden trafik yoğunluğunun fazla olduğu ve park yeri olarak kullanılan bu alan, şimdi yerel halkın ve ziyaretçilerin keyifle vakit geçirebileceği yeşil bir parka dönüşmüştür. Proje, topluluk katılımını teşvik eden, çevreyi iyileştiren ve kentsel yaşam kalitesini artıran bir model olarak değerlendirilmektedir. Bu tür projeler, sokaklarda atıl durumda olan alanların nasıl yaratıcı ve işlevsel mekanlara dönüştürülebileceğini göstermektedir. Atıl yerlerin dönüşümü, şehirlerin daha yaşanabilir, estetik ve sosyal açıdan zengin hale gelmesini sağlamaktadır.

Şekil 3.14 Pavement to Parks proje örneği

Gezi Parkı olayları, kentsel mekânın stratejik planlardan saparak nasıl taktiksel bir mekâna dönüştürülebileceğini gösteren önemli bir örnektir. 2013 yılında İstanbul'un Taksim Meydanı'ndaki Gezi Parkı'nın yıkılarak yerine bir alışveriş merkezi inşa edilmesi planına karşı başlayan protestolar, kısa sürede büyüyerek kitlesel bir harekete dönüşmüştür. Bu süreçte protestocular, parkı işgal ederek geçici bir direniş alanı

yaratmışlardır. Kurulan çadırlar, forumlar ve etkinlikler ile Gezi Parkı, halkın kendiliğinden şekillendirdiği taktiksel bir kamusal mekân hâline gelmiştir.

Taktiksel müdahalelerle park, bir direniş ve dayanışma merkezi hâline gelirken, bu süreç kentsel mekânın yeniden anlamlandırılması bağlamında önemli bir örnek teşkil etmiştir. Protestocular, mekânı yalnızca bir yeşil alan değil, aynı zamanda toplumsal taleplerin ifade edildiği bir platform olarak kullanmışlardır (Şekil 3.15). Böylece stratejik planların karşısında, halk tarafından oluşturulan taktiksel müdahaleler, mekânın sosyal ve politik anlamını derinleştirmiştir.

Şekil 3.15. Gezi Parkı (yazar tarafından üretilmiştir)

Gezi Parkı, stratejik planlamaya karşı toplumsal hareketlerin taktiksel müdahalelerle kentsel mekânı nasıl dönüştürebileceğinin somut bir örneği olarak, kentsel direnişin ve toplumsal dayanışmanın sembolü hâline gelmiştir.

High Line Parkı, New York'ta kullanılmayan bir yük treni hattının, halkın inisiyatifi ve talepleri doğrultusunda kamusal bir alana dönüştürülmesiyle ortaya çıkan önemli bir kentsel dönüşüm projesidir (Şekil 3.16). Başlangıçta bu hattın yıkılması planlanmışken, yerel toplulukların ve halkın talebiyle bu alanın korunarak park hâline getirilmesi önerisi gündeme gelmiştir. Bu süreç, mekânın halk tarafından taktiksel bir

şekilde yeniden işlevlendirilmesine olanak sağlamış ve parkın oluşum süreci, kentsel mekânın stratejik planların ötesinde nasıl taktiksel müdahalelerle dönüştürülebileceğini göstermiştir.

High Line Parkı, stratejik olarak planlanmış bir kentsel dönüşüm projesi olmakla birlikte, halkın mekân üzerindeki talepleri doğrultusunda mekânın sosyal ve kültürel bir buluşma noktası hâline gelmesi, onun taktiksel bir mekân olarak da değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır (Şekil 3.16). Mekânın yalnızca bir park olarak değil, aynı zamanda sanatsal sergiler, performanslar ve topluluk etkinlikleri için kullanılması, mekânın esnek ve geçici işlevler üstlenmesine olanak tanımıştır. Bu durum, High Line'ın belirli alanlarının taktiksel olarak dönüştürülmesine ve yeniden anlamlandırılmasına zemin hazırlamıştır.

Şekil 3.16. High Line Parkı (yazar tarafından üretilmiştir)

High Line Parkı, kentsel mekânların sadece stratejik planlamalar ile değil, toplumsal müdahaleler ve taleplerle de şekillenebileceğini gösteren önemli bir örnektir. Halkın bu mekân üzerindeki talepleri ve parkın sosyal bir alan olarak işlev görmesi, mekânın taktiksel kullanımına dair önemli bir vaka sunmaktadır. Bu bağlamda, High Line Parkı, kentsel mekânların taktiksel müdahalelerle yeniden anlam kazandığı bir dönüşüm sürecini temsil etmektedir.

High Line Parkı'nın mekânın halk tarafından yeniden işlevlendirilmesine dair sunduğu örnek, benzer şekilde havaalanlarında da stratejik planlamaların dışında gelişen taktiksel müdahalelerle mekânın yeniden anlamlandırılmasına olanak sağlamaktadır.

Sonuç olarak, taktiksel mekân kullanımını incelemek, kentsel çalışmalar alanında sadece mekânın fiziksel boyutlarına değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutlarına da ışık tutmaktadır. Bu, şehirlerin nasıl yaşandığını, nasıl deneyimlendiğini ve nasıl hatırlandığını derinlemesine anlamamızı sağlamaktadır. Böylece kentsel mekânın sadece planlayıcıların masa başında çizdiği bir düzen olmadığını, aynı zamanda sokakların, meydanların ve binaların günlük hayatta nasıl yaşandığını ve anlamlandırıldığını gözler önüne sermektedir. Bu dinamik ve çok boyutlu anlayış, kentsel planlama ve politika yapımında daha duyarlı yaklaşımlar geliştirilmesine olanak tanımaktadır.

3.5. Bölüm Sonu

Bu bölümde yer alan yer ve yok-yer kavramları, modern şehirlerin mekânsal dinamiklerini anlamada anahtar bir çerçeve sunmuştur. Yer kavramı, coğrafya, mimarlık, felsefe ve sosyal bilimler gibi farklı disiplinlerde çeşitli yönleriyle ele alınarak, bir mekânın hem fiziksel hem de duygusal bir bağ kurma süreci olduğu vurgulanmıştır. Coğrafyada, yer; fiziksel konum ve insan etkileşimlerinin bir birleşimi olarak tarif edilirken, mimarlıkta estetik ve kullanım değerleri üzerinden yorumlanmış, felsefi bağlamda ise yerin varoluşsal boyutu, insanların dünyayı anlamlandırma biçimlerinin temel unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu disiplinler, yerin fiziksel mekânın ötesinde, insanların deneyimleri ve duygusal bağlarıyla nasıl şekillendiğine dair kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine olanak sağlamıştır.

Yer kavramına dair tarihsel ve teorik yaklaşımlar, modernite ve postmodernite bağlamında ele alınmış ve mekânın sabit anlamlara sahip olmayıp, sürekli yeniden inşa edildiği anlaşılmıştır. Yi-Fu Tuan ve Christian Norberg-Schulz gibi düşünürlerin çalışmaları yer kavramının çok katmanlı yapısını açığa çıkarırken, Marc Augé'nin "yok-yer" kavramı modern dünyada yerin anlam kaybını ve geçici, kimliksiz mekânların nasıl ortaya çıktığını gözler önüne sermiştir. Yok-yer olarak tanımlanan

havaalanları, alışveriş merkezleri gibi mekânlar, insanların kısa süreli bulunup sosyal bağ kurmadığı, kimliksiz alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu alanlar, sadece işlevsel amaçlarla kullanılan geçici mekanlar olup, insanların aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır. Ancak, bu mekanların doğru tasarım ve işlevsel müdahalelerle kentsel iç mekânlar olarak yeniden değerlendirilebilme potansiyeline sahip olduğu görülmüştür.

Modern şehirlerde yer olma süreci, insanların sosyal etkileşimler aracılığıyla mekânla olan ilişkilerini derinleştirdikleri, anlam kazandırdıkları ve toplumsal aidiyet geliştirdikleri bir süreçtir. Bu bağlamda, Ray Oldenburg'un "üçüncü yer" kavramı, kentsel iç mekânların sosyal etkileşimleri teşvik eden, çok fonksiyonlu ve herkes tarafından erişilebilir kamusal alanlar olma potansiyeline dikkat çekmiştir. Oldenburg'un teorisi, bu mekanların kullanıcıların yaşamında sosyal bağlar kurdukları ve topluluk oluşturdıkları yerler olarak işlev görebileceğini belirtmiştir. Alışveriş merkezleri ve havaalanları gibi yok-yerler, bu potansiyeli taşıyan alanlar olarak kentsel iç mekân olma sürecinde yeniden değerlendirilebilirler. Bununla birlikte, havaalanları ve alışveriş merkezlerinin sosyal bağlamda sınırlı kaldığı ve bu bağlamda yer olma potansiyelini yeterince gerçekleştiremediği de tartışılmıştır.

Mekânın toplumsal bir ürün olarak görüldüğü Henri Lefebvre'nin "mekânın üretimi" teorisi çerçevesinde, kentsel iç mekânların sosyal ve kültürel işlevleri üzerinden mekânsal kullanımların nasıl biçimlendiği irdelenmiştir. Bu bağlamda, mekânın çok işlevliliği ve sosyal etkileşim olanakları, kullanıcılar açısından önemli bir dönüşüm noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Singapur Changi Havalimanı ve Münih Havalimanı gibi örnekler, havalimanlarının sadece bir geçiş mekânı olmanın ötesine geçip, sosyal ve kültürel merkezlere nasıl dönüşebileceğine dair çarpıcı örnekler sunmaktadır. Bu örneklerde, havaalanlarının ticari alanların yanı sıra kültürel etkinlikler, sosyal buluşma noktaları ve peyzaj alanlarıyla zenginleştirilerek birer kentsel iç mekân haline gelmeleri sağlanmıştır. Bu tür mekânlar, kullanıcılarına sadece bir transit deneyim sunmamakta, aynı zamanda sosyal bağ kurma ve toplumsal kimlik oluşturma süreçlerine de katkıda bulunmaktadır.

Bölümde yer alan yok-yer kavramının kentsel iç mekân olma potansiyeli ise, özellikle havaalanları ve alışveriş merkezleri gibi alanlar üzerinden derinlemesine incelenmiştir.

Örneğin, Changi Havalimanı'nın botanik bahçeler, sanatsal sergiler ve sosyal etkileşim alanları ile sıradan bir transit nokta olmaktan öte, bir sosyal ve kültürel merkez haline gelme süreci, yok-yerlerin kentsel iç mekâna dönüşüm potansiyelini açıkça göstermiştir. Aynı şekilde, Münih Havalimanı'nda düzenlenen sosyal etkinlikler ve Amsterdam Schiphol Havalimanı'ndaki Rijks Müzesi gibi kültürel alanlar, bu mekânların kullanıcılar açısından sosyal bağlar kurmaya yönelik işlevler üstlenmesini sağlayarak kentsel iç mekân olma yolunda ilerlemelerine katkıda bulunmuştur.

Bunun yanı sıra, bu bölümde Michel de Certeau'nun "taktiksel mekân" kavramı da ele alınarak, kentsel mekânın yalnızca stratejik olarak planlanmadığı, aynı zamanda kullanıcıların taktiksel müdahalelerle mekânı yeniden anlamlandığı vurgulanmıştır. Taktiksel mekân örnekleri, şehirde atıl veya kullanılmayan alanların geçici sosyal merkezler veya toplumsal direniş alanları haline dönüştürülmesine olanak sağlamıştır. Taktiksel mekânın, insanların günlük yaşantılarında mekânı nasıl kullandıklarını ve dönüştürdüklerini gösteren çarpıcı bir kavram olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu bölümde yer ve yok-yer kavramlarının kentsel iç mekân olma potansiyeli üzerinden derinlemesine bir analiz yapılmış ve bu kavramların modern şehirlerdeki toplumsal ve mekânsal dönüşüm süreçlerindeki yeri sorgulanmıştır. Bu analiz, İstanbul Havalimanı gibi büyük ölçekli mekânların yer olma potansiyellerini ve bu potansiyelin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini sorgulayan alan çalışmasına bir zemin hazırlamıştır. Alan çalışması, İstanbul Havalimanı'nın sosyal medya kullanımları, görsel kültür analizleri ve kullanıcı deneyimleri çerçevesinde bu potansiyelin derinlemesine değerlendirilmesine olanak tanıyacak ve havalimanının kentsel iç mekân olma kapasitesini ortaya koyacaktır.

4. GÖZLEM/OKUMA: ALAN ÇALIŞMASI:

İstanbul Havalimanının Yer Olma Potansiyelinin Sorgulanması

İstanbul Havalimanı, 2018 yılında hizmete giren ve Türkiye'nin havacılık sektöründe küresel bir merkez olma vizyonunun önemli bir parçası olarak inşa edilen bir projedir. Havalimanı, Karadeniz'e yakın bir bölgede, İstanbul'un kuzeyinde yer almakta olup, toplamda 76,5 milyon metrekarelik bir alan üzerine kurulmuştur. Havalimanı inşaatına 2013 yılında başlanmış ve 29 Ekim 2018'de ilk fazı tamamlanarak resmen hizmet vermeye başlamıştır. Yıllık 90 milyon yolcu kapasitesine sahip olan İstanbul Havalimanı, tam kapasiteye ulaştığında bu sayının 200 milyona çıkması hedeflenmektedir (İGA Havalimanı İşletmesi, 2018).

Mimari açıdan, İstanbul Havalimanı hem fonksiyonel hem de estetik açıdan dikkat çeken modern bir tasarıma sahiptir. Terminal binası, geniş iç mekânları, yüksek tavanları ve büyük cam cepheleriyle ferah ve kullanıcı dostu bir yapı sunmaktadır (Şekil 4.1). Terminalde doğal ışığın maksimum seviyede kullanılmasına yönelik tasarımlar yapılmış, yolcu akışını kolaylaştıran geniş bekleme salonları ve sosyal alanlar oluşturulmuştur. Havalimanı aynı zamanda alışveriş, dinlenme ve çalışma alanları gibi yolcuların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler sunmaktadır.

Şekil 4.1. İstanbul Havalimanı eskiz
(<https://www.scottbrownrigg.com/work/projects/istanbul-airport/>)

İstanbul Havalimanı'nın inşaat süreci, geniş ölçekli altyapı yatırımları ve teknolojik donanımlar içermektedir. İGA tarafından geliştirilen projede, sürdürülebilirlik ilkeleri dikkate alınmış ve çevresel etkilerin en aza indirgenmesi hedeflenmiştir. Havalimanı, Türkiye'nin havacılıkta küresel bir geçiş noktası olma hedefi doğrultusunda, uluslararası uçuşlar ve kargo taşımacılığı için stratejik bir merkez haline gelmiştir. Proje, Türkiye'nin uluslararası havacılık pazarındaki yerini güçlendiren önemli bir altyapı yatırımı olarak dikkat çekmektedir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2019).

İstanbul Havalimanı'nın tasarımı, sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiş olup, çevresel etkileri en aza indirme amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Havalimanı, LEED sertifikasyonuna uygun olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Bu sertifikasyon, binanın tasarım, inşaat ve işletme aşamalarında çevre dostu uygulamaların benimsendiğini göstermektedir (International Airport Review, 2024).

Bu bilgiler ışığında, İstanbul Havalimanı'nın yer olup olmadığı ya da yer olma potansiyeline sahip olup olmadığı sorusu, bu çalışmanın temel inceleme alanıdır. Tezin önceki bölümlerinde, büyük ölçekli havalimanlarının “yok-yer” olma durumundan çıkarak, sosyal, kültürel ve mekânsal özellikleriyle bir "yer" haline geldikleri örneklerle açıklanmıştır. Bu bağlamda, İstanbul Havalimanı'nın da aynı dönüşüm sürecine girip giremeyeceği sorusu bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Havalimanının sadece bir transit geçiş noktası mı olduğu, yoksa kültürel ve sosyal etkileşimlerle, mekânsal deneyimlerle bir yer olma niteliği taşıyıp taşımadığı burada sorgulanacaktır.

Araştırmanın niyeti, İstanbul Havalimanı'nın mevcut durumunu eleştirel bir bakış açısıyla analiz ederek, mekânsal düzenlemeler ve deneyimlerle bir yer haline gelip gelmediğini ya da bu potansiyeli taşıyıp taşımadığını belirlemektir. Bu bağlamda, görsel kültür analizine odaklanılarak, havalimanının mimari yapısı, kamusal alanları, etkinlikler ve sosyal etkileşimlerle bir yer olma potansiyeli irdelenecektir. Görsel kültürün, mekânın bir yer haline gelmesindeki rolü incelenecek ve bu analizlerle İstanbul Havalimanı'nın kimlik kazandırıcı özelliklere sahip olup olmadığı ortaya konacaktır.

Bu doğrultuda, bir sonraki bölümde görsel kültür analizi metodolojisi detaylandırılacak ve bu yöntemle İstanbul Havalimanı'nın mevcut mimari ve sosyal yapısının derinlemesine incelemesi yapılacaktır. Amaç, havalimanının bir yer olma sürecinde hangi aşamada olduğunu anlamak ve büyük ölçekli havalimanlarının mekânsal kimlik kazanımına dair genel sonuçlar çıkarabilmektir. Bu bölümdeki analizler, İstanbul Havalimanı'nın mekânsal ve toplumsal etkileşimler yoluyla yer olma kapasitesini ele almakta bir rehber olmayı amaçlamaktadır.

4.1. Yönteme İlişkin: Görsel Kültür Analizi

Görsel kültür analizi, imgelerin ve görsel temsillerin toplumsal, kültürel, politik ve ideolojik bağlamlarını çözümlemeyi amaçlayan disiplinler arası bir yöntemdir. Bu analiz, imgelerin yalnızca estetik ya da sanatsal nesneler olarak değerlendirilmesinin ötesine geçerek, bireylerin düşünce yapılarını, algılarını ve toplumsal ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışır. Görsel kültür analizi; sanat, medya, reklamcılık, mimarlık, moda ve popüler kültür gibi geniş bir yelpazeyi kapsar ve bu alanlarda üretilen, dağıtılan ve tüketilen görsel unsurları derinlemesine incelemeyi hedefler. Bu bağlamda, imgelerin toplumsal gerçekliğin bir yansıması olarak değil, aksine onu inşa eden ve yeniden üreten unsurlar olarak ele alındığı söylenebilir.

John Berger'in *Görme Biçimleri* (2023) adlı eseri, görsel kültür analizinin temelini oluşturan çalışmalardan biridir. Berger, imgelerin izleyiciye pasif bir şekilde sunulmadığını, aksine belirli ideolojik ve politik bağlamlarda üretildiğini vurgular. İmgeler, toplumsal cinsiyet, sınıf ve ırk gibi kategoriler çerçevesinde şekillenir ve izleyici üzerinde belirli etkiler yaratır. Bu nedenle, görsel temsillerin yalnızca estetik bir nesne olarak ele alınması yetersizdir; imgelerin arkasındaki güç ilişkilerinin ve politik motivasyonların deşifre edilmesi, görsel kültür analizinin temel hedeflerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır (Berger, 2023).

Guy Debord'un *Gösteri Toplumu* adlı çalışması, modern kapitalist toplumlarda görsel kültürün işlevini eleştirel bir bakış açısıyla ele alır. Debord'a göre, modern toplumlarda imgeler, bir tüketim aracı olarak işlev görür ve bireylerin algılarını yönlendirir. Gösteri, bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları imgeler aracılığıyla sürekli olarak üretilen bir gerçekliktir ve bu süreçte bireyler, kendilerini bu imgelerle tanımlamaya başlarlar. Debord'un analizine göre, görsel kültür, kapitalist sistemin

sürdürülmesinde merkezi bir rol oynar ve bu bağlamda imgelerin nasıl bir gösteri haline geldiği ve toplumsal yapıların bu gösteri aracılığıyla nasıl yeniden üretildiği, görsel kültür analizinin temel sorunsallarından biridir (Debord, 2022).

Nicholas Mirzoeff'un *An Introduction to Visual Culture* (1999) ve *Visual Culture: The Reader* (1998) adlı çalışmaları, görsel kültür analizine disiplinlerarası bir yaklaşım kazandırır. Mirzoeff, görsel kültürün yalnızca sanatsal imgeler ya da medya ürünleriyle sınırlı olmadığını, aksine günlük yaşamın her alanındaki görsel unsurların toplumsal düzenlemelerin ve bireysel kimliklerin inşasında merkezi bir rol oynadığını savunur. Bu bağlamda görsel kültür analizi, yalnızca sanat eleştirisi ya da estetik bir değerlendirme olmaktan çıkıp, toplumsal bilimler, psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerle ilişkilendirilerek görsel unsurların toplumsal işlevlerini ve bireyler arasındaki etkileşimdeki rollerini araştırmayı amaçlar (Mirzoeff, 1999).

W.J.T. Mitchell'in *Picture Theory* (1994) adlı eseri, görsel ve sözel temsiller arasındaki ilişkiye odaklanarak görsel kültür analizine farklı bir boyut kazandırır. Mitchell, imgelerin yalnızca görsel bir deneyim sunmadığını, aynı zamanda dilsel ve kültürel kodlar aracılığıyla anlam kazandığını savunur. Bu bağlamda, görsel kültür analizi, imgelerin sözel ve kültürel bağlamlarını çözümleyerek, toplumsal yapıların inşasında nasıl işlev gördüklerini ortaya koymayı hedefler. Mitchell'in çalışması, görsel ve dilsel temsillerin birbiriyle olan ilişkisinin çözümlemesi gerektiğini vurgular ve bu bağlamda imgelerin çok katmanlı yapısını analiz etmeyi önerir (Mitchell, 1994).

Jean Baudrillard'ın *Simulakrlar ve Simülasyon* (2011) adlı çalışması, görsel kültür analizinin postmodern bir çerçevede ele alınmasını sağlar. Baudrillard'a göre, modern toplumlarda imgeler, gerçekliği temsil etmekten kopmuş ve birer "simülakr" haline gelmiştir. Simülakrlar, gerçekliği temsil etmek yerine gerçeğin yerini alan imgeler olup, yeni bir gerçeklik algısı yaratır. Baudrillard'ın bu kavramsallaştırması, özellikle medya ve reklamcılık gibi alanlarda imgelerin nasıl manipülatif bir güç olarak kullanıldığını ve toplumsal gerçekliğin nasıl yeniden inşa edildiğini ortaya koyar. Bu bağlamda, görsel kültür analizi, imgelerin gerçeklikle olan ilişkisini sorgularken, onların yeni bir gerçeklik yaratma sürecindeki işlevini de ele alır (Baudrillard, 2011).

Görsel kültür analizinin bir diğer önemli boyutu ise, temsillerin ideolojik ve politik yapıların inşasında nasıl işlev gördüğünü anlamaktır. Stuart Hall'un Temsil (1997) adlı çalışmasında vurguladığı gibi, imgeler ve temsiller, toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk ve kimlik gibi kategorilerin inşasında merkezi bir rol oynar. Hall'a göre, temsil süreçleri, toplumsal yapıların yeniden üretiminde kritik bir işlev üstlenir ve bu süreçte belirli ideolojik kalıplar ortaya çıkar. Görsel kültür analizi, bu süreçte imgelerin nasıl kullanıldığını ve hangi ideolojik anlamları taşıdığını çözümleyerek, toplumsal yapıların nasıl pekiştirildiğini anlamaya çalışır (Hall, 2006).

Sonuç olarak, görsel kültür analizi, imgelerin toplumsal, kültürel ve ideolojik bağlamlarını çözümleyerek, onların arkasında yatan güç ilişkilerini ve politik yapılarını deşifre etmeyi amaçlayan bir yöntemdir. İmgeler, toplumsal gerçekliklerin inşasında aktif bir rol oynayan unsurlar olarak ele alınır ve bu bağlamda, görsel temsillerin üretildiği, dağıtıldığı ve tüketildiği koşullar incelenerek, onların toplumsal işlevleri ortaya konur. Görsel kültür analizi, bireylerin görsel dünyayla olan ilişkilerini, imgelerin nasıl anlam kazandığını ve bu anlamların hangi sosyo-kültürel süreçler aracılığıyla üretildiğini çözümlemeyi hedefler.

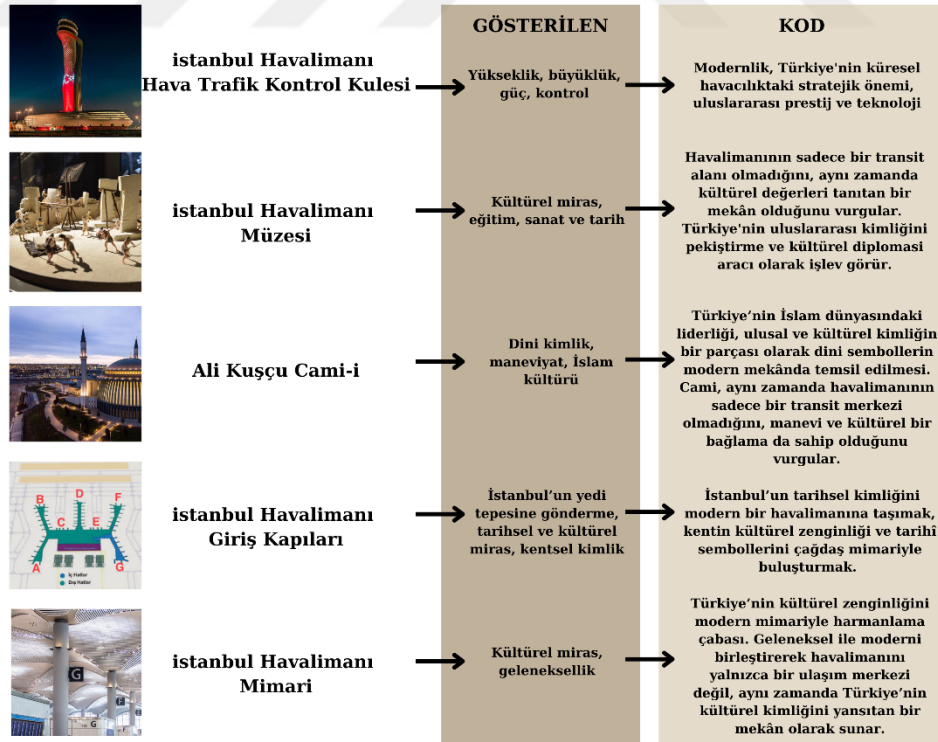
4.2. Görsel Kültür Analizi Üzerinden Yere Bakış: İstanbul Havalimanı Örneği

Görsel kültür analizi açısından İstanbul Havalimanı'nın temsili, iki farklı eksenle ele alınacaktır. İlk olarak, kullanıcı algısına dair inceleme yapılacaktır. Bu bağlamda sosyal medya paylaşımları, yolcuların havalimanındaki davranışları ve mekân kullanım pratikleri analiz edilerek, havalimanının yolcular üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığına dair sosyal ve kültürel bir inceleme yapılacaktır. Kullanıcı algısı, sosyal medya yorumları, yolcuların dijital etkileşimleri ve davranışsal gözlemler üzerinden değerlendirilecektir.

İkinci olarak, havalimanının iktidar ve yöneticiler tarafından nasıl temsil edildiğine bakılacaktır. Bu temsil biçimleri, havalimanının broşürler, reklam kampanyaları, resmi internet sitesi ve düzenlenen etkinliklerin içerikleri aracılığıyla nasıl bir kimlik inşa ettiğini ortaya koyacaktır. Bu resmi temsiller, havalimanının bir "yer" olarak sunulup sunulmadığına ve bu sunumun gerçeklik ile ne kadar örtüştüğüne dair bir perspektiften değerlendirilecektir.

4.2.1 Temsiller Üzerinden Yere Bakış

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini anlamak için görsel kültür analizi çerçevesinde mekânın sunduğu temsillerin incelenmesi gerekmektedir. Görsel kültür analizinin temel prensipleri, görsel imgelerin sadece estetik birer obje olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel kodlarla yüklü anlam taşıyan semboller olarak ele alınmasını önerir. Nicholas Mirzoeff'in "An Introduction to Visual Culture" adlı çalışmasında belirttiği gibi, görsel kültür, bireylerin dünyayı nasıl gördüğünü ve bu görsel unsurların sosyal, politik ve kültürel yapılarını nasıl şekillendirdiğini anlamaya yönelik bir disiplindir. Bu bağlamda, havalimanının sunduğu görsel imgeler ve sembolik temsiller, mekânın kullanıcılar üzerindeki etkisini ve yer olma potansiyelini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Havalimanında karşılaşılan her türlü görsel unsur, birer ideolojik yapıyı temsil etmekte ve bu yapılar, yer olma potansiyelinin oluşup oluşmadığını anlamada anahtar niteliğindedir. Görsel kültür analizi, bu temsillerin hangi anlamları taşıdığını ve kullanıcılar üzerinde nasıl bir izlenim yarattığını sorgulayarak, havalimanının bir yer olup olamayacağına dair kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

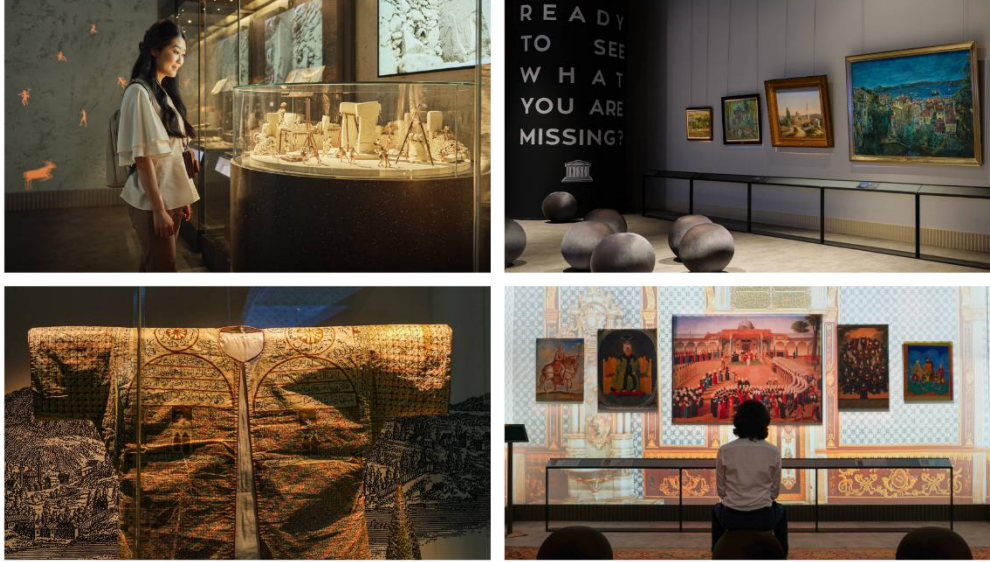

Şekil 4.2 Görsel Kültür Analizi (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyeli, havalimanının farklı mimari ve sembolik unsurları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu unsurlar, havalimanının sadece bir geçiş noktası olmanın ötesine geçerek kalıcı bir yer hissi yaratma çabasının birer göstergesi olarak ele alınmaktadır. Ancak, her bir unsurun bu potansiyeli karşılamadaki başarısı farklılık göstermektedir (Şekil 4.2).

Kule, havalimanının en dikkat çekici yapılarından biri olarak yüksekliği ve büyüklüğü ile gücü ve kontrolü temsil etmektedir. Bununla birlikte, teknik işlevi öne çıkan bu yapı, yolcuların havalimanıyla kurdukları duygusal veya kültürel bağı derinleştirememektedir. Dolayısıyla, havalimanı kulesi, sembolik anlamları güçlü olsa da yer olma potansiyelini karşılamada sınırlı kalmaktadır.

Cami, havalimanının manevi ve kültürel kimliğini yansıtan bir diğer önemli unsurdur. Türkiye'nin İslam dünyasındaki liderliğini ve İstanbul'un manevi zenginliğini yansıtan cami, yolculara dini bir bağ kurma fırsatı sunmaktadır. Ancak bu bağın kalıcı ve geniş bir yer hissi yaratma konusundaki etkisi sınırlıdır. Cami, yer olma potansiyelini bir miktar karşılamaktadır, ancak bu etki yalnızca belirli bir kesime hitap etmektedir.

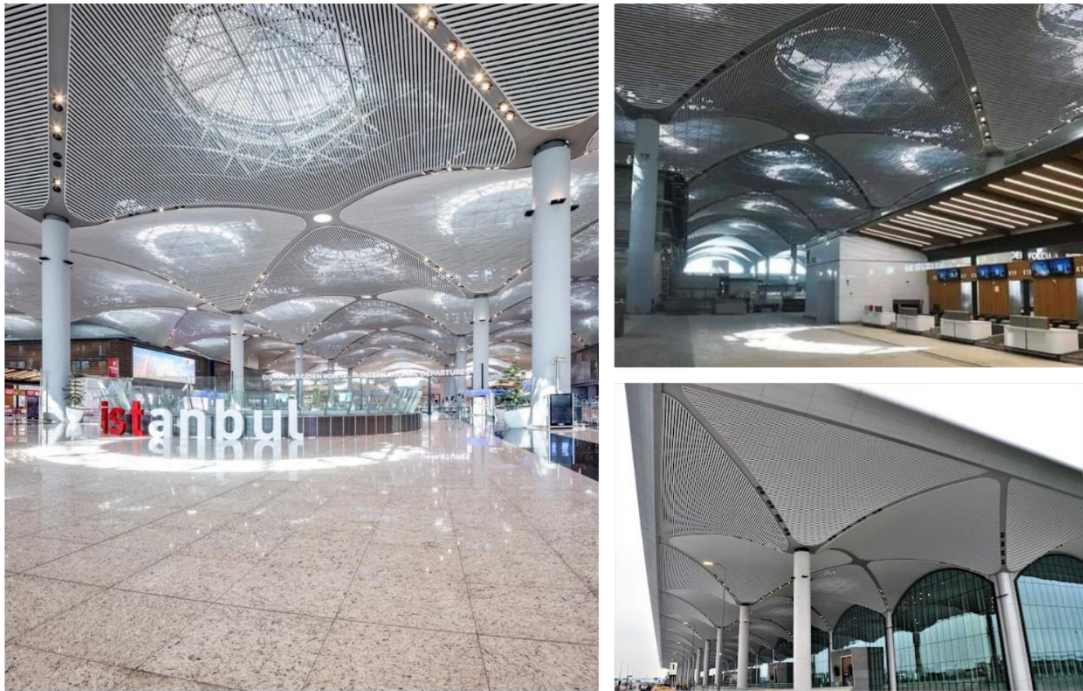

Şekil4.3 İstanbul Havalimanı Müzesi (yazar tarafından üretilmiştir)

Müze, havalimanının yer olma potansiyelini güçlü şekilde karşılayan unsurlardan biridir. Müze, Türk tarihini ve kültürel mirasını ziyaretçilere sunarak havalimanını yalnızca bir transit alanı olmaktan çıkarıp kültürel bir deneyim mekânına dönüştürmektedir. Bu bağlamda müze, yer olma potansiyelini büyük ölçüde karşılayan

ve havalimanının kültürel bir merkez olarak algılanmasını sağlayan önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Şekil 4.3).

Tavanlar, tonozlu yapıları ve doğal aydınlatma unsurlarıyla mekâna estetik bir değer katmaktadır. Gün ışığının tavanda yarattığı hilal şeklindeki yansımalar ve bu yansımaların zeminde oluşturduğu görsel efektler ilk bakışta oldukça etkileyici görünmektedir (Şekil 4.4). Yansımalar, mekânda bir hareketlilik ve zarafet sağlarken, her şeyin çoğaltılarak mekânın büyüklüğünü vurgulama çabası da dikkat çekmektedir. Bu görsellik, binanın fotoğraflana bilirliliğini artırmakta, mekânın her köşesinin görsel bir şölen sunmasını sağlamaktadır. Ancak, bu yansımaların ve ışık oyunlarının yarattığı etki, uzun süreli bir deneyim için sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Bir süre sonra bu yoğunluk, insanda ölçek duygusunu kaybettirerek bir baskı hissi yaratmaktadır. İnsan, mekân içinde dolanırken genişlik, yükseklik ve mesafeleri sindirmekte zorlanmakta ve daha insani bir ölçekte tutunacak bir yer aramaktadır. İlk izlenimde büyüleyici olan bu yapı ve ışık oyunları, zamanla insanın mekânla kurduğu bağın zayıflamasına ve havalimanının kalıcı bir yer hissi yaratamamasına neden olmaktadır. Bu durum, havalimanının estetik açıdan ne kadar güçlü bir yapıya sahip olduğunu gösterse de yer olma potansiyelini artırma hedefini tam anlamıyla karşılamadığını ortaya koymaktadır.

Şekil 4.4 İstanbul Havalimanı Tavanları (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini değerlendirirken, mekânın sunduğu yeşil alanlar ve peyzaj düzenlemelerinin rolü büyük önem taşımaktadır. Havalimanları, geniş alanları kaplayan yapılar olmasına rağmen, yeşil alanlar ve doğal unsurlar aracılığıyla kullanıcılarına daha rahatlatıcı ve insan merkezli bir deneyim sunabilirler. Ancak İstanbul Havalimanı, bu konuda yeterli bir peyzaj düzenlemesi sunmamakta ve yeşil alanları kısıtlı kalmaktadır. Bu durum, havalimanının yer olma potansiyelini olumsuz yönde etkileyen önemli bir unsurdur.

Yeşil alanlar, kentsel iç mekânlarda sosyal etkileşim ve dinlenme alanları olarak işlev görürken, aynı zamanda mekânın kullanıcılar tarafından daha olumlu bir şekilde algılanmasını sağlar. Changi Havalimanı gibi başarılı örneklerde, yeşil alanlar ve doğa temelli mimari unsurlar, kullanıcıların mekânla daha güçlü bir bağ kurmasını sağlamaktadır. İstanbul Havalimanı ise bu tür bir deneyimi yeterince sunamamaktadır. Yeşil alanların eksikliği, havalimanının beton ve metal ağırlıklı yapısıyla birleştiğinde, kullanıcıların mekânı sadece işlevsel bir geçiş noktası olarak algılamasına neden olmaktadır.

Şekil 4.5 Tarihsel Referanslar (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı, sadece modern mimarisiyle değil, aynı zamanda içerdiği tarihsel referanslarla da dikkat çekmektedir (Şekil 4.5). Havalimanının çeşitli noktalarında yer alan reklam panolarında, İstanbul'un ve Türkiye'nin tarihi ve kültürel zenginlikleri

sergilenmektedir. Bu reklam panoları, yolculara geçmişî hatırlatmakta ve onlara tarihi dokunun bir parçası olma hissi vermektedir. Marc Augé, yok-yerlerin tarihsel bağlardan yoksun olduğunu ve reklam panoları aracılığıyla tarihsel referansların sunulmasının bu durumu değıştirmedığını belirtmiştir (Auge, 2021). Ancak, modern yolcuların algıları değışmiştir ve bu tarihsel gösterimler, geçmişî hissetme ve benimseme konusunda etkili olabilmektedir. Tarihi doğrudan yaşamak mümkün olmasa da panolar aracılığıyla sunulan görsel ve metinsel referanslar, yolcuların tarihi daha yakından hissetmelerine ve içselleştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu kullanıcılar için anlamlı birer mekâna dönüşebilmektedir.

İstanbul Havalimanı'ndaki görsel kültürün göstergebilimsel analizi yapılırken, yalnızca mimari unsurlar değil, aynı zamanda iktidar dili ile kurgulanan afişler, broşürler ve etkinlikler de eleştirel bir yaklaşımla incelenmelidir. Bu tür görsel materyaller, havalimanının yalnızca fiziksel bir geçiş noktası olarak değil, aynı zamanda belirli bir ideoloji ve toplumsal düzeni temsil eden bir alan olarak konumlandırılmasını sağlar (Şekil 4.6). Örneğin, İstanbul Havalimanı'nda kullanılan afişler, küresel hareketliliği ve modernliği vurgularken, aynı zamanda Türkiye'nin dünya sahnesindeki gücünü ve modernleşme iddiasını öne çıkarmaktadır. Bu görsel temsiller, bir yandan havalimanının küresel bir merkez olduğunu ima ederken, diğer yandan devletin ve iktidarın modernleşme projelerini yansıtmak için bir araç olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.6 Dijital Ekran & Afişler (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı'nda düzenlenen sergiler, havalimanının bir geçiş noktası olmanın ötesinde, kültürel bir deneyim alanı olma potansiyelini göstermeye çalışan önemli temsillerdir. Bu sergiler, mekânın kültürel ve toplumsal bir bağ kurma amacını ortaya koysa da görsel kültür analizi perspektifinden ele alındığında, bu temsillerin kullanıcılar üzerinde ne derece etkili olduğu sorgulanmalıdır. Görsel kültür, Nicholas Mirzoeff'in belirttiği gibi, sadece izlenen imgelerin değil, bu imgelerin taşıdığı toplumsal ve kültürel anlamların analiz edilmesini gerektirir. İstanbul Havalimanı'nda sergilenen eserler ve sanat etkinlikleri, kullanıcıların mekânla olan ilişkisini derinleştirmek yerine, yüzeysel birer kültürel vitrin olma riski taşımaktadır. Bu sergilerde sunulan imgelerin, kullanıcıların havalimanını bir yer olarak benimsemelerine ne kadar katkı sağladığı tartışmalıdır.

Bu noktada Saya'nın Sesi sergisi, kültürel olarak halk üzerinde bir etki yaratma potansiyeli taşıyan önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir. Geleneksel Anadolu ritüellerini ve sanatsal imgeleri içeren sergi, havalimanına gelen ziyaretçilerin Türk kültürüyle daha derin bir bağ kurmasını amaçlamaktadır. Görsel kültür analizi çerçevesinde bakıldığında, bu tür sergiler havalimanının yer olma potansiyeline katkı sağlayabilecek olumlu bir etki yaratabilir. Saya'nın Sesi sergisi, halkı etkileyen kültürel bir etkinlik olarak havalimanının sadece bir geçiş alanı olmadığını, aynı zamanda bir kültürel deneyim mekânı olabileceğini öne sürmektedir (Şekil 4.7). Ancak bu etkinin kalıcılığı ve kullanıcıların havalimanını bir yer olarak algılamalarına ne ölçüde katkı sağladığı derinlemesine incelenmelidir.

Dünyanın en önemli küresel aktarma merkezi olan İGA İstanbul Havalimanı, İGART ile birlikte, evrensel sanat için de bir merkez olma yolunda çok önemli bir eşliği daha geride bıraktı. Genç sanatçılara alan açan, gençleri sanatın ve üretimin merkezine koyan İGART Sanat Projeleri Yarışması'nın birincisi Betül Kotil'e ait "Saya'nın Sesi" eseri, Türkiye'nin kültür ve sanatta vitrinini olmaya hazırlanan İGA İstanbul Havalimanı'nda ziyaretçileriyle buluştu. Türkiye'de ilk defa böylesine büyük bir kamusal alan, genç sanatçıların yaratıcı dünyalarına kucak açmış oldu.

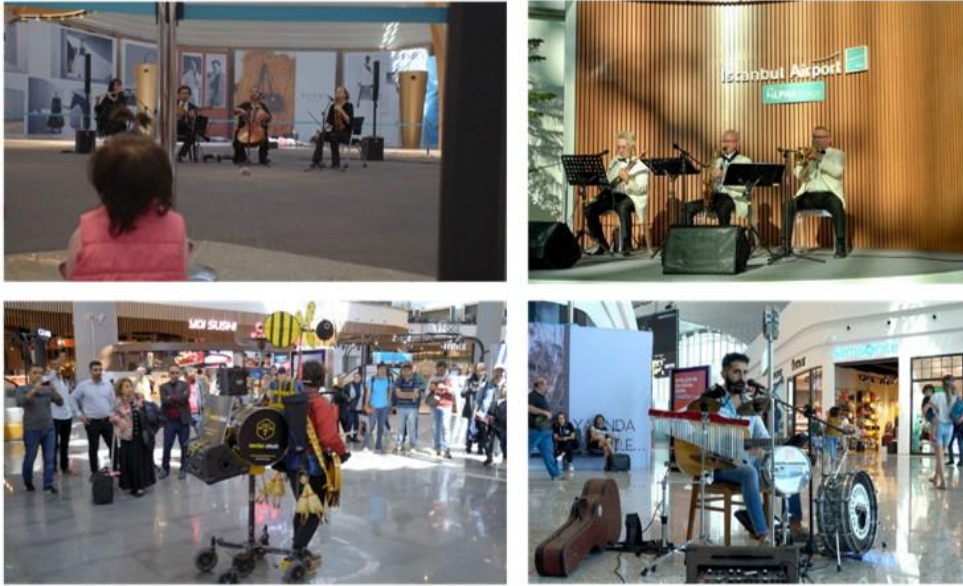
"Saya'nın Sesi", İGA İstanbul Havalimanı'ndan Sesini Tüm Dünyaya Duyurmaya Başladı

Şekil 4.7 Saya'nın Sesi Sergisi (yazar tarafından üretilmiştir)

Sonuç olarak, İstanbul Havalimanı'ndaki sergiler, görsel kültür analizi bağlamında değerlendirildiğinde, mekânın yer olma potansiyeline katkıda bulunabilecek önemli temsiller olarak görünse de bu sergilerin ne kadar derin bir etkileşim sunduğu ve kalıcı bir mekân algısı yaratıp yaratmadığı sorgulanmalıdır. Saya'nın Sesi sergisi gibi kültürel etkinlikler, havalimanının toplumsal ve kültürel bir bağ kurma çabasını gösterse de kullanıcıların bu temsillerle kurduğu bağın kalıcılığına dair belirsizlikler bulunmaktadır.

İstanbul Havalimanı'nda daha önce gerçekleştirilen müzik grupları konserleri, resim sergileri ve atölye çalışmaları, havalimanının kültürel bir buluşma noktası olma potansiyelini güçlendirmek amacıyla düzenlenen etkinlikler arasında yer almaktaydı. Bu etkinlikler, havalimanını geçici bir durak olmanın ötesine taşıma çabasıyla kullanıcılar için bir kültürel deneyim alanı yaratmayı hedeflemişti. Ancak bu tür etkinliklerin sürekliliği sağlanamamış, dolayısıyla bu kültürel girişimlerin mekân üzerindeki uzun vadeli etkisi sınırlı kalmıştır.

Şekil 4.8 Havalimanı Müzik Grupları (yazar tarafından üretilmiştir)

Görsel kültür analizi bağlamında değerlendirildiğinde, bu etkinlikler havalimanının yer olma potansiyeline olumlu bir katkı sunma amacını taşıyordu. Müzik gruplarının verdiği konserler, resim sergileri ve atölye çalışmaları, kullanıcıların mekânla etkileşimini artırabilecek sosyal ve kültürel bağlar kurmayı hedeflemişti (Şekil 4.8). Ancak bu etkinliklerin güncelde devam etmemesi ve sürekliliğinin sağlanamaması,

mekânın yer olma potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştiremediğini göstermektedir. Görsel ve işitsel kültürel temsillerin sürekliliği sağlanmadığı takdirde, havalimanı sadece kısa süreli bir deneyim alanı olarak kalmakta ve kullanıcılar üzerinde derin bir iz bırakma kapasitesi azalmaktadır.

Bir sonraki bölümde, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini hem algı bağlamında hem de temsiller üzerinden ele aldığımız analizlerin sonuçları değerlendirilecektir. Kullanıcı davranışları ve mekânda yapılan gözlemlerle şekillenen algısal potansiyel, sergiler ve kültürel etkinlikler gibi görsel temsillerle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, bu iki yaklaşımın bir araya getirilerek, havalimanının sadece bir geçiş alanı mı yoksa kullanıcılar tarafından anlamlı bir yer olarak kabul edilip edilmediği incelenecek ve sonuçlar tartışılacaktır. Algı ve temsillerin ne ölçüde etkili olduğu ve havalimanının yer olma potansiyelini başarıyla gerçekleştirme kapasitesi değerlendirilecektir.

4.2.2 Algı Bağlamında Yer Olma Potansiyeli

İstanbul Havalimanı, kullanıcı algısı bağlamında bir "yer" olma potansiyelini sorgulamak açısından dikkat çekici bir mekândır. Bu potansiyelin var olup olmadığı, yolcuların havalimanındaki deneyimleri ve bu deneyimlerin sosyal ve dijital etkileşimler üzerinden nasıl ifade edildiği ile bağlantılıdır. Kullanıcıların sosyal medya paylaşımları, dijital etkileşimleri ve havalimanındaki davranışsal gözlemleri, bu mekânın bir geçiş noktası mı yoksa sosyal ve kültürel etkileşimlerin yaşandığı bir alan mı olduğunu anlamamıza yardımcı olabilir. Havalimanının bir "yer" olarak kabul edilip edilemeyeceği, kullanıcıların mekâna nasıl anlam yükledikleri ve mekânla kurdukları bağ doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, İstanbul Havalimanı'nın sosyal medya yorumları, kullanıcı etkileşimleri ve davranışsal gözlemler ışığında bir yer olup olmadığı sorgulanacak ve analiz edilecektir.

İlk olarak, sosyal medya analizine yer verilecektir. Kullanıcıların İstanbul Havalimanı ile ilgili sosyal medya paylaşımları ve etkileşimleri incelenerek, mekânın algısal düzeyde nasıl deneyimlendiği değerlendirilecektir.

Sosyal medya, günümüzde mekânsal ve kültürel temsillerin inşasında önemli bir rol oynamaktadır. İstanbul Havalimanı gibi büyük ölçekli projeler, sosyal medya

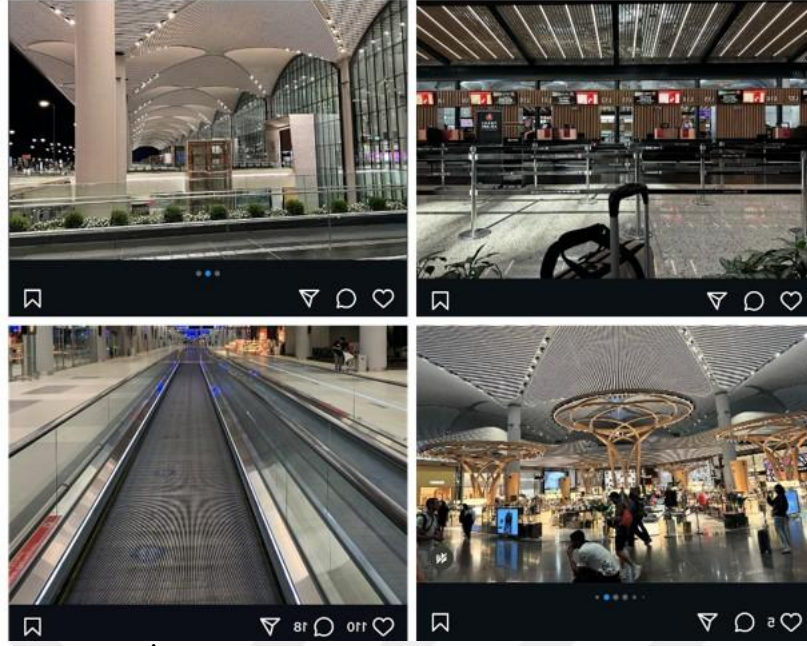
platformlarında geniş bir yer bulmakta ve bu platformlarda üretilen görsel ve metinsel içerikler aracılığıyla farklı algılara ve anlamlara bürünmektedir. İstanbul Havalimanı'nın sosyal medyadaki temsillerini sistematik bir yaklaşımla incelemek amacıyla Instagram, Twitter ve Facebook gibi platformlarda belirli başlıklar ve etiketler üzerinden yapılan bir analiz sunulmaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Sosyal Medya Analizi (yazar tarafından üretilmiştir)

Platform	İncelenen Gönderi Sayısı	Pozitif Yorum Oranı	Negatif Yorum Oranı	Tematik Odaklar (Mimari, Deneyim, Çevresel vb.)
Instagram	600	%65	%35	Mimari Tasarım, Estetik, Modernite
Twitter	300	%40	%60	Kullanıcı Deneyimi, Uzun Yürüyüş Mesafeleri, Yüksek Fiyatlar
Facebook	150	%30	%70	Çevresel Etkiler, İşçi Hakları, Sosyal Sorunlar

Araştırma kapsamında, sosyal medya platformlarında “#İstanbulAirport,” “#İstanbulHavalimanı,” “#NewAirport” gibi başlıklar ve etiketler kullanılarak geniş çaplı bir tarama yapılmıştır. Bu aramalarda, toplamda yaklaşık 1.000'den fazla gönderi, görsel ve video incelenmiştir. Görsel ve metinsel analizde, özellikle kullanıcı deneyimleri, mimari yorumlar ve çevresel eleştiriler gibi belirli temalar üzerine yoğunlaşan gönderiler seçilmiştir. Bu tematik odak, sosyal medyada havalimanının algısını anlamak için kritik unsurlar sunmaktadır. Her platformun farklı dinamiklerine göre yapılan bu incelemede hem kullanıcı yorumları hem de profesyonel içerikler dikkate alınmıştır.

Instagram, görsel içeriklerin yoğun olarak paylaşıldığı ve mimari temsillerin ön planda olduğu bir platform olarak öne çıkmaktadır. “#İstanbulAirport” ve “#İstanbulHavalimanı” etiketleri altında yapılan incelemede, havalimanının modern mimari tasarımı ve iç mekân düzenlemeleri üzerine odaklanan yaklaşık 600 görsel ve video incelenmiştir. Bu gönderilerin büyük çoğunluğu, havalimanının geniş terminal binalarını, yüksek tavanlarını, cam yüzeylerini ve iç mekân tasarımını vurgulayan profesyonel fotoğraflardan oluşmaktadır (Şekil 4.2).

Şekil 4.9 Instagram Görselleri (yazar tarafından üretilmiştir)

Gönderilerin yaklaşık %65'inde, İstanbul Havalimanı'nın "modern", "dünya standartlarında" ve "ikonik" bir yapı olarak tanımlandığı görülmüştür. Bu olumlu temsillerde, özellikle terminalin aydınlatması, malzeme kullanımı ve geniş alanları öne çıkartılmaktadır. Mimari eleştiri ve tasarım hesapları tarafından yapılan paylaşımlar, havalimanının estetik değerlerini ve küresel bir merkez olarak konumunu vurgularken, aynı zamanda modernite ve teknolojik ilerleme sembolizmiyle ilişkilendirmektedir. Ancak, bu tür olumlu temsillerin yanında, havalimanının büyüklüğüne dair bazı eleştiriler de mevcuttur. Örneğin, görsellerin bir kısmında, uzun yürüyüş mesafeleri ve yönlendirme tabelalarının karmaşıklığı eleştirilmektedir. Bu eleştiriler, mimari tasarımın kullanıcı dostu olmadığını ve ziyaretçilerin mekânda kaybolma riskinin yüksek olduğunu öne sürmektedir.

Twitter ve Facebook platformlarında yapılan analizde, kullanıcı deneyimlerine dair daha fazla içeriğin öne çıktığı gözlemlenmiştir. "İstanbul Havalimanı" ve "#İstanbulHavalimanıDeneyim" etiketleri altında yapılan aramalarda, yaklaşık 300 gönderi ve kullanıcı yorumu incelenmiştir. Bu paylaşımların %40'ından fazlası, havalimanının kullanıcı dostu olmayan özelliklerini, özellikle uzun yürüyüş mesafeleri, yüksek fiyatlar, karmaşık navigasyon sistemleri ve güvenlik süreçlerindeki yavaşlık gibi konuları eleştirmektedir (Şekil 4.9). Bazı kullanıcılar, havalimanındaki bekleme sürelerinin uzadığını ve uçuşlar arası transferlerin zorlaştığını belirtmiştir.

Şekil 4.10 Twitter & Facebook Görselleri (yazar tarafından üretilmiştir)

Özellikle Twitter'daki kullanıcı paylaşımlarında, havalimanının büyüklüğünün ve genişliğinin bir sorun kaynağı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu yorumlar, İstanbul Havalimanı'nın fiziksel boyutlarının ve mekânsal tasarımının pratik zorluklara yol açtığını ve ziyaretçiler için yorucu bir deneyim sunduğunu öne sürmektedir. Örneğin, kullanıcıların %30'u, terminal binasındaki yönlendirme tabelalarının yetersiz ve kafa karıştırıcı olduğunu ifade etmektedir. Bu tür eleştiriler, sosyal medyada mimari ve mekânsal tasarımın kullanıcılara olan etkisini daha doğrudan bir şekilde ortaya koymaktadır.

Facebook ve Twitter'da, İstanbul Havalimanı'nın çevresel ve sosyal etkileri üzerine yapılan paylaşımlar da dikkat çekmektedir. Özellikle “#İstanbulHavalimanıÇevre” ve “#HavalimanıİşçiHakları” etiketleri altında toplanan gönderilerde, havalimanının inşaat süreci ve operasyonları sırasında ortaya çıkan çevresel ve sosyal sorunlar ele alınmaktadır. İncelenen 150 gönderiden %60'ı, inşaat sırasında yapılan ormansızlaştırma, kuş göç yollarının bozulması ve yerel ekosistem üzerindeki olumsuz etkiler gibi çevresel meselelere odaklanmaktadır (Şekil 4.10). Bu eleştiriler, İstanbul Havalimanı'nın çevresel sürdürülebilirliğe zarar verdiği ve uzun vadeli ekolojik etkileri konusunda endişe yarattığını göstermektedir.

Aynı zamanda, işçi hakları ve güvenliği konusundaki eleştiriler de sosyal medyada önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle inşaat sırasında yaşanan işçi ölümleri ve kötü

Çalışma koşulları ile ilgili içerikler, Facebook ve Twitter’da geniş yankı bulmuştur (şekil 4.3). Bu tür paylaşımlar, havalimanının sosyal sorumluluk ve etik yönetim konularında ciddi eksiklikleri olduğunu vurgulayan eleştiriler içermektedir. Bu eleştiriler, İstanbul Havalimanı’nın sadece bir ulaşım merkezi olarak değil, aynı zamanda önemli bir toplumsal ve çevresel sorumluluk alanı olarak da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yapılan analizler, İstanbul Havalimanı’nın sosyal medyadaki temsillerinin oldukça çeşitlendiğini ve farklı perspektiflerden ele alındığını göstermektedir. Instagram’da olumlu ve estetik odaklı mimari temsiller ne çıkarken, Twitter ve Facebook’ta daha eleştirel ve kullanıcı deneyimlerine odaklanan yorumlar dikkat çekmektedir. Bu durum, sosyal medya platformlarının dinamiklerine göre şekillenen bir algı yapısını ortaya koymaktadır. Havalimanının olumlu bir simge olarak konumlandırılması, genellikle mimari estetik ve modernite üzerinden yapılırken, kullanıcı deneyimleri ve çevresel etkiler gibi konular daha eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

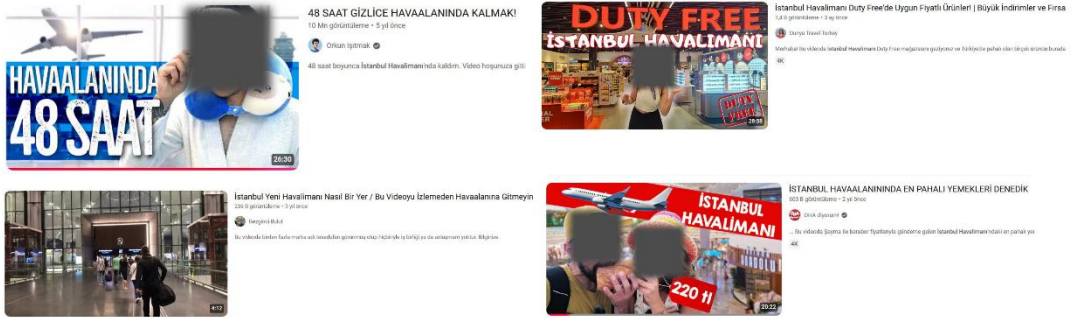
Bu bulgular, İstanbul Havalimanı’nın sosyal medyada sadece tek bir perspektiften değil, çok katmanlı ve farklı bakış açılarıyla temsil edildiğini göstermektedir. Sosyal medya, bu tür mekânsal analizlerde sadece bir tanıtım aracı değil, aynı zamanda eleştirel bir tartışma platformu olarak da işlev görmektedir. İstanbul Havalimanı’nın toplumsal ve kültürel anlam inşasında sosyal medya platformlarının rolü, daha geniş kapsamlı çalışmalar için önemli bir temel oluşturmaktadır.

İstanbul Havalimanı’nın yer olma potansiyeli üzerine yapılan sosyal medya analizine dayalı olarak elde edilen bulgular, havalimanında gerçekleştirilen etkinliklerin (konserler, sergiler gibi) sosyal medya platformlarında yeterince yer almadığını göstermektedir. Twitter, Facebook ve Instagram üzerinden yapılan incelemelerde, havalimanında gerçekleştirilen bu tür etkinliklerin geniş kitlelere ulaşmadığı, sosyal medya kullanıcıları tarafından yeterince paylaşılmadığı ve yaygınlaşmadığı gözlemlenmiştir.

YouTube üzerinden yapılan analizler, dijital içerik üreticilerinin İstanbul Havalimanı’nı farklı bakış açılarıyla deneyimlediklerini ve bu deneyimleri izleyicilere aktardıklarını göstermektedir. Bu videolar, havalimanının küresel ölçekte nasıl

algılandığına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Dijital içerik üreticileri, genellikle seyahat videoları, havalimanı turu ve hizmet incelemeleri gibi videolar aracılığıyla, havalimanının fiziksel özelliklerinden, sunduğu olanaklardan ve genel deneyiminden bahsetmektedir. Bu içerikler, havalimanının görsel ve işlevsel yapısını gözler önüne sererken, aynı zamanda sosyal medya aracılığıyla kullanıcı algılarına da etki etmektedir.

İçerik üreticilerinin videolarında havalimanı genellikle büyük ölçekli, modern ve yüksek teknoloji bir yapı olarak tanıtılmaktadır. Ancak bu videolarda havalimanının sosyal etkileşim alanlarının ya da kentsel iç mekân olarak kullanılıp kullanılmadığının pek fazla ele alınmadığı görülmektedir. İçerik üreticileri genellikle havalimanının sunduğu lüks olanaklar, alışveriş alanları, yeme içme mekânları ve yolcu salonlarına odaklanmakta; kullanıcıların bu alanlarla olan ilişkisi yüzeysel bir biçimde ele alınmaktadır (Şekil 4.11). Bu durum, havalimanının yer olma potansiyelini sosyal bir mekân olarak değerlendirme noktasında eksik kalmasına neden olmaktadır. Videolarda, sosyal etkileşimler veya kullanıcıların bu mekânla kurduğu bağdan ziyade, daha çok hizmet odaklı bir anlatı oluşturulmaktadır.

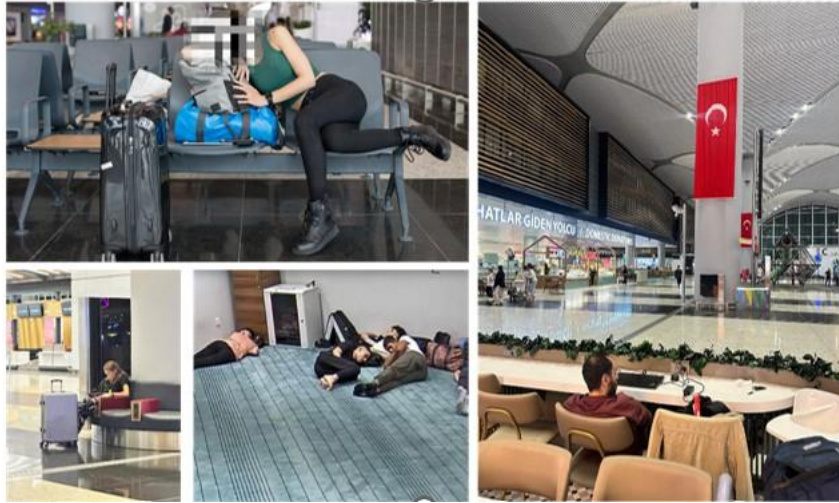

Şekil 4.11 Sosyal Medya İçerik Üreticileri (yazar tarafından üretilmiştir)

Dijital içerik üreticilerinin videoları, havalimanının taktiksel mekân kullanımına dair ipuçları sunmazken, daha çok bir tüketim ve hizmet deneyimi olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Örneğin, bazı videolarda yolcuların uzun bekleme sürelerinde hangi kafe ve restoranları tercih ettikleri, havalimanında ne kadar konforlu bir bekleme deneyimi yaşadıkları vurgulanmaktadır. Ancak bu anlatılar, mekânın geçici kullanımına işaret etmekte, yer olma potansiyeli açısından eleştirel bir gözle incelenmemektedir. Havalimanının kentsel iç mekân olma potansiyeline dair ipuçları

sunan alanların yeterince vurgulanmadığı, bu tür videoların daha çok havalimanını bir geçiş noktası olarak ele aldığı anlaşılmaktadır.

İstanbul Havalimanı'nda gerçekleştirilen gözlemler, mekânın kullanıcıları tarafından farklı biçimlerde ve amaçlarla kullanıldığını göstermektedir. Bu durum, mekânın yer olma potansiyelini değerlendirmek açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle bazı yolcuların mekânı sadece geçiş veya bekleme alanı olarak kullanmalarının yanı sıra, farklı ihtiyaçlarına göre mekânı yeniden şekillendirdikleri taktiksel kullanım biçimleri dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, bazı insanların havalimanındaki mescidi uyku ve dinlenme alanı olarak kullanması, mekânın işlevselliğinin sınırlarını zorlayan önemli bir örnektir. Mescidin, orijinal amacı dışında bir tür geçici barınma alanı olarak kullanılması, kullanıcıların bireysel ihtiyaçlarına göre mekânı nasıl taktiksel olarak yeniden düzenlediklerini göstermektedir (Şekil 4.12). Bu durum, Michel de Certeau'nun "taktiksel mekân kullanımı" kavramıyla ilişkilendirilebilir. Certeau'ya göre, taktiksel kullanımlar, mekânın belirlenen fonksiyonları dışında, bireylerin kendi ihtiyaçlarına göre yeniden tanımladığı kullanım biçimleridir. Mescidin bu şekilde kullanılması, bireylerin havalimanında resmi kurallar ve tasarım kararları dışında, mekânı nasıl yeniden kurgulayabildiklerinin bir örneğidir.

Şekil 4.12 Havalimanı İnsan Davranışları (yazar tarafından üretilmiştir)

Aynı şekilde, havalimanı yönetimi tarafından planlanan ve yapay olarak hazırlanan buluşma noktalarının kullanıcılar tarafından çok fazla tercih edilmediği de gözlemlenmiştir. Bu buluşma noktaları, sosyal etkileşim ve toplantı alanı olarak tasarlanmış olsa da kullanıcıların bu alanlara yönelmediği, bunun yerine daha doğal ve

spontane gelişen alanlarda buluşmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum, mekânsal tasarımın her zaman beklenen sosyal sonuçları vermediğini ortaya koymaktadır. Planlı buluşma noktalarının düşük kullanım oranı, insanların mekânla olan etkileşimlerinde daha çok kendiliğinden gelişen unsurlara yöneldiklerini göstermektedir. Sosyal etkileşimlerin önceden tasarlanan mekânlarda değil, bireylerin kendiliğinden tercih ettikleri yerlerde gelişmesi, kullanıcıların mekânla olan bağını farklı bir şekilde ele almayı gerektirmektedir.

Taktiksel kullanım örneği olarak mescidin uyku alanı olarak kullanılması ve yapay buluşma noktalarının düşük kullanım oranı, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelinin farklı dinamiklerle şekillendiğini göstermektedir. Havalimanı, geniş bir kitleye hizmet eden büyük bir geçiş alanı olmasının ötesinde, bazı kullanıcılar için kısa süreli bir yerleşim yeri veya çalışma alanı haline gelmektedir. Dijital göçebeler, priz bulunan alanlarda ve kafelerde çalışmalarına devam edebilirken, diğer yolcular havalimanını yoğunlukla geçiş ve bekleme amacıyla kullanmaktadır (Şekil 4.5). Bu durum, havalimanının yer olma potansiyelinin farklı kullanıcı grupları açısından nasıl değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

4.2.3 Yer, Yok-yer Karşılaştırması

Bu bölümde, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyeli hem algısal hem de temsiller üzerinden gerçekleştirilen analizler doğrultusunda incelenecektir. “Yer olmak” ve “yer yapmak” başlıkları altında incelediğimiz temel kavramlar çerçevesinde, havalimanında gözlemlenen kullanıcı davranışları ve bireylerin mekânla kurduğu ilişkiler, bu potansiyelin algısal boyutunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, sergiler, kültürel etkinlikler ve görsel temsiller, havalimanının bir yer olarak inşa edilmesine yönelik çabaların önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu analizler ışığında, İstanbul Havalimanı'nın sadece bir geçiş noktası olmaktan çıkarak anlamlı bir yer haline gelip gelmediği sorusu, algı ve temsiller üzerinden tartışılarak sonuçlara ulaşılabacaktır.

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini algılar üzerinden detaylı bir şekilde incelediğimizde, mekânın kullanıcılar tarafından nasıl deneyimlendiği ve bu

deneyimlerin yer olma sürecine nasıl katkıda bulunduğu önemli bulgular sunmaktadır. Havalimanındaki kullanıcı davranışları, mekânın farklı gruplar tarafından farklı amaçlarla kullanıldığını göstermektedir. Dijital göçebeler gibi belirli gruplar, havalimanını geçici bir çalışma alanı olarak benimseyip, özellikle kafeler ve priz bulunan alanlarda çalışmalarına devam etmekte, bu alanları bir tür geçici “yer” olarak kullanmaktadırlar. Bu durum, havalimanının kısmi bir yer olma potansiyeline sahip olduğunu gösterse de bu kullanım daha çok bireysel ve işlevsel düzeyde kalmaktadır.

Bunun yanı sıra, diğer yolcular açısından havalimanı genellikle geçiş ve bekleme amacıyla kullanılan bir alan olarak algılanmaktadır. Yolcuların büyük bir kısmı, mekânla derin bir bağ kurmadan hızlı bir şekilde transit geçiş yapmayı tercih etmektedir. Bu da havalimanının geniş kullanıcı kitlesi açısından bir "yer" olma potansiyelini sınırlamaktadır. Bireylerin mekânla olan ilişkisi, geçici ve kısa süreli kullanımlar üzerine yoğunlaşmakta, bu da mekânın kalıcı bir toplumsal bağ kuramamasına neden olmaktadır.

Ayrıca, havalimanında yapay olarak tasarlanmış buluşma noktalarının gözle görülür şekilde az kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu alanlar, tasarımcıların sosyal etkileşim yaratma amacıyla oluşturduğu mekânlar olsa da kullanıcılar bu noktaları aktif bir şekilde tercih etmemektedirler. Bunun yerine daha spontane ve kendiliğinden gelişen alanlar kullanılmaktadır. Bu da havalimanının sosyal bir yer olma potansiyelinin planlı müdahalelerle sağlanamadığını, insanların mekânla doğal bir ilişki kurmada zorluk yaşadığını ortaya koymaktadır.

Son olarak, havalimanındaki bazı kullanıcıların mescidi uyku ve dinlenme alanı olarak kullanması gibi taktiksel kullanım örnekleri, mekânın bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden tanımlandığını göstermektedir. Bu tür taktiksel kullanım, Michel de Certeau'nun kavramsallaştırdığı "taktiksel mekân kullanımı" çerçevesinde değerlendirilebilir. Ancak bu kullanım biçimleri, yer olma sürecine toplumsal bir katkı sunmaktan çok, bireysel ve geçici çözümler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, algılar üzerinden yapılan değerlendirmelerde, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelinin tam anlamıyla gerçekleşemediği görülmektedir. Yapay buluşma noktalarının etkin şekilde kullanılmaması, bireylerin mekânla derin ve kalıcı bir ilişki kuramaması, havalimanının geniş bir kullanıcı kitlesi için sadece geçici bir

alan olarak kaldığını göstermektedir. Bu bağlamda, havalimanının bireysel ve kısmi düzeyde yer olma potansiyeline sahip olduğu, ancak toplumsal düzeyde kalıcı ve anlamlı bir "yer" olma potansiyelini henüz gerçekleştiremediği sonucuna ulaşılmaktadır.

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini temsiller üzerinden incelediğimizde, mekânın kültürel, sanatsal ve görsel temsiller aracılığıyla bir yer olma iddiasını nasıl inşa etmeye çalıştığına dair önemli bulgular ortaya çıkmaktadır. Havalimanı, düzenlenen sergiler, müzik etkinlikleri, resim sergileri ve atölye çalışmaları gibi kültürel etkinliklerle mekânın sadece bir geçiş noktası değil, aynı zamanda bir kültürel buluşma ve etkileşim alanı olma amacını taşımaktadır. Ancak, bu temsillerin ne ölçüde kalıcı ve etkili olduğu, havalimanının bir yer olma potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirip gerçekleştiremediği sorusunu doğurmaktadır.

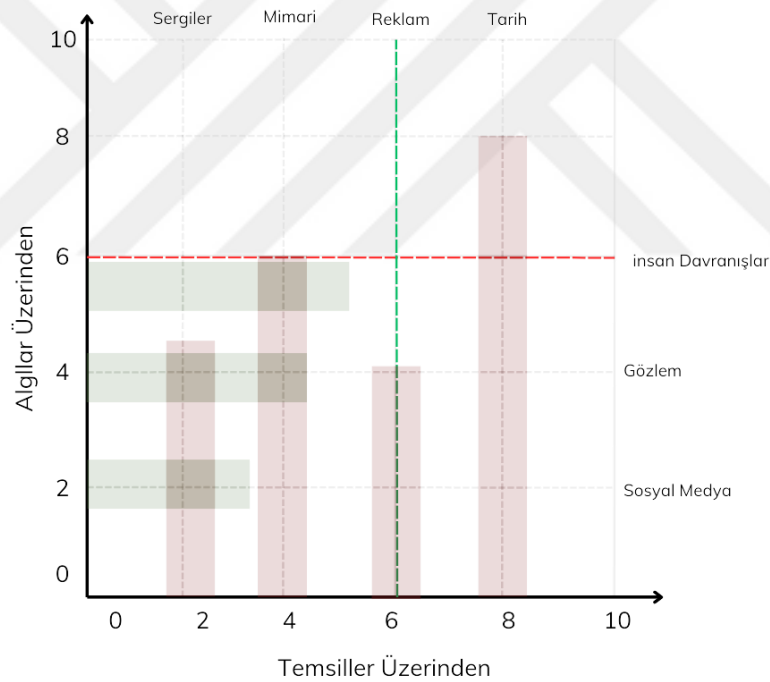
Öncelikle, sergiler ve kültürel etkinlikler, görsel kültür analizi perspektifinden değerlendirildiğinde, mekânın kendini nasıl sunduğu ve kullanıcılara nasıl bir deneyim önerdiğiyle yakından ilişkilidir. Saya'nın Sesi gibi kültürel sergiler, yerel halkın ve ziyaretçilerin havalimanında kültürel bir bağ kurmasını hedefleyen etkinlikler arasında yer almıştır. Bu tür sergiler, mekâna sembolik anlamlar yükleyerek, havalimanının bir yer olma potansiyelini artırmayı amaçlamaktadır. Ancak, bu sergilerin sürekliliği sağlanamadığı için bu kültürel temsillerin kalıcı bir etki yaratma gücü sınırlı kalmaktadır.

Benzer şekilde, havalimanında geçmişte düzenlenen müzik grupları, resim sergileri ve atölye çalışmaları gibi etkinlikler, kullanıcıların mekânla sosyal ve kültürel bir bağ kurma potansiyeline sahipti. Ancak, bu etkinliklerin sürekliliği sağlanamadığı gibi, güncelde bu tür etkinliklerin devam etmemesi de havalimanının yer olma potansiyelini sınırlamaktadır. Sürekli tekrar edilmeyen veya sürdürülebilir olmayan etkinlikler, havalimanında kalıcı bir yer duygusu yaratmak yerine, geçici ve yüzeysel bir etkileşim sunmaktadır.

Görsel kültür analizi bağlamında, bu tür temsillerin kullanıcılar üzerindeki etkisi sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmamalı, aynı zamanda anlamlı bir bağ oluşturmalıdır. Ancak İstanbul Havalimanı'nda sergilenen kültürel temsillerin geçici olması ve düzenli olarak yenilenmemesi, bu etkileşimin yüzeysel ve geçici kalmasına

neden olmaktadır. Görsel kültür unsurlarının sürekliliği sağlanmadığında, havalimanı sadece geçici bir deneyim sunan bir mekân olarak kalmakta ve yer olma potansiyeli zayıflamaktadır.

Sonuç olarak, temsiller üzerinden yapılan değerlendirmelerde, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelinin tam anlamıyla gerçekleştirilemediği ortaya çıkmaktadır. Kültürel etkinliklerin ve görsel temsillerin sürekliliğinin sağlanamaması, havalimanının bir yer olma sürecinde kalıcı bir etki yaratamadığını göstermektedir. Bu temsiller, kısa vadeli bir kültürel deneyim sunarak, havalimanının anlamlı bir yer haline getirme çabası güdüyor olsa da kullanıcılar üzerinde derin ve kalıcı bir bağ oluşturamamaktadır. Bu nedenle, temsiller üzerinden yapılan analiz, havalimanının yer olma potansiyelinin kısmen gerçekleştiğini, ancak uzun vadeli ve kalıcı bir yer olma sürecinin henüz tamamlanmadığını göstermektedir.

Şekil 4.13 Algılar ve Temsiller Üzerinden Yer Olma Potansiyelleri Çakıştırması
(yazar tarafından üretilmiştir)

İki perspektifin birleştiği noktada, havalimanının yer olma potansiyelinin yalnızca bireysel ya da geçici deneyimlerle sınırlı kaldığı sonucuna varılabilir (Şekil 4.13). Algısal düzlemde bireysel kullanımlar ve kısa süreli etkileşimler, toplumsal bir yer olma sürecini zayıflatırken; temsillerin kalıcı bir etki bırakmaması da bu süreci destekleyememektedir. Kültürel etkinliklerin ve görsel temsillerin sürdürülebilir

olmaması, algısal olarak kullanıcıların mekânı anlamlı bir yer olarak görmelerini engellemektedir. Bu iki eksen, havalimanının hem kullanıcı deneyimi hem de kültürel temsiller açısından, yer olma potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştiremediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, algılar ve temsiller bir arada ele alındığında, İstanbul Havalimanı'nın geçici, bireysel ve yüzeysel kullanım örüntülerine sahip olduğu, bu nedenle de güçlü bir yer olma kapasitesine ulaşamadığı görülmektedir. Mekânın, kullanıcılarıyla kalıcı ve toplumsal bir bağ kurması için hem algısal düzlemde daha yoğun bir etkileşim sağlaması, hem de kültürel temsillerin sürdürülebilir ve devamlılık gösteren bir yapı içinde sunulması gerekmektedir.

4.3. Bölüm Sonucu

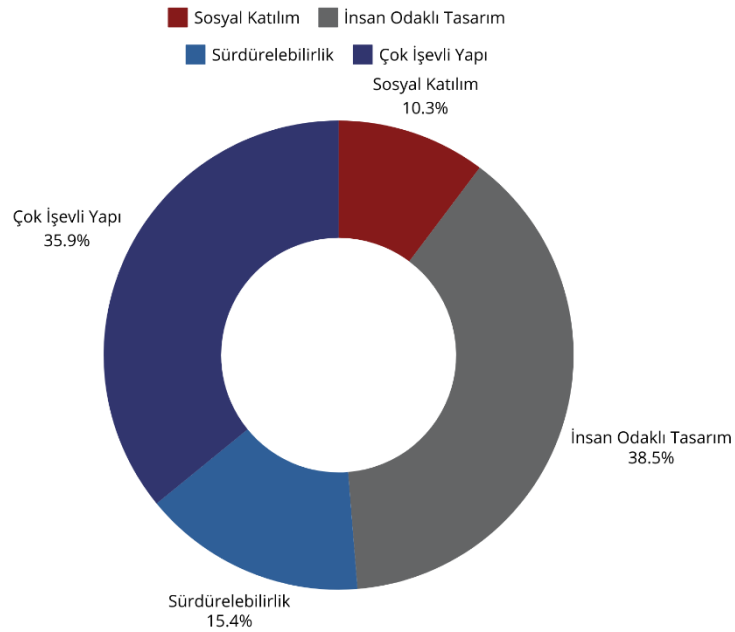
Bu bölümde, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini nihai olarak değerlendirmek amacıyla yapılan incelemelerin sonuçlarına ulaşılabilecektir. Çalışmanın başlangıcında, İstanbul Havalimanı'nın bir geçiş noktası olmanın ötesinde, anlamlı bir yer olma potansiyeli taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Bu doğrultuda, dünyadaki başarılı havalimanı örnekleri incelenmiş ve bu mekânların yer olma süreçlerinde hangi özellikleri barındırdığı, “yer olmak” ve “yer yapmak” kavramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra, İstanbul Havalimanı'nın bu kriterleri ne ölçüde karşıladığı, görsel kültür analizine başvurularak incelenmiştir. Bu bölümde ise, İstanbul Havalimanı'nın dünyadaki başarılı havalimanları ile karşılaştırılması yapılacak ve yer olma parametrelerini ne derece barındırdığına dair nihai sonuçlara varılacaktır.

Diğer bölümlerde de bahsedildiği üzere Marc Augé, "yok-yer" kavramını, geçici ve anonim mekanları tanımlamak için kullanmaktadır. Bu mekanlar, bireylerin kimliklerinden, tarihinden ve kültürel bağlamlarından kopuk oldukları yerlerdir. Havalimanları, alışveriş merkezleri ve oteller gibi yerler sıkça yok-yer olarak adlandırılır çünkü bu mekanlar, geçici olarak bulunan, kimliksiz ve yerel bağlamlardan uzak alanlardır (Augé, 2021).

İstanbul Havalimanı, birçok açıdan yok-yer özellikleri taşıyan bir mekandır. Uluslararası bir ulaşım merkezi olarak, günlük milyonlarca yolcunun gelip geçtiği, genellikle kısa süreli kalışlarla sınırlı bir mekandır. Bu bağlamda, yolcuların büyük çoğunluğu için İstanbul Havalimanı, sadece bir geçiş noktası, bir transit alanıdır ve kişisel veya kültürel bir bağ kurmamaktırlar.

İstanbul Havalimanı'nın Yok-Yer Olma Özellikleri:

- Geçici Kullanım: Havalimanları, yolcuların genellikle kısa süreler için bulundukları mekanlardır. İstanbul Havalimanı da bu bağlamda yolcuların yalnızca uçuşlarını bekledikleri veya aktarma yaptıkları bir yerdir.
- Anonimlik: Yolcular, havalimanında anonimdirler; kimlikleri, sosyal bağları veya kültürel geçmişleri burada belirgin değildir. Havalimanı, anonim bir kalabalık tarafından kullanılır.
- Kültürel Bağların Eksikliği: İstanbul Havalimanı, tipik bir yok-yer olarak, belirgin bir tarihi veya kültürel mirası doğrudan barındırmaz. İçerisinde geleneksel anlamda tarihi yapılar veya yerel kültürel semboller bulunmamaktadır.

Şekil 4.14 Yer Yapma Prensipleri Değerlendirme (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyeli, sahip olduğu çeşitli özellikler ve uygulamalar sayesinde bu kimliksizlikten sıyrılıp, kullanıcıları için anlamlı ve bağ kurulabilir bir mekâna dönüşme imkanını taşımaktadır. Bu özellikler, yer yapma bölümünde incelediğimiz yer yapma prensipleri doğrultusunda değerlendirilecek ve Singapur ile Münih Havalimanlarında elde edilen verilerle karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır (Şekil 4.14).

İstanbul Havalimanı'nın *sosyal katılım* potansiyelini değerlendirirken, dünya çapında başarılı örnekler arasında yer alan Münih Havalimanı önemli bir referans noktası olarak ele alınabilir. Münih Havalimanı, sosyal katılımı teşvik etmek amacıyla düzenli olarak gerçekleştirdiği etkinlikler ve bu etkinliklere yerel halkın yoğun katılımı ile dikkat çekmektedir. Özellikle kış döneminde düzenlenen yılbaşı pazarı, konserler, spor aktiviteleri ve sosyal tesislerde yapılan etkinlikler, havalimanını sadece bir transit alan olmaktan çıkararak, yerel halk için de bir buluşma ve sosyal etkileşim merkezi haline getirmiştir. Bu etkinlikler, sadece yolcuların değil, yerel halkın da aktif bir şekilde katıldığı sosyal olaylar haline gelmiş ve havalimanının bir "yer" olma sürecine önemli katkıda bulunmuştur.

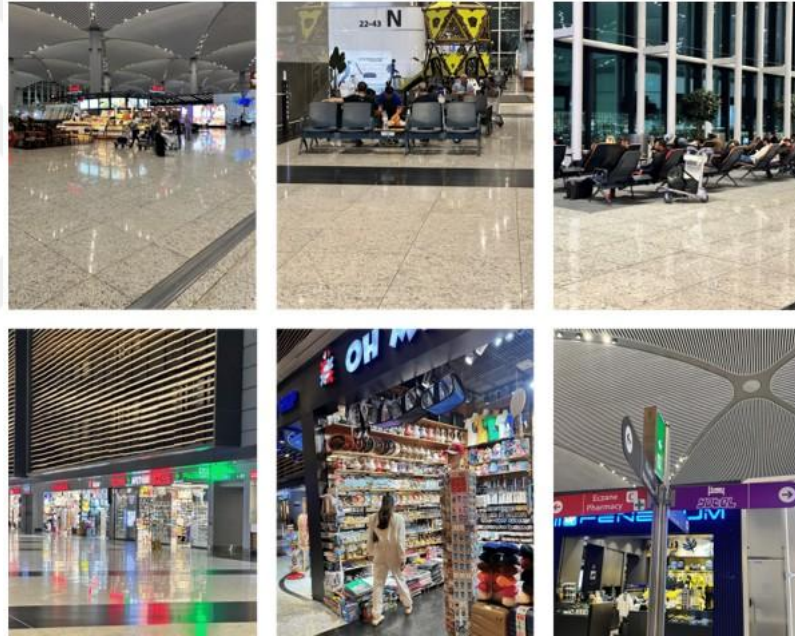
Münih Havalimanı'nda yapılan bu etkinliklerin düzenliliği ve yerel halkın yoğun katılımı, sosyal katılımın sağlanmasında mekânın nasıl başarıyla kullanıldığını göstermektedir. Havalimanı, bu tür etkinlikler aracılığıyla sosyal bir merkez haline gelirken, İstanbul Havalimanı'ndaki sosyal katılım girişimlerinin süreklilik göstermemesi ve etkinliklerin yaygın bir ilgi görmemesi, yer olma sürecinde önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul Havalimanı'nın Münih Havalimanı gibi sürekli ve toplumu kapsayan etkinlikler düzenleyerek, sosyal katılımı artırıcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, havalimanı sadece geçici bir durak olarak kalacak ve kullanıcıların mekânla daha derin bir bağ kurması engellenecektir.

İstanbul Havalimanı'nda gerçekleştirilen etkinliklerin çoğu, ne yazık ki yerel halk tarafından yeterince benimsenmemiş ya da bu etkinliklerden haberdar olunmamıştır. Bu durum, etkinliklerin daha çok transit yolculara hitap etmesi ve havalimanının yerel halk için sosyal bir merkez olma potansiyelini sınırlı kılmaktadır. Yerel halkın

havalimanındaki bu etkinliklerden yeterince faydalanmaması, sosyal katılımın zayıflamasına ve havalimanının bir "yer" olarak algılanamamasına neden olmuştur.

Çok işlevli bir yapıya sahip olan İstanbul Havalimanı farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Havalimanında bulunan alışveriş alanları, çalışma alanları, dinlenme bölgeleri ve kültürel etkinlik alanları, mekânın çeşitli işlevlere sahip olmasını sağlamaktadır. Örneğin, İstanbul Havalimanı'nda bulunan AVM, yolculara geniş bir alışveriş ve yeme-içme deneyimi sunmaktadır. Ayrıca, çalışma alanları ve dinlenme bölgeleri, farklı zaman dilimlerinde farklı şekillerde kullanılabilen çok işlevli mekânlar sunmaktadır (Şekil 4.15). Bu sayede, havalimanının canlılığı ve dinamizmi artmakta ve kullanıcıların sosyal etkileşimleri desteklenmektedir.

Şekil 4.15 Havalimanının İşlevli Yapısı (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı'nda bulunan alışveriş alanları, çalışma ve dinlenme bölgeleri ile kültürel etkinlik alanları, mekânın çok işlevli bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır. Ancak, bu unsurların varlığı, havalimanının kentsel bir iç mekân olma hedefine ulaşması için tek başına yeterli değildir. Kentsel iç mekân olma amacı, yalnızca işlevsellik ile değil, bu mekânların uzun vadeli sosyal etkileşim ve toplumsal bağ yaratma kapasitesi ile de değerlendirilmelidir.

Alışveriş ve dinlenme alanları, yolculara geçici bir deneyim sunarken, sürekli bir kullanım ve topluluk hissi yaratıp yaratmadığı sorgulanmalıdır. Bu alanlar,

kullanıcıların mekânla kalıcı bir bağ kurmalarını sağlamakta mıdır? Çok işlevli yapı, kentsel iç mekân olma potansiyelini destekleyen bir özellik olsa da bu işlevlerin kullanıcıların mekânı kentsel yaşamın bir parçası olarak benimsemesi için yeterli olup olmadığı üzerine daha fazla analiz yapılmalıdır.

Örneğin, Amsterdam Havalimanı'ndaki plaza, yalnızca havalimanını kullanan yolculara değil, aynı zamanda yerel halk tarafından da günlük yaşamda kullanılan bir mekân olarak hizmet vermektedir. Bu durum, havalimanının kentsel bir iç mekân olma hedefine ulaşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Amsterdam Havalimanı hem transit alan hem de sosyal bir buluşma noktası olarak işlev görerek, mekânın kentsel yapının bir parçası haline geldiğini göstermektedir. İstanbul Havalimanı'ndaki mevcut işlevlerin de benzer bir şekilde uzun vadeli toplumsal bağlar oluşturmaları, sadece yolcular için değil, yerel halk için de cazip bir yer haline gelmesi, kentsel iç mekân kimliğini güçlendirecektir.

Amsterdam Havalimanı'ndaki Rijks Müzesi gibi, İstanbul Havalimanı'nda yer alan müze de kentsel bir iç mekân olma hedefine katkı sağlayan önemli unsurlardan biridir. İstanbul Havalimanı'ndaki müze, yolculara yalnızca bir transit deneyimi sunmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel bir zenginlik ve tarihî bir bağ oluşturma imkânı tanımaktadır. Bu hem yolcular hem de yerel halk açısından havalimanını daha cazip ve kalıcı bir mekân haline getirecek önemli bir unsurdur. Müze, havalimanının kentsel iç mekân kimliğini güçlendirmekte, Amsterdam Havalimanı'ndaki gibi toplumsal ve kültürel bağların kurulmasına yardımcı olmaktadır.

İstanbul Havalimanı, *insan odaklı tasarım prensipleri* doğrultusunda, kullanıcıların konforunu ve güvenliğini ön planda tutarak tasarlanmıştır (Şekil 4.16). Havalimanında geniş yaya yolları, ergonomik oturma alanları, yeşil dinlenme alanları ve çocuk oyun alanları gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu tasarım unsurları, yolcuların mekânda rahat ve huzurlu bir şekilde vakit geçirmesini sağlamaktadır. Ancak, erişilebilirlik kavramı açısından İstanbul Havalimanı'nın yerel halk tarafından kentsel iç mekân olarak kullanılabilirliği sınırlıdır. Havalimanının şehir merkezine olan uzaklığı, havalimanının kentsel iç mekân işlevini tam anlamıyla karşılamasını engellemektedir. Bu bağlamda, havalimanının yerel halk tarafından sürekli kullanılan bir mekân haline

gelmesi zordur ve bu durum, havalimanının erişilebilirlik kavramı üzerinden ele alınmasını gerektirmektedir.

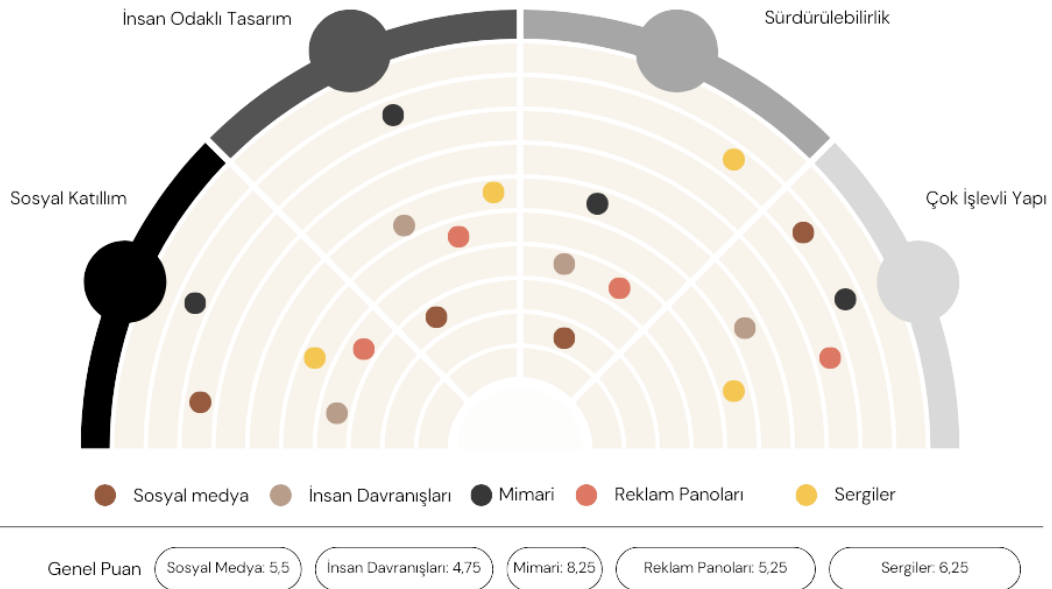
Şekil 4.16 İnsan Odaklı Tasarım (yazar tarafından üretilmiştir)

İstanbul Havalimanı, *sürdürülebilirlik* prensiplerine uygun olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Çevresel sürdürülebilirlik, enerji verimliliği sağlayan sistemler, geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanımı ve yeşil alanların artırılması gibi uygulamalarla desteklenmektedir. Havalimanı, LEED sertifikasına sahip olup, enerji verimliliği, su tasarrufu ve atık yönetimi gibi konularda örnek teşkil etmektedir. Ancak, çevresel sürdürülebilirlik açısından olumlu bu özelliklerin yanı sıra, havalimanının inşası sırasında göç yollarına yapılan müdahaleler önemli bir olumsuzluk olarak öne çıkmaktadır. Kuşların göç yolları üzerinde yapılan bu büyük yapı, ekosistem üzerinde ciddi etkiler yaratmış ve bu bağlamda çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle çelişmektedir. Toplumsal sürdürülebilirlik açısından ise havalimanında düzenlenen etkinlikler ve yerel toplumlarla yapılan iş birlikleri olumlu katkılar sağlamaktadır, ancak göç yollarına yönelik bu müdahalenin çevre üzerindeki uzun vadeli etkileri göz ardı edilmemelidir.

İstanbul Havalimanı'ndaki kamusal alanlar ve yeşil alanlar, çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu alanlar, yolcuların dinlenmesi ve rahat vakit geçirmesi için güzel bir ortam sunmaktadır. Ancak, Singapur'daki Changi

Havalimanı gibi, kentsel iç mekân olma hedefine ulaşmış havalimanları ile karşılaştırıldığında, İstanbul Havalimanı'nın bu alanda yetersiz kaldığı görülmektedir. Changi Havalimanı, sunduğu geniş doğal alanlar, bahçeler ve etkileşimli mekânlar ile yolculara sürekli vakit geçirilebilecek bir kentsel iç mekân deneyimi sunmaktadır. İstanbul Havalimanı'ndaki mevcut kamusal ve yeşil alanlar bu potansiyele sahip olsa da bu alanların kentsel iç mekân kimliğini oluşturma konusunda Changi Havalimanı ile kıyaslandığında yeterli olmadığı.

Sonuç olarak, İstanbul Havalimanı, yer olma potansiyeli açısından sosyal katılım, insan odaklı tasarım, sürdürülebilirlik ve çok işlevli yapı olmak üzere dört ana parametre altında incelenmiş ve dünyaca başarılı havalimanları ile karşılaştırılmıştır. Yapılan değerlendirmeler, havalimanının bu değerlendirilmektedir parametreler doğrultusunda belirli girişimlerde bulunmasına rağmen, şu an için yer olma potansiyelini tam anlamıyla karşılayamadığını göstermiştir. Özellikle sosyal katılımın düşük seviyede kalması, insan odaklı tasarımın yetersizliği, sürdürülebilirlik uygulamalarının sınırlı olması ve çok işlevli yapı özelliğinin tam olarak gerçekleştirilmemesi, İstanbul Havalimanı'nın başarılı bir "yer" olma sürecine ulaşmasını engellemiştir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 Yer Olma Parametreleri ve Yer Olma Potansiyellerinin Çakıştırılması
(yazar tarafından üretilmiştir)

5. SONUÇ YERİNE

Bu tez çalışması, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini Marc Augé'nin yer ve yok-yer kavramları çerçevesinde ele alarak, küreselleşme, tüketim kültürü ve dijital göçebeler gibi çağdaş toplumsal dinamiklerin etkilerini incelemeler yapılmıştır. Çalışmada, İstanbul Havalimanı'nın sadece bir geçiş noktası mı yoksa toplumsal aidiyet ve anlam yaratan bir mekân mı olduğu sorusu temel alınmış ve bu soruya sosyal katılım, insan odaklı tasarım, sürdürülebilirlik ve çok işlevli yapı gibi başlıklar altında yanıt aranmaya çalışılmıştır. Tezde aynı zamanda, küreselleşmenin, tüketim kültürünün ve dijitalleşmenin havalimanları üzerindeki etkileri de tartışılmıştır. Bu dinamiklerin İstanbul Havalimanı'nı nasıl şekillendirdiği ve bu mekânın küresel ağlar içinde nasıl konumlandığı da çalışmanın bir parçasını oluşturmaktadır.

Tezde küreselleşme, havalimanlarının anonim ve geçici mekânlar haline gelmesine yol açan en önemli faktörlerden biri olarak ele alınmıştır. İstanbul Havalimanı da küresel ağların merkezi bir parçası olarak inşa edilmiş ve bu nedenle daha çok işlevsel bir geçiş noktası olarak algılanmıştır. Aynı zamanda tüketim kültürü, havalimanlarında alışveriş ve ticaretin artmasıyla mekânların işlevselliğini şekillendirmiştir. Bu çerçevede, İstanbul Havalimanı da geniş alışveriş ve ticaret alanlarıyla küresel tüketim kültürünün bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bu mekânların toplumsal bir aidiyet yaratıp yaratmadığı sorusu, çalışmanın ana odağını oluşturmaktadır.

Dijitalleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan dijital göçebeler de çalışmada önemli bir rol oynamaktadır. Dijital göçebeler, havalimanlarını sadece geçiş mekânları olarak değil, aynı zamanda geçici çalışma ve sosyal etkileşim alanları olarak kullanmaktadır. İstanbul Havalimanı'nda gözlemlenen dijital göçebeler, bu mekânı işlevsel bir çalışma alanı olarak kullanırken, daha geniş bir sosyal etkileşim ya da aidiyet yaratamamışlardır. Bu durum, havalimanının yer olma potansiyelini sınırlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın temel sorusu olan İstanbul Havalimanı'nın bir "yer" olma potansiyeline sahip olup olmadığı, bu dinamikler ışığında sosyal katılım, insan odaklı tasarım,

sürdürülebilirlik ve çok işlevli yapı parametreleri altında incelenmiştir. Sosyal katılım açısından havalimanının etkinliklerin sürekliliği ve halkın katılımını çekme konusunda yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. İnsan odaklı tasarımda ise büyük ölçekli yapının kullanıcılara zorluklar yarattığı, sosyal etkileşim alanlarının sınırlı olduğu görülmüştür. Sürdürülebilirlik ve çok işlevli yapı eksiklikleri ise havalimanının toplumsal hafıza yaratma potansiyelini zayıflatmıştır.

Bu bağlamda, İstanbul Havalimanı'nın yer olma potansiyelini geliştirmek için bazı stratejik önerilerde bulunulabilir. İlk olarak, sosyal katılımı artırmak amacıyla düzenli etkinlikler, festivaller ve kültürel organizasyonlar planlanmalıdır. Halkın da bu etkinliklere aktif katılım göstermesi için yıl boyunca devam edecek programlar geliştirilmelidir. Yılbaşı, bayram gibi özel günlerde sosyal etkinlikler, konserler ve festivaller düzenlenerek, havalimanı sadece transit yolcular için değil, yerel halk için de çekici bir sosyal merkez haline getirilebilir.

Ayrıca, insan odaklı tasarımın geliştirilmesi, havalimanının daha işlevsel hale getirilmesini sağlayacaktır. Sosyal alanların genişletilmesi ve halkın günlük yaşamında da kullanabileceği dinlenme ve buluşma noktalarının yaratılması önemlidir. Havalimanının etrafında gelişen yapılaşma ve konutlaşma süreci göz önüne alındığında, bu entegrasyon güçlendirilerek halkın havalimanını daha aktif kullanması sağlanabilir.

Sürdürülebilirlik açısından, yeşil alanların artırılması, çevre dostu uygulamaların hayata geçirilmesi hem kullanıcı deneyimini zenginleştirecek hem de havalimanının daha sürdürülebilir bir mekân olmasını sağlayacaktır. Doğal peyzajlar ve çevreye duyarlı enerji uygulamaları, havalimanını sadece işlevsel değil, aynı zamanda çevresel bir değer yaratan bir alan haline getirebilir.

Son olarak, çok işlevli yapı özelliği güçlendirilmelidir. İstanbul Havalimanı, sanat sergileri, konserler, alışveriş ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği bir sosyal merkez haline getirilmelidir. Böylece havalimanı, sadece yolculara değil, yerel halka da hitap eden bir kültürel buluşma noktası olarak işlev görebilir.

Sonuç olarak, bu tez, İstanbul Havalimanı'nın bir "yer" olma potansiyelini sorgulamış ve bu potansiyelin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için çeşitli öneriler sunmuştur. Mega projeler bağlamında, yer olma potansiyelini sorgulayan çalışmalara katkı sağlayarak, İstanbul Havalimanı'nın ve benzeri projelerin toplumsal hafıza oluşturma süreçlerine dair stratejik adımlar atılmasına rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altbach, P. G. "Globalization and the University: Myths and Realities in an Unequal World." *Tertiary Education and Management*, 1(1), 3-25, 2004.
- Augé, M. *Yer-Değiller: Bir Üst Modernite Antropolojisine Giriş*. Çev. Ömer Kemal Buhari. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- Baudrillard, J. *Simulakrlar ve Simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2022.
- Baudrillard, J. *Tüketim Toplumu: Söylenceleri/Yapıları*. Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2008.
- Baudrillard, J. *Nesneler Sistemi*. Çev. Aslı Kara Mollaoğlu, Oğuz Adanır. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2014.
- Beck, U. *What Is Globalization?* Cambridge: Polity Press, 2000.
- Bennett, T. *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. Routledge, 1995.
- Berger, J. *Görme Biçimleri*. Çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Metis Yayınları, 2023.
- Bishop, P. ve Williams, L. *The Temporary City*. Routledge, 2012.
- Bocock, R. *Tüketim*. Çev. İrem Kutluk. İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları, 2005.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S. *Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban*. Routledge, 2008.
- Castells, M. *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Castells, M. *Ağ Toplumunun Yükselişi*. Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Changi Airport Group. "Changi Airport Jewel: A World-Class Destination", 2020.
- Creswell, T. *Place: A Short Introduction*. Blackwell Publishing, 2004.
- Certeau, M. *Gündelik Hayatın Keşfi*. Çev. Lale Arslan Özcan. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009.
- Debord, G. *Gösteri Toplumu*. Çev. Ayşen Ekmekçi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2022.
- Derrida, J. *Of Grammatology*. Çev. G. C. Spivak. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002.
- Descartes, R. *Yöntem Üzerine Konuşma*. Çev. Murat Erşen. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Dooren, V. *Spatial Homogenization and the Loss of Place Identity in the Context of Globalization*. New York: Routledge, 2010.

- Douglas, M. ve Isherwood, B. *Tüketimin Antropolojisi*. Çev. Erden Atilla Aytekin. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1999.
- Foucault, M. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Çev. M. Sheridan. New York: Pantheon Books, 1991.
- Friedman, T. L. *Dünya Düzdür: Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi*. Çev. Levent Cinemre. İstanbul: Boyner Yayınları, 2006.
- Future Architecture Platform. “A Digital Habitat: Digital Nomads and Digital Refugees”, 2023.
- Gehl, J. *İnsan İçin Kentler*. Çev. Erdem Erten. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Goffman, E. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Harvard University Press, 1974.
- Hall, P. *Cities in Civilization: Culture, Innovation, and Urban Order*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2006.
- Hall, S. *Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. Çev. İdil Dünder. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2017.
- Harvey, D. *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. Çev. Ayşe Deniz Temiz. İstanbul: Metis Yayınları, 2015.
- Harvey, D. *Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri*. Çev. Sungur Savran. İstanbul: Metis Yayınları, 2019.
- Heidegger, M. *Varlık ve Zaman*. Çev. Kaan Ökten. İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.
- Heidegger, M. *Poetry, Language, Thought*. Harper & Row, 1971.
- Held, D., & McGrew, A. (2007). *Globalization/Anti-Globalization: Beyond the Great Divide*. UK: Polity Press.
- Hume, D. (1993). *An Enquiry Concerning Human Understanding*. London: A. Millar.
- Husserl, E. *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy (Saf Fenomenoloji ve Fenomenolojik Felsefe Üzerine Fikirler)*, 1913.
- Jacobs, J. *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. Çev. Bülent Doğan. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Kalyoncu, M. *Yer Kavramı Üzerine Bir İnceleme*, 2006.
- Kant, I. *Saf Aklın Eleştirisi*. Çev. Naci Pektaş. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2022.
- Koolhaas, R. *Delirious New York: A Retroactive Manifesto for Manhattan*. New York: Monacelli Press, 1994.

- Lefebvre, H. *Mekânın Üretimi*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2023.
- Lennard, S. H. C. ve Lennard, H. L. *Livable Cities Observed: A Source Book of Images and Ideas for City Officials, Community Leaders, Architects, Planners and All Other Committed to Making Their Cities Livable*, Gondolier Press, 1995.,
- Lévi-Strauss, C. *Structural Anthropology*. New York: Basic Books, 2008.
- Locke, J. *An Essay Concerning Human Understanding*. London: Thomas Basset, 1979.
- Lynch, K. *Kent İmgesi*. Çev. İrem Başaran. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.
- Makimoto, T. ve Manners, D. *Digital Nomad*. New York: Wiley, 1997.
- Mirzoeff, N. *An Introduction to Visual Culture*. Routledge, 1999.
- Mitchell, W. J. T. *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation*. Chicago: University of Chicago Press, 1994.
- Norberg-Schulz, C. *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. Rizzoli, 1980.
- Oldenburg, R. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. Marlowe & Company, 1999.
- Öncü, A. ve Weyland, P. *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*. Çev. Leyla Şimşek, Nilgün Uygun. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Pierre, J. *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Project for Public Spaces. *Placemaking: The Art and Practice of Building Communities*. Project for Public Spaces, 2000.
- Project for Public Spaces. *The Principles of Placemaking*. Project for Public Spaces, 2007.
- Relph, E. *Place and Placelessness*. Pion, 2022.
- Ritzer, G. *Toplumun McDonalddlaştırılması*. Çev. Akın Emre Pilgir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.
- Robertson, R. *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Kültür*. Çev. Ümit Hüsrev Yolsal. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Rosenau, J. N. *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*. Princeton: Princeton University Press, 1990.

- San Francisco Planning Department. "Pavement to Parks", 2019.
- Sassen, S. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press, 2001.
- Saussure, F. *Course in General Linguistics*. London: Duckworth, 1995.
- Scholte, J. A. *Globalization: A Critical Introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 2000.
- Sennett, R. *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Silberberg, S., Lorah, K., Disbrow, R. ve Muessig, A. *Places in the Making: How placemaking builds places and communities*. Massachusetts Institute of Technology, 2013.
- Stathaki, E. *The Great Room: A Luxurious Workspace in Singapore*. 2022
- Stiglitz, J. E. *Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı*. Çev. Deniz Vural, Arzu Taşçıoğlu. İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.
- Thackara, J. *In the Bubble: Designing in a Complex World*. MIT Press, 2005.
- Thrift, N. *Spatial Formations*. Sage Publications, 2004.
- Tuan, Y. *Space and Place: The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press, 1977.
- Urry, J. *Mobilities*. Cambridge: Polity Press, 2007.
- Whyte, W. H. *The Social Life of Small Urban Spaces*. Project for Public Spaces, 1980.
- Yılmaz, O. ve Güzel Gürbüz, P. *Dijital Göçebelik ve Rekreasyon Üzerine Bir Araştırma*. 2017.
- Zukin, S. *The Cultures of Cities*. Oxford: Blackwell, 1995.

İNTERNET KAYNAKLARI

Url-1, <<https://thegreatroom.co/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-2, <<https://www.neuehouse.com/>>, Erişim: Kasım 2023.

Url-3, <<https://themalin.co/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-4, <<https://bryantpark.org/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-5, <https://www.pikeplacemarket.org/parking-directions/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw4Oe4BhCcARIsADQ0csmYbOCL3hdw_5qoqF2vJJP0RqHm1BXu1NApdg6KCbUk5qDUaAcRyUsaAkxREALw_wcB>, Erişim: Ekim 2023.

Url-6, < <https://secrethouston.com/discovery-green-screen-on-the-green/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-7, <<https://www.istockphoto.com/tr/video/water-games-at-the-jewel-waterfalls-gm1851788305-551974134>>, Erişim: Eylül 2023.

Url-8, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/kimli%C4%9Fi-belirsiz-koreliler-incheon-uluslararası%C4%B1-havaalan%C4%B1na-seoul-g%C3%BCney-kore-gm1063645370-284359058?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-9, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/doha-qatar-gm1393808433-449514063?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Temmuz 2023.

Url-10, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/tokyo-international-airport-gm174927824-21734430?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-11, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/munich-airport-at-sunset-gm487771890-72680189?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-12, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/illuminated-entrance-of-amsterdam-airport-schiphol-at-night-gm155438181-21386844?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-13, <<https://www.dezeen.com/2011/07/05/folly-for-a-flyover-by-assemble/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-13, <<https://sfbeautiful.org/pavement-to-parks-program/>>, Erişim: Kasım 2023.

Url-14, <<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/protests-in-turkey-gm458352061-25645565?searchscope=image%2Cfilm>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-15, <<https://www.thehighline.org/visit/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-16, <<https://www.scottbrownrigg.com/work/projects/istanbul-airport/>>, Erişim: Ekim 2023.

Url-17, <<https://www.istairport.com/>>, Erişim: Kasım 2023.

Url-18, <https://www.youtube.com/results?search_query=istanbul+havaliman%C4%B1>, Erişim: Kasım 2023.

Url-19, <https://www.facebook.com/?locale=tr_TR>, Erişim: Kasım 2023.

Url-20, <<https://x.com/?lang=tr>>, Erişim: Kasım 2023.

Url-21, <<https://www.instagram.com/>>, Erişim: Ekim 2023.